

Rokap na Fafas ulo Iesu Karisito

Luk i siit u Orek Famu

Buk igii Luk i siit ta u. Luk biil i neng lon berberat na fafausum ke Iesu, ke biil sabin i sikin Iudaia, i sikin Grik. I tina Entiok na falifu na Siria. Luk biil i par ta foron tier ae Iesu i tel ta u, biil. Fale fanu sau ri fas u ini Iesu.

Luk i nenge dokta, ma i usum rokap na orek Grik. Buk igii i e buk famu ae i siit ta u ma i siit ta Buk Aposel sabin. I siit ta buk igii isi fan Grik rik usum na Rokap na Fafas ulo Iesu le i Tom Fafaliu ken fanu tikii, ma rik unune lo.

Luk i siit u sabin le Iesu i tapiek kaltu toh, ke ka use famais kia usuf foron lauu ke usuf kerer temtem tikii.

I sisiit sabin isi foron tier igii:

Ususefages usuf God,

Rakrakai ken Tanwa Kalkaluu,

Sising,

Liu ken foron lauu ke fanu ae ifuun e minsik kiri.

Buk ke Luk i aragii:

1:1-4 Tanwara na buk igii

1:5-80 Jon Tom tel Bapitaiso i pang

2:1-52 Iesu i pang

3:1-20 Foim ke Jon Tom tel Bapitaiso

3:21—4:13 Iesu i kep bapitaiso ke namih Satan ka tof u

4:14—9:50 Iesu i foim na Galili

9:51—19:27 Fafausum ke Iesu

19:28–23:56 Farfarop na wik, ke minet ke Iesu
 24:1-53 Apaptifis ke Iesu ke tatkau kia una
 kukulii

¹ Usuf Tiofilus:* Ifuun e fanu ri totof rakrakai isi rin siit papte foron tier ae i tapiek ta na fatpoto kemem.

² Fanu ae ri par ta foron tier igii ini kolson matri tina tanwara, ma ri fafas la ini orek ke God, ri fas ta kemem ini foron tier igii.

³ Pesu, iau tom ia ka tatang rokap tah ke ia ka tafe ta foron tier tikii tina tanwara, ma ia wol le i rokap sabin le ian sisiit usuf o, Tiofilus, wo tara kalту. Ia siit u tom arae i tapiek tah,

⁴ isi ok usum le foron tier tikii ae ri fausum ta wo ini, i tekentu.

Angelo i Fas Sakaria le Antu in Fang ti Kalalik

⁵ Na aunbiing ae Erot i king na falifu na Iudaia, imel e nenge pris asa e Sakaria, i tina uh na pris ke Abia. Antu, asa e Elisabet, i sabin tina mat ke Aron.

⁶ Ru turim ru iwun tom tortores na mata God, ma ru misuut la tom na foron orek ke Kumguui ke na foron nagogon kia.

⁷ Isau le biil ti kalalik kiruh, wara le Elisabet i koros. Ka wok mang ke Sakaria sabin ka tubunkak mang.

⁸ Nenge biing Sakaria i foim arae pris na mata God, wara le na aunbiing ae, uh na pris ke Sakaria ri tel foim na Felun Tunmapek.

⁹ Na sinangun foron pris una tim pes se lo ri in kau na Felun Tunmapek, ri fangfang satu ke asa

---

* **1:1:** Tiofilus kamtina na orek Grik le tala God, le kalту ae i ier isi God   **1:5:** 1Stori 24:10

Sakaria ka tapiiek. Ma ka kau una palgan Felun Tunmapek ke Kumguui isi ik fasok foron tier ae bau lo i furung rokap.

¹⁰ Ma na aunbiing mang una fasok foron tier ae bau lo i furung rokap, gur na fanu ri ka famam sising turim awii na maleh na Felun Tunmapek.

¹¹ Ke nenge angelo ke Kumguui ka tapiiek sing i, ma ka soti awii isi mia na salan tunmapek ae ri fasok foron tier ae bau lo i furung rokap la.

¹² Aunbiing Sakaria ka par u, ka nananar ma sokeh ka kuruung u.

¹³ Isau le angelo ae ka tara sing i aragii, “Sakaria! Gong o sokeh. God ka ongen ta sising kiam. Elisabeth antum, in fang ti kalalik kiam, ke on foteng u ini Jon.

¹⁴ On lala laes ke balam in gesges isi, ma fanu fuun rin laes aunbiing in pang,

¹⁵ wara le in laumet na mata Kumguui. Biil in umin wain la le umin dan rakrakai. Ma in fuun ini Tanwa Kalkaluu aunbiing biil biitom i pang.

¹⁶ Ma in lame fafis in fuun e fan Israel usuf Kumguui, God kiri.

¹⁷ In la famu lo Kumguui, ini matngan tanwa ke rakrakai arae Elaija, ke in sokiliis balan foron tamankak isi rik ier isi berberat kiri, ke ik sokiliis wolwol ken foron tom ongen fabulwar isi rik mi na polo na wol ken foron tom tortores. In tel u arae una fageges fanu isi tapiiek ke Kumguui.”

¹⁸ Ke Sakaria ka diik angelo aragii, “Arafa ian usum arae le tier igii in tapiiek? Wara le ia ka tubunkak mang ke antung sabin ka wok mang.”

19 Ke angelo ka kiliis u aragii, “Ia Gabriel. Ia soti la na mata God, ma i wuun iau isi ian fas wo ini rokap na fafas igii.

20 Ongen u, igii in kut e ngusum ma biil ifasi on orek papang na biing tier igii in suut, wara le biil o unune na foron orek kiak, ae in tapiek na aunbiing tom lo.”

21 Na aunbiing ae, fanu ri ka nene pane Sakaria, ri ka wol pane le, isi sani ka muduung awii na Felun Tunmapek.

22 Aunbiing ka suu fis tina Felun Tunmapek, biil mang ifasi in orek. Ri ka usum ta le i par nenge parpar awii na Felun Tunmapek, wara le i famam fakileng sau ini lima usuf ri, ma ngusu i kut ta tom.

23 Ma aunbiing ka farop foim kia, ka fis una maleh kia.

24 Nami sau, antu Sakaria, Elisabet, ka tian ma na ilim e funiil biil i suu tina fel.

25 Ke ka tarah, “Tier igii Kumguui tom i tel u usuf iau. Ia koros tah, ma na foron biing igii, Kumguui ka mais iau ke ka tel ufu matlawen kiak na matan fanu.”

Angelo i Fas Maria le in Fang Iesu

26 Na fawon u e funiil ke Elisabet, God ka wuun angelo asa e Gabriel una Nasaret na falifu na Galili.

27 Ka wuun ufu usuf nenge tah ae biil biitom i borong turan ti kaltu, asa e Maria. Ri fakale ta u isi in telpes nenge kaltu asa e Josep, tina mat ke king Dewit.

28 Ke angelo ka tapiiek sing i, ma ka tarah, “Tinier, on laes. Kumguui i kating kanaka wo ma i kiis turam.”

29 Aunbiing Maria i ongen foron orek kia, ka lala purngis e bala ma ka wolpane le, sani e kamtina.

30 Isau le angelo ka tara sing i aragii, “Maria, gong o sokeh. God i laes kanaka ini wo.

31 Ongen u. On tian ke ok fang nenge kalalik tamat, ke ok foteng u ini Iesu.

32 Asa in laumet, ma rin foteng u ini kalalik ke God Buuii kanaka na Mawe. Ma Kumguui God in luun u na nian kiiskiis an king ke Dewit tama.

33 In nagogon fitliu na mat ke Jekop ma matanfuntih kia biil in to rop.”

34 Maria ka diik angelo ae aragii, “Arafa in tapiiek arae e tier igii, wara le biil biitom ia borong ta turan ti kaltu?”

35 Ke angelo ka kiliis u aragii, “Tanwa Kalkaluu in susuef ulo wo, ke rakrakai ke God Buuii kanaka na Mawe ik kumef o. Ke ier ae on fang u, in kalkaluu ma rin foteng u le Kalalik ke God.

36 Par u, sikinting lo wo, Elisabet, ka wok mang. Ri tara la sing i le i koros, isau le igii ka tian mang, ma ka won ta e funiil kia.

37 Wara le biil ti tier ae God biil ifasi in tel u.”

38 Maria ka kiliis u aragii, “Ia fafauun ke Kumguui. I rokap, ik tapiiek arae lo iau, arae tom o ka use ta u.” Ke angelo ae ka la koseng u.

Maria i Laum Elisabet

³⁹ Na aunbiing ae, Maria ka aptih ma ka sangar una nenge maleh na foron pungpung na falifu na Iudaia.

⁴⁰ Aiwa, ka kau una fel ke Sakaria ma ka faorek pes Elisabet.

⁴¹ Aunbiing Elisabet i ongen Maria i faorek pes u, kalalik ae na bala ka miliu ke Elisabet ka fuun ini Tanwa Kalkaluu.

⁴² Ke ka perek aragii, “O kalok lon kelefin tikii, ke kalalik sabin ae on fang u i kalok.

⁴³ Isau le ia matngan fifin arafa tom ae tina Kumguui kiak ka tapiiek sing iau?

⁴⁴ Aunbiing sau ia ongen o faorek pes iau, kalalik igii na balang ka miliu ini laes.

⁴⁵ O kalok, wara o unune le sani Kumguui i use ta u usuf o, in suut.”

Seksek ke Maria

⁴⁶ Ke Maria ka tarah,

“Balang i usefages Kumguui,

⁴⁷ ke tanwang ka laes ini God,

Tom Fafaliu kiak,

⁴⁸ wara i mais iau le,

ia nenge fafauun foes sau kia.

Tipesu igii, foron ulul tikii rin use u le ia kalok,

⁴⁹ wara le, God ae i Rakrakai,

ka tel ta foron tier laumet usuf iau,

ma asa i kalkaluu.

⁵⁰ Ma famais kia i la usuf fanu ae ri bulat la lo,

tina foron ulul tinpakanini, una foron ulul ae namih.

⁵¹ Ka tel ta foron rakrakai na foim ini lima:

Ka tel sarara ta fanu ae wolwol kiri ifuun ini sinangun got.

52 Ka fapu ta foron tom nagogon tina foron nian
kiiskiis kiri,
ma ka falaumet fanu ae ri fapuh ri la tom.

53 Ka fen ta fanu ae ri fitol ini foron rokap na tier,
isau le ka wuun ufu ta fanu ae ifuun e minsik
kiri ini pungun limri.

54-55 Ka lupes ta Israel,†
tom foim kia,
wara le i wolpes Abaram
turan berberat kia
fitliu ini famais,
arae tom ka use ta u sing
foron tubutamat kerer.”

56 Maria ka melmel tura Elisabet pes ituul e
funiil, ke nami ka fis una maleh kia.

Elisabet i Fang Jon Tom tel Bapitaiso

57 Ka aunbiing mang ke Elisabet una fafang, ka
fang nenge kalalik tamat.

58 Fanu ae ri mel fatat u turan foron sikinting lo,
ri ka ongen u le Kumguui ka finngas tara famais
kia usuf Elisabet, ke ri ka laes turim tura.

59 Na fawal u e biing ken kalalik, ri ka geges
isi rin kiit pununfo, ke ri ka ier isi fafenngo ini
Sakaria, tama.

60 Isau le tina ka tarah, “Biil. Rin foteng u ini
Jon.”

61 Ri ka tara sing i aragii, “Biil ti sikinting lo wo i
kep ta u e as ae.”

62 Ke ri ka fapik tama, isi as sa tom i ier le rin
luun u lon kalalik.

1:52: Jop 5:11; 12:19

1:54-55: Stat 17:7; 1Samuel 2:1-10

† 1:54-55: Israel i fakileng fan Israel tikii   1:59: WokPris 12:3

⁶³ Sakaria ka tutus isi ti tier in sisiit lo, ke ka siit u le, “Asa e Jon.” Ma fanu tikii ae ri ka lala bitit.

⁶⁴ Fanpil ngusu ka sapeng, kerme ka malmalos, ke ka tipes orek, ma ka usefages God.

⁶⁵ Ke fanu tikii ae ri mel fatat ri, ri ka fuun ini sokeh. Ma ususe na foron tier igii ka sarara na foron maleh ae na foron pungpung na falifu na Iudaia.

⁶⁶ Fanu tikii ae ri ongen u, ri ka lala wol lo, ma ri ka diik aragii, “Kalalik igii in tapiiek matngan kalalik arafah?” Wara le lima Kumguui ae lo.

Seksek ke Sakaria

⁶⁷ Tanwa Kalkaluu i susuef ulo Sakaria, tama Jon, ke ka orek profet aragii,

⁶⁸ “Ususefages usuf Kumguui,
God ken fan Israel,

wara le ka tapiiek ta usuf fanu kia,
ma ka fiil fasengsegeng ri.

⁶⁹ Ka fapti ta nenge rakrakai na Tom Fafaliu usuf kerer,

tina mat ke Dewit, tom foim kia,

⁷⁰ arae tom i use ta u na ngusun foron profet kalkaluu kia tinpakanini.

⁷¹ Ke in faliu kerer koseng foron tuui kirer,

ke tina liman fanu tikii ae ri ememse kerer.

⁷² I tel u arae una finngas famais kia

usuf foron tubutamat kerer,

ke isi ik fasuut puput kalkaluu kia,

⁷³ ae i falimlim ta ini

usuf Abaram tubutamat kerer,

⁷⁴ le in faliu kerer tina liman foron tuui kirer,
isi kerek foim sing i ma biil keren sokeh,

⁷⁵ ini sinang ae i kalkaluu

ke i tortores na mata
na foron biing tikii ae kere liu lo.

⁷⁶ Ma wo, keng kalalik,
rin foteng o le, o profet ke God Buuii kanaka
na Mawe,
wara le on la famu lo Kumguui,
ma ok fageges sal sala,
⁷⁷ isi famalal fanu kia le God in faliu ri,
aunbiing i pa ufu foron sinang laulau kiri,
⁷⁸ wara na tara famais ke God kirer.
Pesu, malal tina kukulii in susupiek ulo kerer,
arae pisiih i susupiek na biingbiing.
⁷⁹ In popos ulon fanu ae ri kiis na kubunor,
ke ulon fanu ae malmaluu na minet i afit ri,
ke ik lame kerer na sal ae i siaroh.”

⁸⁰ Ke kalalik ae ka laulaumet la, ma ka lala
rakrakai na tanwa. Ka mel na falifu foes papang
na aunbiing ka tapiek malal usuf fan Israel.

2

Iesu i Pang

Metiu 1:18-25

¹ Na bet ae, Sisar Augustus ka luun nenge na-
gogon le, rin kep asan fanu na foron maleh tikii
ae ri kiis na piklin matanfuntih na Rom.

² I e aunbiing famu masau ae ri kep asan fanu lo,
aunbiing Kurinius i famfamu na falifu na Siria.

³ Ke fanu tikii ri ka la una foron waran maleh
tutus kiri isi fakau asri.

⁴ Ke Josep sabin ka la tina Nasaret na falifu na Galili una Betliem na falifu na Iudaia. Betliem i e maleh ke Dewit, wara le Josep i tina mat ke Dewit.

⁵ I la unaiwa isi fakau asru e Maria, ae ri fakale ta u le in telpes u. Maria i tian,

⁶ ma aunbiing ru tinaiwa na Betliem, ka aunbiing mang kia una fafang.

⁷ Ka fang nenge kalalik tamat, i kalalik famu kia. Ka afit u ini foron dangan kaen ma ka faborong u na salan ien ken foron muruw, wara le biil mang ti salrituul awii na salan foron ses.

Angelo i Fafas usuf Foron Tom Fofonoi na Sipsip

⁸ Na wor ae, fale tom fofonoi na sipsip ri fofonoi na foron sipsip kiri na topormok fatat maleh ae.

⁹ Nenge angelo ke Kumguui ka tapiiek sing ri, ma memeh ke Kumguui ka popos kawil ri, ma ri ka lala sokeh.

¹⁰ Isau le angelo ka tara sing ri aragii, “Gong gam sokeh. Ongen u, ia la usuf gam ini rokap na fafas na tara laes ae in falaes fanu tikii.

¹¹ Igii sau, na maleh ke Dewit, i pang e Tom Fafaliu kimi, i e Mesaia, Kumguui.

¹² Gamen par matngan fakileng aragii: Gamen tafe nenge mirmiriu ae ri afit ta u ini foron dangan kaen, ma i borong na salan ien ken foron muruw.”

¹³ Fanpil nenge tara gur na angelo tina kukulii ri ka puh unaisan angelo ae, ke ri ka usefages God ma ri ka tarah,

¹⁴ “Memeh usuf God buuii na mawe, ke aga na piklinbat, siaroh usuf fanu ae God i laes ini ri.”

¹⁵ Aunbiing foron angelo ri ka la koseng ta ri una kukulii, foron tom fofonoi na sipsip ae, ri ka orek faliu ini ri tom aragii, “Kere mang una Betliem ma kerek par sani ae ka tapiek tah, ae Kumguui i fas ta kerer ini.”

¹⁶ Ke ri ka la sape, ma ri ka tafe Maria ru e Josep turan mirmiriii ae i borong ta na salan ien ken foron muruw.

¹⁷ Aunbiing ri ka par ta u, ri ka use orek ae angelo i fas ta ri ini ulon kalalik ae.

¹⁸ Ma fanu tikii ae ri ongen orek ken foron tom fofonoi na sipsip, ri ka lala bitit.

¹⁹ Aunbiing Maria ka ongen ta orek igii, ka luun u na bala ma ka lala wol tole u.

²⁰ Foron tom fofonoi na sipsip ae ri ka fis, ma ri ka me asa God ke ri ka usefages u isi foron tier ae ri ongen ta u, ke ri ka par ta u arae tom angelo i use ta u.

Ri Kaf Iesu una Felun Tunmapek

²¹ Na fawal u e biing ken kalalik, i e biing mang una kiit pununfo, ri ka luun asa le Iesu, arae tom angelo i fas ta Maria ini aunbiing biil biitom i tian.

²² Ka aunbiing mang una fafuu Josep ru e Maria, arae nagogon ke Moses i use u, ke ru ka kaf kalalik ae una Ierusalem isi rik ta u usuf Kumguui.

²³ Wara le nagogon ke Kumguui i use u le, “Foron kalalik tamat famu tikii, rin ta u usuf Kumguui.”

²⁴ Ma ruk ta fafen arae na nagogon ke Kumguui i use u: “Iwu e bun le iwu e fabiro balus.”

²⁵ Imel e nenge kaltu na Ierusalem, asa e Simeon. I nenge tom tortores ma i ta tikii liu kia

la tom na lotu. I nene la isi fafaliu ken fan Israel ma ifuun ini Tanwa Kalkaluu.

²⁶ Tanwa Kalkaluu i fas ta u le in par Mesaia ke Kumguui ta bii ke nami ik met.

²⁷ Tanwa Kalkaluu ka lame fakau u una palgan ubiif kale Felun Tunmapek. Maria ru e Josep ru ka kaf fakau kalalik kiruh, Iesu, isi run ta u usuf Kumguui, arae na nagogon i use u.

²⁸ Ke Simeon ka ofe pes u, ka usefages God ma ka tarah,

²⁹ “Kumguui, ia fafauun kiam,
igii on sokufu iau,

isi iak la ini siaroh,
arae tom o falimlim tah.

³⁰ Wara le iwun kolson matang ka par ta fafaliu kiam,

³¹ ae o ka fageges ta u isi fanu tikii rin par u.

³² I arae nenge malal una famalal God usuf fanu ae biil ri fan Iudaia,

ke arae memeh ken fanu kiam, fan Israel.”

³³ Tama ru e tina ru ka pangang na foron orek ae Simeon i use u ulo Iesu.

³⁴ Ke Simeon ka fakalok ruh, ma ka tara sing Maria tina Iesu aragii, “Kalalik igii, God ka tim pes ta u ma wara lo, in fuun e fan Israel rin fiu ke in fuun sabin rin liu, ma in arae fakileng, le fanu fuun rin ta pokta ri ulo,

³⁵ isi wolwol ae i kum na balan fanu fuun, ik tapiiek na malmalal. Ma on kalsakai u na liu kiam, arae popok una fapaket ae i rup lo wo.”

³⁶ Imel e nenge fifin profet sabin asa e Ana. Tama e Panuel, tina mat ke Aser. Ka wok laulau mang. I kiis sau tura antu na ifit e bet,

³⁷ ke nami ka makos. Ma igii, bet kia ka fasi aragii iwal e sangful ini fet e bet. Biil i la koseng Felun Tunmapek la, ma na foron wor ke na foron siat, i lotu mulmul la, ka fafel ke ka sising la.

³⁸ Na aunbiing ae, ka la unaisa rituul, ka fotrokap usuf God ke ka fafas ini kalalik ae usuf fanu tikii ae ri nene la isi God in fasengsegeng Ierusalem.

³⁹ Aunbiing Josep ru e Maria ru ka tel tikii ta foron tier arae na nagogon ke Kumguui, rituul ka fis una maleh kirituul na Nasaret, na falifu na Galili.

⁴⁰ Kalalik ae ka laulaumet la ke ka rakrakai. I fuun ini rokap na wolwol, ma famais ke God i kiis lo.

Iesu turan foron Tom Fafausum awii na Felun Tunmapek

⁴¹ Na foron bet tikii tama ru e tina Iesu, ru la la una Ierusalem isi Ngasa na Liuliu Kulef.

⁴² Aunbiing i sangful ini u e bet ke Iesu, rituul ka tatkau una Ierusalem isi Ngasa na Liuliu Kulef, arae tom ri tel u la.

⁴³ Nami na ngasa, aunbiing tama ru e tina ru fisfis la una maleh, biil ru usum le Iesu tinaiwa tom na Ierusalem.

⁴⁴ Ru wol le i la tura ri. Aunbiing ka tikii mang e biing na ninla kiri, ru ka tipes im isi Iesu awii na fatpoton foron sikinting lo rituul ke foron tal-rituul.

⁴⁵ Aunbiing biil mang ru tafe u, ru ka fis sabin ubae na Ierusalem isi im isi.

⁴⁶ Nami na ituul e biing, ru ka tafe u awii na palgan ubiif kale Felun Tunmapek. I kiis ta turan foron tom fafausum, ka ongen ri, ke ka famam diik ri ini foron fagalte.

⁴⁷ Fanu tikii ae ri ongen u, ri ka lala bitit na foron rokap na wolwol kia, ke na foron kilkiliis kia usuf ri.

⁴⁸ Aunbiing tama ru e tina ru par u, ru ka lala bitit. Ke tina ka tara sing i aragii, “Keng kalalik, ongen u, kama e tamam kama im ta na foron falifu tikii isi wo, ma i purngis kanaka e balma isi wo. O tel kama arae isi sah?”

⁴⁹ Iesu ka diik ru aragii, “Isi sani kamu ka im isi iau? Arafah, biil kamu usum le, i tortores le ian kiis tom na fel ke Tata?”

⁵⁰ Isau le biil ru malal na sani i fas ru ini.

⁵¹ Namih, rituul ka fis una Nasaret, ma i wong rokap la tom sing ruh. Ma tina i gong kale foron orek tikii ae i ongen ta u.

⁵² Iesu ka laulaumet la na pununfo ke na tasum kia. Ma God i laes isi, ke fanu sabin ri laes isi.

3

Jon Tom tel Bapitaiso i Fafas

Metiu 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28

¹ Na fasangful ini lim e bet aunbiing Sisar Taiberias i nagogon, Pontus Pailat i nagogon na matanfuntih na Iudaia, ke Erot i famfamu na matanfuntih na Galili. Ke Filip tualik e Erot i famfamu na matanfuntih na Iturea ke na Trakonitis, ke Lisantias i famfamu na matanfuntih na Abilene.

² Ma Anas ru e Kaiapas ru famfamu ken foron pris. Na bet ae, orek ke God ka tapiiek sing Jon, kalalik ke Sakaria, na falifu foes.

³ Jon i la na foron falifu tikii fatat dan na Ioridan, ma ka famam fafas sing ri le rin sokiliis liu kiri ke rik kep bapitaiso, isi God ik pa ufu foron sinang laulau kiri.

⁴ Arae ri siit ta u na buk ke profet Aisaia,
“Kinen tikas i tautau na sunbiil aragii:

Fageges sal sala Kumguui,
fatortores sal sala.

⁵ Wof foron palgan dan,
kef fapu foron punggung turan foron tatkau.

Foron sal ae i firfirit, fatortores ri.

Foron sal ae ri tohtohnen, tumarnge ri.

⁶ Ma fanu tikii rik par fafaliu ke God.”

⁷ Tara gur na fanu ri ka la usuf Jon isi in baptais ri, isau le ka tara sing ri aragii, “Gam foron natun sii fafangaet. Se i tara le gamen alfe ngaliaf ke God ae in tapiiek?

⁸ In mel e rokap na fua gam, isi ik finngas u le gam ka sokiliis liu tah. Ke gong gam tipes tara sing gam tom le, ‘Abaram i e tama kemem.’ Ia fas gam, God ifasi in sokiliis foron fat igii isi rik tapiiek berberat ke Abaram.

⁹ Palngat ae mang ta na baulin foron au, ma foron au tikii ae biil ri fua rokap la, rin pok faluut ri ma rik lin ri una yiif.”

¹⁰ Gur na fanu ae ri ka diik aragii, “Sani mang kemek tel u?”

¹¹ Jon ka kiliis ri aragii, “Se iwu e kaen kia, in ta tikas usuf ier ae biil tikas kia, ke se ae imel e inen, in tel u sabin arae.”

¹² Ke fale tom kep takiis sabin ri ka la usuf i isi in baptais ri, ke ri ka diik u aragii, “Tom Fafausum, sani kemen tel u?”

¹³ Ke ka kiliis ri aragii, “Gamen kep takiis sau namin nagogon ae ri ka luun ta u. Gong gam kep ti fal sabin na olo, gong.”

¹⁴ Ke fale tom fapaket ri ka diik u aragii, “Ke sani kemen tel u?”

Jon ka kiliis ri aragii, “Gong gam fangongos fanu isi rin ta pitkalang usuf gam, ke gong gam tiu foes fanu. Gamen laes sau isi fifiil kimi.”

¹⁵ Fanu ri nene la isi Mesaia. Aunbiing ri ongen Jon, ri ka wol le, “I mang ngan e Mesaia?”

¹⁶ Jon ka kiliis ri aragii, “Ia baptais gam ini dan. Isau le ier ae in mi pes iau, rakrakai kia i liu kulkulef na rakrakai kiak. Pesu, biil ia tortores isi ifasi ian puk ufu finaun su kia. In baptais gam ini Tanwa Kalkaluu ke ini yiif.

¹⁷ I pose na nenge saol una simke ufu foron piin na wit. Aunbiing ka simke tikii ta u, ke ik luun turim wit rokap na felu. Isau le foron piin, ik fasok u na tara yiif ae biil i to met la.” ¹⁸ Jon ka farakrakai ri ini ifuun e orek, ma ka fafas ini rokap na fafas usuf ri.

¹⁹ Isau le aunbiing ka fakiing Erot, wara le i telpes Erodiias antu Filip tualik, ke isi fale sinang laulau sabin ae i tel ta u,

²⁰ Erot ka tel nenge tier laulau sabin, aunbiing i luun Jon na felun kamkabet.

*Jon i Baptais Iesu**Metiu 3:13-17; Mak 1:9-11*

²¹ Aunbiing Jon ka baptais tikii ta fanu, ka baptais Iesu sabin. Ma aunbiing Iesu i sising, kukulii ka sapeng,

²² ke Tanwa Kalkaluu ka puh arae nenge bun ulo. Ma kinen tikas ka orek tinbae na kukulii aragii, “O keng Kalalik ae ia ier kanaka isi wo. Ia laes kanaka ini wo.”

*Foron Tubutamamat e Iesu**Metiu 1:1-17*

²³ Iesu i tipos tel foim kia aunbiing bet kia ifasi aragii ituul e sangful e bet. Fanu ri wol le i kalalik ke Josep.

Josep i e kalalik ke Eli,

²⁴ Eli i e kalalik ke Matat,

Matat i e kalalik ke Liwai,

Liwai i e kalalik ke Melki,

Melki i e kalalik ke Janai,

Janai i e kalalik ke Josep,

²⁵ Josep i e kalalik ke Matatias,

Matatias i e kalalik ke Amos

Amos i e kalalik ke Naum,

Naum i e kalalik ke Esli,

Esli i e kalalik ke Nagai,

²⁶ Nagai i e kalalik ke Mat,

Mat i e kalalik ke Matatias,

Matatias i e kalalik ke Semein,

Semein i e kalalik ke Josek,

Josek i e kalalik ke Joda,

²⁷ Joda i e kalalik ke Joanan,

Joanan i e kalalik ke Resa,

Resa i e kalalik ke Jerubabel,
Jerubabel i e kalalik ke Sealtiel,
Sealtiel i e kalalik ke Neri
²⁸ Neri i e kalalik ke Melki,
Melki i e kalalik ke Adi,
Adi i e kalalik ke Kosam,
Kosam i e kalalik ke Elmadam,
Elmadam i e kalalik ke Er,
Er i e kalalik ke Josua,
²⁹ Josua i e kalalik ke Elieser,
Elieser i e kalalik ke Jorim,
Jorim i e kalalik ke Matat,
Matat i e kalalik ke Liwai,
³⁰ Liwai i e kalalik ke Simion,
Simion i e kalalik ke Juda,
Juda i e kalalik ke Josep,
Josep i e kalalik ke Jonam,
Jonam i e kalalik ke Eliakim,
³¹ Eliakim i e kalalik ke Melea,
Melea i e kalalik ke Mena,
Mena i e kalalik ke Matata,
Matata i e kalalik ke Neitan,
Neitan i e kalalik ke Dewit,
³² Dewit i e kalalik ke Jesi,
Jesi i e kalalik ke Obet,
Obet i e kalalik ke Buas,
Buas i e kalalik ke Salmon,
Salmon i e kalalik ke Nason,
³³ Nason i e kalalik ke Aminadap,
Aminadap i e kalalik ke Admin,
Admin i e kalalik ke Arni,
Arni i e kalalik ke Ebron,
Ebron i e kalalik ke Peres,
Peres i e kalalik ke Juda,

³⁴ Juda i e kalalik ke Jekop,
 Jekop i e kalalik ke Aisak,
 Aisak i e kalalik ke Abaram,
 Abaram i e kalalik ke Tera,
 Tera i e kalalik ke Naor,
³⁵ Naor i e kalalik ke Seruk,
 Seruk i e kalalik ke Reu,
 Reu i e kalalik ke Pelek,
 Pelek i e kalalik ke Eber,
 Eber i e kalalik ke Sela,
³⁶ Sela i e kalalik ke Kainan,
 Kainan i e kalalik ke Arpakat,
 Arpakat i e kalalik ke Sem,
 Sem i e kalalik ke Noa,
 Noa i e kalalik ke Lamek,
³⁷ Lamek i e kalalik ke Metusela,
 Metusela i e kalalik ke Enok,
 Enok i e kalalik ke Jaret,
 Jaret i e kalalik ke Mahalalel,
 Mahalalel i e kalalik ke Kenan,
³⁸ Kenan i e kalalik ke Enos,
 Enos i e kalalik ke Set,
 Set i e kalalik ke Adam,
 Adam i e kalalik ke God.

4

Satan i Tof Iesu

Metiu 4:1-11; Mak 1:12-13

¹ Iesu ifuun ini Tanwa Kalkaluu, ma aunbiing ka fis tina dan na Ioridan, Tanwa Kalkaluu ka lame u una sunbiil.

² Ka kiis aiwa na ifet e sangful e biing ma Satan ka tof u. Na foron biing ae, Iesu biil i ien ti tier, ke nami ka fitol.

³ Ke Satan ka tara sing i aragii, “Male o kalalik ke God, ke ok fas fat igii ik tapiek beret.”

⁴ Ke Iesu ka kiliis u aragii, “Ri siit ta u ae na Buk na Gogoh aragii, ‘Fanu biil ri liu la na inen sau, biil.’ ”

⁵ Satan ka lame Iesu una nenge falifu ae i buuii kanaka, ma na fatuklin aunbiing sau ka finngas u ini foron matanfuntih tikii na piklinbat.

⁶ Ke ka fas u aragii, “Ian ta foron rakrakai tikii turan foron memeh na foron matanfuntih igii usuf o, wara le ri ka ta ta u usuf iau ma ifasi ian ta u usuf se sau ae ia ier le ian ta u usuf i.

⁷ Pesu, male on lotu unaisang, ke kiam mang e foron tier tikii igii.”

⁸ Iesu ka kiliis u aragii, “Ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, ‘On lotu unaisa Kumguui, God kiam, ma on wong sing i sau.’ ”

⁹ Namih Satan ka lame u una Ierusalem ma ka fiti u bae na fungan Felun Tunmapek. Ke ka fas u aragii, “Male o kalalik ke God, ke ok wof pu tinaga.

¹⁰ Wara le ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, ‘God in fas foron angelo kia,

isi rin fofonoi rokap lo wo,

¹¹ ke rik pose pes wo ini limri,

isi biil ifasi on tuke kekem na ti fat.’ ”

¹² Iesu ka kiliis u aragii, “Ri siit u sabin na Buk na Gogoh le, ‘Gong o luun Kumguui God kiam na fatoftof.’ ”

¹³ Aunbiing Satan ka tof tikii ta u ini foron fatoftof igii, ka la pes ta bii koseng u.

Iesu i Tipes Foim kia na Galili

Metiu 4:12-17; Mak 1:14-15

¹⁴ Iesu ka fis una Galili ini rakrakai ken Tanwa Kalkaluu, ke ususe lo ka sarara na falifu tikii ae.

¹⁵ Ka fausum fanu na foron felun lotu kiri, ma ri tikii ri ka usefages u.

Fan Nasaret ri Tel ufu Iesu

Metiu 13:53-58; Mak 6:1-6

¹⁶ Iesu ka la una Nasaret, na maleh ae i laumet ta lo. Ma na Biingen Mangeh, ka kau na felun lotu arae tom i tel u la, ke ka soti isi wewes.

¹⁷ Ke ri ka ta buk ke profet Aisaia usuf i. Ka sapeng na buk ae ri finris ta u ma ka par falifu ae ri siit ta u aragii,

¹⁸ “Tanwa Kumguui i kiis lo iau,
wara le i tom i kale pes ta iau,
isi ian fafas ini Rokap na Fafas usuf foron
lauu.

I wuun ta iau isi ian fafas usuf fanu ae ri kiis na
kamkabet, rik sengsegeng,
ke foron kut, rik par sabin,
ke fanu ae ri kalsakai fangungut, rik sengsegeng.

¹⁹ Ke isi iak fafas ini bet ae Kumguui in finngas
famais kia.”

²⁰ Nami ka finris fafis buk ae, ke ka ta fafis u usuf
tom foim ae, ke ka kiis. Ma fanu tikii na felun lotu
ae, ri ka kanap fasoksok u,

²¹ ke ka tipes fas ri aragii, “Foron orek ae gam
ongen u igii, ka suut mang.”

²² Ma ri tikii ri ka laes isi ma ri ka bitit na foron
rokap na orek ae i suu tina ngusu. Ri ka diik aragii,
“Be, kalu igii i e kalalik ke Josep sau?”

²³ Iesu ka tara sing ri aragii, “Tarama gam ka use orek fatoftof igii ulo iau, ‘Dokta, on faliu fafis wo tom. Foron tier tikii ae keme ongen u o tel ta u na Kapernaum, on tel u sabin aga na maleh tutus kiam.’”

²⁴ Ke ka fas ri sabin aragii, “Tekentu kanaka ia fas gam, biil ti profet ri somangat pes u la na maleh tutus kia.

²⁵ Na aunbiing ke profet Elaija, ituul e bet ke iwon e funiil us biil i to luut ke tara fitol ka tapiiek na foron maleh tikii ae. I tekentu kanaka tom le, ifuun e makos na Israel, na aunbiing ae.

²⁶ Isau le God biil i wuun ta Elaija usuf tikas lo ri, biil. I wuun u tom usuf nenge makos tina Sarefat na falifu na Saidon.

²⁷ Ke ifuun e fanu ae ri sem lepra ri liu na Israel na aunbiing ke profet Elisa. Isau le biil i fafuu tikas lo ri, biil. I fafuu Naman keskes sau, tina Siria.”

²⁸ Ke fanu tikii ae na felun lotu, ri ka lala ngaliaf, aunbiing ri ongen u.

²⁹ Ri ka aptih ma ri ka tel ufu Iesu tina maleh kiri. Ri ka dat fatatkau u ubase na punggung ae ri tel maleh kiri lo, isi rik lin fapu u una dim.

³⁰ Isau le Iesu ka la na fatpoton gur na fanu ae, ke ka la koseng ri.

Iesu i Tel ufu nenge Tanwa Laulau

Mak 1:21-28

³¹ Namih, Iesu ka pu una Kapernaum na falifu na Galili, ma na Biingen Mangeh, ka fausum fanu.

³² Ri ka lala bitit na fafausum kia, wara le orek kia imel e rakrakai lo.

³³ Imel e nenge kaltu aiwa na felun lotu ae tanwa laulau i susuef ulo. Ka perek aragii,

³⁴ “Uui! Iesu tina Nasaret, sani o ier le on tel u ini kemem? O la isi falaulau kemem? Ia usum le wo e seh. O Kaltu Kalkaluu ke God.”

³⁵ Iesu ka fakiing u aragii, “Babat na ngusum ma ok suu koseng kaltu ae.” Tanwa laulau ae ka faluut kaltu ae una pikli na matri, ka suu koseng u ma biil i falaulau pununfo.

³⁶ Fanu tikii ri ka bitit ma ri ka fadiik faliu ini ri aragii, “Fafausum arafa igii? Kaltu igii imel e rakrakai kia una nagogon, ke imel sabin e rakrakai kia una fakiing foron tanwa laulau, ke ri ka suuh.”

³⁷ Ma ususe lo ka sararah na foron maleh tikii na falifu ae.

*Iesu i Faliu Marmarsan Sasem
Metiu 8:14-17; Mak 1:29-39*

³⁸ Iesu ka suu tina felun lotu ma ka la una fel ke Saimon. Tina antu Saimon i lala gogor ma ri ka sising Iesu isi in lupes u.

³⁹ Iesu ka ti fatat u, ka fakiing gogor ae ke ka rop koseng u. Fanpil ka aptih ke ka types sok inen ari.

⁴⁰ Aunbiing pisiuh fatat in sup, fanu ri ka filange fanu tikii ae imel e marmarsan sasem lo ri usuf Iesu. Ke ka luun iwun lima na olon temtem tikii lo ri, ma ri ka liu.

⁴¹ Ke foron tanwa laulau sabin ri ka suu koseng ifuun e fanu ma ri ka famam perek aragii, “O Kalalik ke God.” Isau le Iesu ka tikale ri isi gong ri orek, wara ri usum le i e Mesaia.

*Iesu i Fafas na Fale Maleh
Mak 1:35-39*

⁴² Na biingbiing saksak, Iesu ka la koseng maleh ae una nenge sunbiil. Fanu fuun ri ka famam im isi, ma aunbiing ri tafe u, ri ka totof isi tikale u isi gong i la koseng ri.

⁴³ Isau le ka kiliis ri aragii, “Ian fafas ini Rokap na Fafas na matanfuntih ke God na fale maleh sabin, i e wara ae God i wuun ta iau uga.”

⁴⁴ Ma ka famam fafas tom na foron felun lotu na falifu na Iudaia.

5

Berberat na Fafausum famu ke Iesu

Metiu 4:18-22; Mak 1:16-20

¹ Nenge biing, Iesu i sotsoti la na bulin dan kawil na Genesaret, ke fanu fuun ri ka faruru kawil u isi ongen orek ke God.

² Ka par iwu e mon awii na bulin dan kawil ae foron tom ienmaket ri la koseng ta u ma ri ka gorse foron ubiin kiri.

³ Iesu ka wof una neng lon iwun mon ae, neng ke Saimon. Ka fas u isi in mamlik sule ufu mon tina mas. Ke ka kiis lo ma ka tipes fausum fanu.

⁴ Aunbiing ka orek tikii tah, ka tara sing Saimon aragii, “Awes sau ubaewa na maut ma ok lin foron ubiin kiam, isi ok kep ti fale kok.”

⁵ Saimon ka kiliis u aragii, “Tara Kaltu, keme foim rakrakai nangen na wor kuruur, isau le keme ka puplir. Ma i wara na orek kiam, ke iak lin fapu foron ubiin.”

⁶ Aunbiing ri tel u arae, ri ka kep ifuun e kok ma foron ubiin kiri ka tipes tamrabat.

⁷ Ke ri ka kalif foron talri ae na nenge mon isi rin la ma rik lupes ri. Ri ka la ma ri ka siing fafuun iwu e mon turim ini kok, ma fatat ruk dom.

⁸ Aunbiing Saimon Pita ka par u arae, ka ilepul na mata Iesu ma ka tarah, “Kumguui, la koseng iau. Ia nenge tom tel sinang laulau.”

⁹ I use u arae, wara le i turan fanu tikii ae ri la tura, ri lala bitit na foron kok ae ri kep u.

¹⁰ Iwun kalalik ke Sebedi, Jems ru e Jon, ru iwun tala Saimon, ru sabin ru ka lala bitit.

Ke Iesu ka tara sing Saimon aragii, “Gong o sokeh. Tipesu igii, on dat fanu.”

¹¹ Aunbiing ri ka famasa ta iwun mon kiri, ri ka la koseng foron tier tikii kiri ke ri ka mi lo Iesu.

*Iesu i Fafuu nenge Kaltu ae i Sem Lepra
Metiu 8:1-4; Mak 1:40-45*

¹² Aunbiing Iesu tinawii na nenge maleh, nenge kaltu ae lepra i kuruung tikii pununfo ka la usuf i. Aunbiing ka par u, ka luut ini posong na mata una nanal ma ka sising u aragii, “Kumguui, male o ier isi, ke ifasi ok fafuu pes iau.”

¹³ Iesu ka sawe lima, ka sigil u ke ka tarah, “Ia ier isi. On fuuh!” Ma fanpil, lepra ka rop koseng u.

¹⁴ Iesu ka fakiing u aragii, “Gong o fas tikas, isau le on la ma ok finngas pununfom sing pris ke ok ta fafen kiam usuf God, arae Moses i use ta u, isi rik usum le sasem kiam ka rop tah.”

¹⁵ Isau le ususe lo ka lala sarara mang tom, ma fanu fuun ri ka la turim isi ongen u ke isi ik faliu ri koseng foron sasem kiri.

¹⁶ Isau le ifuun e aunbiing Iesu i la keskes la una foron sunbiil isi sising.

Iesu i Faliu nenge Peo

Metiu 9:1-8; Mak 2:1-12

¹⁷ Nenge biing, aunbiing Iesu i fafausum fanu la, fale Farasi turan fale tom fafausum ini nagogon ae ri la tina foron maleh tikii na falifu na Galili, falifu na Iudaia, ke tina Ierusalem, ri kiis ta aiwa. Ma rakrakai ke Kumguui i kiis lo una faliu foron sasem.

¹⁸ Fale fanu ri ka tapiiek ini nenge peo ae ri kep u ini mii sala. Ri ka totof isi kau ini una fel, isi rik faborong u na mata Iesu.

¹⁹ Isau le biil ifasi rin kau ini, wara na gur na fanu. Pesu, ri ka fen ubae na olon fel ke ri ka piit ufu fale olon fel ma ri ka fasiluung u ini mii sala na fatpoton gur na fanu, una famu lo Iesu.

²⁰ Aunbiing Iesu ka par unune kiri, ka tara sing peo ae aragii, “Talang, foron sinang laulau kiam, ia ka pa ufu tah.”

²¹ Foron Farasi turan foron tom fafausum ini nagogon, ka types fapaket e wolwol kiri tom aragii, “Matngan kaltu arafa igii, i puris God? Biil ifasi tikas in pa ufu sinang laulau, biil. God keskes sau.”

²² Iesu ka usum ta na wolwol kiri, ke ka diik ri aragii, “Isi sani ka mel e matngan wolwol aragii na balmi?”

²³ Orek sa i malmuh? Ian tara le, ‘Ia ka pa ufu ta foron sinang laulau kiam,’ le ian tarah, ‘Aptih ma ok la?’

²⁴ Ian use u aragii isi gamek usum le Kalalik ken Kaltu imel e rakrakai kia aga na piklinbat una pa ufu foron sinang laulau.” Ke ka tara sing peo ae

aragii, “Ia fas o, aptih kep mii salam ma ok la una fel kiam.”

²⁵ Fanpil ka soti na matri tikii, ka kep mii sala ke ka la una fel kia. Na ninla kia, ka famam usefages God.

²⁶ Fanu tikii ri ka bitit ke ri ka usefages God. Ri ka fuun ini sokeh ma ri ka tarah, “Igi kere ka par ta nenge tier ae i neng keskes na matrer.”

Iesu i Tawi Liwai

Metiu 9:9-13; Mak 2:13-17

²⁷ Nami na foron tier igii, Iesu ka la tinaiwa ma ka par nenge tom kep takiis, asa e Liwai. I kiis ta na felun kep takiis. Ke Iesu ka tara sing i aragii, “Mi lo iau.”

²⁸ Ka aptih koseng foron tier tikii, ma ka mi lo Iesu.

²⁹ Namih, Liwai ka tel nenge tara inen a Iesu na fel kia. Ifuun e foron tom kep takiis turan fale fanu sabin ri ka ien tura ruh.

³⁰ Isau le foron Farasi ke foron tom fafausum ini nagogon ae ri sabin ri foron Farasi, ri ka belbel orek ulon berberat na fafausum ke Iesu aragii, “Isi sani gam ka ien ke yin turim turan foron tom kep takiis ke foron tom tel sinang laulau?”

³¹ Iesu ka kiliis ri aragii, “Fanu ae biil ri sasem, biil ri la la usuf dokta, biil. Fanu sau ae ri sasem, ri la la usuf dokta.

³² Biil ia la ta uga isi tawi pes foron tom tortores, biil. Ia la isi tawi foron tom tel sinang laulau, isi rik sokiliis liu kiri.”

Fagalte isi Sinangun Fafel

³³ Ke ri ka tara sing Iesu aragii, “Berberat na fafausum ke Jon ri fafel la ke ri ka sising la, arae sabin lon berberat na fafausum ken foron Farasi. Isau le berberat na fafausum kiam, ri ien ke ri ka yin la sau.”

³⁴ Iesu ka kiliis ri aragii, “Aunbiing kaltu ae i fakekel fuuh i kiis biitom turan foron tala, arafah, ifasi rin fafel? Biil.

³⁵ Isau le nenge aunbiing in tapiiek ae rin kep ufu kaltu ae i fakekel fuuh koseng ri, ke na foron biing mang ae rik fafel.”

³⁶ Ke Iesu ka fas ri ini nenge orek fatoftof aragii, “Biil tikas i si ufu nenge dangan kaen la tina kaen fuuh, isi ik sok papte u turan kaen tofe. Male in tel u arae, ke in tel fatamrabat kaen fuuh ae, ke dangan kaen fuuh ae biil in par fasih arae kaen tofe ae.

³⁷ Ke biil tikas i to wain fuu la una pungun dan tofe ae ri tel u ini punun meme, biil. Male in tel u arae, ke wain fuuh in rabat punun meme tofe, ma wain ik bereng ke punun meme ik laulau. ³⁸ Biil ri tel u la arae. Ri to wain fuuh la tom na punun meme fuuh.

³⁹ Biil tikas ae ka umin ta wain tofe, in ier sabin isi wain fuuh, biil. In tara le, ‘Wain tofe tom i rokap.’ ”

6

Iesu i e Kumguui na Biingen Mangeh

Metiu 12:1-8; Mak 2:23-28

¹ Na nenge Biingen Mangeh, Iesu i soleng foron mok na wit. Ke Berberat na fafausum kia ri ka

tipes pul fale wit, ri ka gosgos ufu punu ini limri ma ri ka ien u.

² Fale Farasi ri ka diik u aragii, “Isi sani gam ka tel matngan sinang ae nagogon i use u le, gong kere tel u na Biingen Mangeh?”

³ Ke Iesu ka kiliis ri aragii, “Arafah, biil biitom gam wes ususe na sani Dewit i tel ta u, aunbiing i turan fanu ae ri batme u ri fitol?”

⁴ Dewit i kau na fel ke God, ka kep foron beret ae ri ka ta ta u arae fafen usuf God ma ka ien u. Ke ka fen fanu sabin ae ri batme u ini fal. Na nagogon, foron pris sau ifasi rin ien u.”

⁵ Ke Iesu ka tara sing ri aragii, “Kalalik ken Kaltu i e Kumguui na Biingen Mangeh.”

*Iesu i Faliu Nenge Kaltu na Biingen Mangeh
Metiu 12:9-14; Mak 3:1-6*

⁶ Nenge Biingen Mangeh sabin, Iesu ka kau una felun lotu ke ka fausum fanu. Ma nenge kaltu aiwa, i met e lima ae na mia.

⁷ Foron Farasi turan foron tom fafausum ini nagogon ri ka famam im sal una tiu Iesu, ke ri ka lala luun matri lo isi rik par u le in faliu kaltu ae na Biingen Mangeh, le biil.

⁸ Isau le Iesu ka usum ta na wolwol kiri, ke ka tara sing kaltu ae i met e lima aragii, “Aptih, ma ok soti na matan fanu tikii.” Ka aptih, ma ka soti na matri.

⁹ Ke Iesu ka tarah, “Ian diik gam, sani nagogon kirer i mangte u le keren tel u na Biingen Mangeh? Keren tel rokap na sinang le keren tel sinang laulau, keren fafaliu le keren sisiimete?”

¹⁰ Iesu ka par usuf ri tikii ke ka tara sing kaltu ae aragii, “Sawe limam.” Kaltu ae ka sawe u, ke lima ka rokap fis.

¹¹ Isau le ka kut laulau e balri ma ri ka tipes ngurke orek ae na fatpoto ri tom le sani rin tel u ini Iesu.

*Iesu i Tim pes Nenge Sangful ini Wu e Aposel
Metiu 10:1-4; Mak 3:13-19*

¹² Nenge biing, Iesu ka tatkau una nenge pungpung isi sising. Ma na wor kuruur ae i sising usuf God.

¹³ Na biingbiing, ka kam berberat na fafausum kia ke ka tim pes nenge sangful ini u lo ri, ma ka foteng ri ini foron aposel.

¹⁴ Iгии e asri: Saimon ae Iesu ka foteng u ini Pita, ru latualik e Enru, Jems, Jon, Filip, Batolomiu,

¹⁵ Metiu, Tomas, Jems kalalik ke Alfius, Saimon ae i nenge Silot,*

¹⁶ Iudas kalalik ke Jems, ke Iudas Iskariot ae in ta ufu Iesu una liman tuui.

*Iesu i Fausum fanu ke ka Faliu ri
Metiu 4:23-25*

¹⁷ Aunbiing Iesu turan berberat na fafausum ri ka filaupu tina pungpung ma ka soti na nenge malanbu, nenge tara gur na berberat na fafausum kia tinaiwa. Ma fanu fuun tina falifu tikii na Iudaia, tina Ierusalem ke tina baban kiin na Tair ke Saidon, ri sabin tinaiwa.

¹⁸ Ri la ta isi ongen u ke isi ik faliu ri koseng foron sasem kiri. Ma fanu sabin ae foron tanwa laulau ri fatel ta ri, ri ka rokap fis.

---

* **6:15:** Silot i e nenge uh na fan Iudaia ae biil ri ier isi kiis na piklin matanfuntih na Rom

19 Fanu tikii ri ka totof isi sigil u, wara le rakrakai i la tin lo ma ka faliu ri tikii.

Fafakalok ke Tatawin

Metiu 5:1-12

20 Iesu ka par berberat na fafausum kia, ke ka tara sing ri aragii,

“Gam ae gam lauu, gam kalok,
wara le kimi e maʔanfuntih ke God.

21 Gam ae gam fitol igii,
gam kalok,
wara le namih, gamen mas.

Gam ae gam teng igii,
gam kalok,
wara le namih, gamen yong.

22 Gam kalok aunbiing fanu ri ememse gam,
aunbiing ri wes ufu gam,
aunbiing ri nes gam,
ke aunbiing ri use falaulau asmi,

i wara lon Kalalik ken Kaltu.

23 “Aunbiing rin tel foron tier igii ulo gam, gamen gesges ma gamek sirok ini laes, wara le i laumet kanaka e fifiil kimi buuii na kukulii. Wara le foron tubutamat ri, ri tel ta u sabin arae ulon foron profet.

24 Isau le kiskam sing gam
ae ifuun e minsik kimi,
gam ka kep tikii ta rokap kimi.

25 Kiskam sing gam ae gam mas igii,
nami gamen fitol.

Kiskam sing gam
ae gam yong igii,
nami gamen mamais

ke gamek teng.
²⁶ Kiskam sing gam
 aunbiing fanu tikii ri usefages gam,
 wara le foron tubutamat ri,
 ri tel ta u sabin arae
 ulon foron profet famfabal.

Gamen Ier isi foron Tuui kimi

Metiu 5:38-48

²⁷ “Isau le ia fas gam ae gam ongen iau: Gamen ier isi foron tuui kimi ke gamek tel rokap na sinang usuf fanse ae ri ememse gam.

²⁸ Gamen fakalok fanse ae ri bo gam, ke gamek sising isi fanse ae ri falaulau gam.

²⁹ Male tikas i pose nenge peum, tamikis isi ik pose nenge baba sabin. Ke male tikas i kep dolon kaen kiam, gong o rut kolos kiam sabin.

³⁰ Male tikas i sising o isi ti tier, ke on ta u usuf i. Ke male tikas i kep ta ti tier sing o, gong sabin o sising fafis u.

³¹ Foron sinang ae gam ier isi fanu rin tel u ulo gam, gamen tel u ulo ri.

³² “Male gam ier la sau isi fanse ae ri ier isi gam, ke arafa rin usefages gam arae? Wara le foron tom tel sinang laulau sabin ri ier la isi fanu ae ri ier isi ri.

³³ Ke male gam tel sinang rokap la sau usuf fanse ae ri tel sinang rokap la usuf gam, ke rin usefages gam arafah? Wara le foron tom tel sinang laulau sabin, ri tel u la arae.

³⁴ Male gam ta tuka usuf fanse sau ae gam usum le rin kiliis fafis u tom usuf gam, ke rin usefages gam arafah? Wara le foron tom tel sinang laulau

sabin, ri ta tuka la usuf foron tom tel sinang laulau, wara ri usum le rin kiliis tikii u tom.

³⁵ Isau le gamen ier isi foron tuui kimi ke gamek tel sinang rokap usuf ri. Male tikas i kep ta ti tuka sing gam, gong gam lala ier isi in kiliis fafis u. Male gamen tel u arae, ke fifiil kimi in lala laumet ke gam berberat ke God buuii na Mawe. Wara le i tel sinang rokap la usuf fanu ae biil ri fotrokap la ke usuf fanu laulau sabin.

³⁶ Gamen famais la, arae Tama gam, i tom famais.

Gong gam Nagogon Tikas

Metiu 7:1-5

³⁷ “Gong gam nagogon tikas, tarama God ka nagogon gam. Gong gam tiu tikas isi God gong i tiu gam. Gamen wol ufu foron sinang laulau ae ri tel u ulu gam, isi God ik pa ufu foron sinang laulau kimi.

³⁸ Gamen fafen, ke God ik fen gam. Isau le fafen ke God usuf gam in laumet kanaka, rin gulgule u, rin suguur fapu u ma ik fuun basbasah ke gamek berau pes u. Wara le matngan fafen arafa gam ta u, tara tier le fabiro, God in ta u sabin arae usuf gam.”

³⁹ Ke Iesu ka fas ri sabin ini nenge orek fatoftof aragii, “Ifasi le nenge kut in lame nenge kut sabin? Arafah, biil run luut turim una ti toh?”

⁴⁰ Nenge kalalik na fafausum biil i laumet lon tom fafausum kia. Isau le aunbiing ka farop tikii ta foron fafausum kia, ke ik tapiek mang arae tom fafausum kia.

⁴¹ “Isi sani o ka par fabiro piin ae na kolson mata tuamlik, ma biil o wol na kiptin au ae na kolson matam tom?”

⁴² Male biil o par kiptin au ae na kolson matam, ke isi sani o ka tara sing tuamlik le, ‘Tuaklik, ian tel ufu piin ae na kolson matam?’ O tom gargaran-met. On tel ufu kiptin au ta bii ae na kolson matam ke aunbiing o ka par rokap mang, ke ok tel ufu fabiro piin mang ae na kolson mata tuamlik.

Iwu e Matngan Fuan Au
Metiu 7:16-20; 12:33-35

⁴³ “Nenge rokap na au, biil i luun fuan au laulau la, ke nenge au laulau biil i luun fuan au rokap la, biil.

⁴⁴ Temtem tikii na au rin iliim u tom tina fua. Fanu biil ri lus fuan fik la tina finau ae imel e si, biil. Ke biil sabin ri lus fuan wain la tina au ae i moseng, biil.

⁴⁵ Rokap na kaltu i finngas rokap na sinang la tina foron rokap na tier ae na liu kia. Ke kaltu laulau sabin i finngas sinang laulau la tina foron tier laulau ae na liu kia. Wara le orek ae i suu tina ngusun nenge kaltu, i famalal sinang ae ifuun na liu kia.

Iwu e Tom Tel Fel
Metiu 7:24-27

⁴⁶ “Isi sani gam ka foteng iau le, ‘Kumguui, Kumguui,’ ma biil gam tel sani ae ia use u?”

⁴⁷ Ier ae i la usuf iau ma ka ongen pes foron orek kiak ma ka misuut lo, i arae ier igii ian fas gam ini.

⁴⁸ I arae nenge kaltu ae i tel fel. I lala kekef tom ma ka fiti foron tuh na olon fatkiis. Aunbiing nor

i tapiiek ma dan ka pipiis na fel ae, biil ifasi in nut, wara le i tel fakasi u tom.

⁴⁹ Isau le, ier ae i ongen orek kiak ma biil i misuut lo, i arae nenge kaltu ae i fiti fel sau na olon nanal ma biil i kekef met ta ini foron tuh. Aunbiing nor i pipiis na fel ae, ka masuuf ke ka tamrabat sikit.”

7

Unune ken nenge Kabisit

Metiu 8:5-13

¹ Aunbiing Iesu ka use ta foron orek tikii igii na wongwong ken fanu, ka la una Kapernaum.

² Nenge kabisit ken nenge mar e tom fapaket tina Rom i kiis la aiwa. Nenge fafauun kia i sasem ma fatat in met. Fafauun ae, laulaumet kia i ier kanaka la isi.

³ Aunbiing kabisit ae ka ongen ususe lo Iesu, ka wuun ufu fale famfamu ken fan Iudaia usuf i, isi sising u isi in la ma ik faliu fafauun kia.

⁴ Aunbiing ri ka tapiiek sing Iesu, ri ka lala piispiis u aragii, “Kaltu igii, i nenge rokap na kaltu ma ifasi on lupes u,

⁵ wara le i ier isi fanu kirer, ke ka tel ta felun lotu kimem.”

⁶ Ke Iesu ka la tura ri.

Aunbiing ri ka la fatat fel, kabisit ae ka wuun fale tala usuf Iesu ini orek aragii, “Kumguui, fatel o. Biil ia to kaltu rokap isi ok kau una fel kiak.

⁷ Ke biil sabin ifasi ian la unaisam. Isau le, on orek sau ke fafauun kiak ik liu.

⁸ Ia use u arae, wara le ia kiis sau na piklin nagogon ken fale fanu, ke fale tom fapaket sabin ri kiis na piklin nagogon kiak. Ia wuun nenge tom

fapaket ke ka la. Ke ia ka kam u ke ka la usuf iau. Ke ia ka fas nenge fafauun kiak le, ‘Tel tier igii,’ ke ka tel u.”

⁹ Aunbiing Iesu ka ongen u arae, ka bitit ke ka giliim usuf fanu ae ri mimi la lo ke ka tara sing ri aragii, “Ia fas gam, biil biitom ia tafe ti sikin Israel, unune kia i laumet aragii.”

¹⁰ Ke fanu ae kabisit i wuun ta ri, ri ka fis una fel ke ri ka par u le fafauun ae ka liu tah.

Iesu i Faliu Kalalik ken nenge Makos

¹¹ Biil i sawin, ke Iesu ka la una nenge maleh asa e Nain. Berberat na fafausum kia turan nenge tara gur na fanu sabin ri ka la turim tura.

¹² Aunbiing ka la fatat matan ubiif kawil maleh ae, ka par fanu ri kep fasuu nenge minet. Minet ae, tina i makos, ma i keskes sau i kalalik kia. Ma ifuun e fanu tina maleh ae ri batme u.

¹³ Aunbiing Kumguui ka par makos ae, ka purngis e bala isi ke ka fas u aragii, “Gong o teng.”

¹⁴ Ka la fatat, ka sigil luuf ae ri kep minet lo, ke fanu ae ri kep u ri ka sotih. Ke Iesu ka tarah, “Guam, ia fas o, aptih!”

¹⁵ Guam ae i met ta ka kiis ke ka types orek. Ke Iesu ka ta fafis u usuf tina.

¹⁶ Sokeh ka kuruung tikii fanu ae ke ri ka usefages God ma ri ka tarah, “Nenge tara profet ka tapiiek ta na fatpoto kerer. God ka tapiiek ta isi lupes fanu kia.”

¹⁷ Ususe igii lo Iesu ka sarara na falifu tikii na Iudaia ke na fale falifu fatat sabin.

Iesu i Use Jon Tom tel Bapitaiso Metiu 11:2-6

¹⁸ Berberat na fafausum ke Jon ri ka fas u ini foron ususe tikii lo Iesu. Ke Jon ka tawi pes iwu lo ri,

¹⁹ ma ka wuun ru usuf Kumguui, isi ruk diik u aragii, “Arafah, wo mang e ier ae le in tapiiek, le kemen nene biitom isi tikas aiwa?”

²⁰ Aunbiing ru ka tapiiek sing Iesu, ru ka tarah, “Jon Tom tel Bapitaiso i wuun ta kama usuf o isi kaman diik wo le, ‘Arafah, wo mang e ier ae le in tapiiek, le kemen nene biitom isi tikas aiwa?’ ”

²¹ Na aunbiing ae, Iesu i faliu ifuun e fanu ae ri sem marmarsan tier na pununfo ri, fanu ae ri sasem, fanu ae foron tanwa laulau ri susuef lo ri ke ka sapeng na matan ifuun e kut.

²² Ke Iesu ka kiliis ru aragii, “Kamu fis ma kamuk fas Jon ini foron sani kamu ongen u ke kamu ka par ta u: Foron kut ri ka par, foron peo ri ka la, fanu ae ri sem lepra ri ka tapiiek fuuh, fanu ae i kutkut e balbalu ri, ri ka wong, foron minet ri ka liu fis ke foron lauu ri ka ongen Rokap na Fafas.

²³ I kalok e ier ae unune kia lo iau biil i luut.”

²⁴ Aunbiing iun kalalik na fafausum ke Jon ru ka la tah, Iesu ka fas gur na fanu ae ini Jon aragii, “Sani gam la isi par u, aunbiing gam la ta usuf Jon na falifu foes? Awii gam la sau isi alim nenge aunngan ae kif i kufe u? Biil.

²⁵ Ke sani gam la ta isi par u? Nenge kaltu ae i ges ta ini foron rokap na kilkiliis? Biil. Gam par u, fanse ae ri ges ini foron kilkiliis ae i fen e matri ma ri kiis pikpiik, ri kiis la na foron fel ken foron king.

²⁶ Ma sani gam la ta isi par u? Nenge profet? Iuu. Ia fas gam, Jon i laumet lon foron profet tikii.

27 Ri siit ta u na Buk na Gogoh ulo aragii,
‘Ian wuun famu tom fafas kiak lo wo,
ae in fageges sal salam.’

28 Ia fas gam, Jon i laumet kanaka lo fanu tikii
ae ri fang ta ri, isau le se i fabiro kanaka na
matanfuntih ke God, i laumet tom lo Jon.”

29 Fanu tikii, ke foron tom kep takiis sabin, aun-
biing ri ongen foron orek ke Iesu, ri ka somangat
le sinangu God i tortores, wara le Jon i baptais ta
ri.

30 Isau le foron Farasi turan foron tom tasum na
nagogon ri ire sal ke God usuf ri, pesu biil ri kep ta
bapitaiso sing Jon.

31 Ke Iesu ka tara sabin sing ri aragii, “Sani ian
fatof ulul igii ini? Ri matngan fanu arafah?

32 Ri arae berberat ae ri kiis na salan la turim
ken fanu ma ri ka tautau usuf fale berberat sabin
aragii:

‘Aunbiing kemem kuf tulal usuf gam,
ke biil gam guui
ke aunbiing kemem sek nenge seksek an mamais
ke biil gam teng.’

33 Wara le Jon Tom tel Bapitaiso i la, biil i ien beret
la ke biil i umin wain la, ke gam ka tara le, ‘Imel e
tanwa laulau lo.’

34 Kalalik ken Kaltu i la, ka ien ke ka yin, ke gam ka
tara le, ‘Gam par u, kaltu igii i nenge tom kiimkiim
ke nenge tom ininmet, ma i nenge talan foron tom
kep takiis turan foron tom tel sinang laulau.’

35 Isau le foim ke God i finngas u tom le i polo na
wol tekentu.”

Nenge Fifin i Fore Sanda na iun Keke Iesu

³⁶ Neng lon foron Farasi ka sising Iesu isi in ien tura. Ke Iesu ka kau una fel ken Farasi ae ma ka kep sala na luuf isi ien.

³⁷ Ke nenge fifin tina maleh ae, i nenge tom tel sinang laulau. Aunbiing i usum le Iesu i ien na fel ken Farasi ae, ka kau una fel ini nenge sanda, ae pungu ri tel u ini fat ae ri foteng u ini alabasta.

³⁸ Ke ka soti awii na pokta Iesu, fatat isi karkeke. Ka teng ke danun mata ka ring una iun keke Iesu, ka salis fasengseng u ini olo, ka dor u ke ka fore sanda lo.

³⁹ Aunbiing Farasi ae i sising ta Iesu una fel kia ka par u, ka tara sing i tom aragii, “Male kaltu igii i nenge profet, ke in usum le se i sigil u, i matngan fifin arafah, wara le fifin ae i nenge tom tel sinang laulau.”

⁴⁰ Iesu ka tara sing i aragii, “Saimon, ia ier isi ian fas o ini nenge tier.” Ke ka kiliis u aragii, “Tom Fafausum, fas iau.”

⁴¹ Iesu ka tara sing i aragii, “Iwu e kaltu ru kep ta pitkalang sing nenge kaltu. Neng lo ru i kep ta ilim e mar e dinaria,* ke neng i kep ta ilim e sangful e dinaria.

⁴² Biil mang ifasi run kiliis fafis tuka kiruh wara le biil ti pitkalang sing ruh. Ke kaltu ae ka tara sing ruh aragii, ‘Taftawa, igii gong mang kamu kiliis foron tuka kimuh.’ Se lo ru in ier kanaka isi kaltu ae ru kep ta pitkalang sing i?”

⁴³ Saimon ka kiliis u aragii, “Ia wol le ier ae i kep ta tara pitkalang sing i.” Ke Iesu ka tara sing i aragii, “Orek kiam i tortores.”

7:37: Metiu 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 * **7:41:** Nenge dinaria, ifasi ini fifil ken nenge tom foim na itikii e biing.

⁴⁴ Iesu ka giliim usuf fifin ae ke ka tara sing Saimon aragii, “Par fifin igii. Aunbiing ia kau una fel kiam, biil o ta ti dan usuf iau isi iak gorse iun kekeng ini. Isau le fifin igii, ka gorse ta iun kekeng ini danun mata, ke ka salis fasengseng u ini olo.

⁴⁵ Biil o dor ta iau, isau le fifin igii i dor iun kekeng, types u tom na aunbiing ia kau uga.

⁴⁶ Biil o luun ta wel na paklung, isau le fifin igii ka fore ta sanda na iun kekeng.

⁴⁷ Pesu, ia fas o, famais kia usuf iau, i finngas u le ifuun e sinang laulau kia, God ka pa ufu tah. Isau le, se ae God i pa ufu fabriro sinang laulau kia, famais kia i fabriro sau.”

⁴⁸ Ke Iesu ka tara sing fifin ae aragii, “Foron sinang laulau kiam ka pah tah.”

⁴⁹ Fale ses sabin ae ri kiis turim na inen ae, ri ka types orek sing ri tom aragii, “Kaltu arafa igii, ifasi sabin in pa ufu foron sinang laulau?”

⁵⁰ Ke Iesu ka tara sing fifin ae aragii, “Unune kiam tom ka faliu ta wo. La ini siaroh.”

8

Fale Kelefin ae ri Batme Iesu

¹ Nami na foron tier igii, Iesu ka la tikii na piran maleh ke na birbiron maleh sabin, ma ka fafas ini Rokap na Fafas na matanfuntih ke God. Ma sangful ini u e kalalik na fafausum kia ri ka batme u,

² turan fale kelefin sabin ae Iesu i fes ufu ta tanwa laulau lon fal, ke fal i faliu ta ri koseng foron sasem kiri. Igii e asan kelefin ae: Maria ae ri

forteng u ini fafnan Makdalin, ae ifit e tanwa laulau ri suu koseng ta u,

³ ke Joana antu Kusa, famfamu na fel ke Erot, ke Susana ma ifuun biitom. Kelefin igii ri lupes Iesu la turan berberat na fafausum kia tina foron minmara ri tom.

Orek Fatoftoflon Tom Soso

Metiu 13:1-9; Mak 4:1-9

⁴ Aunbiing tara gur na fanu tina foron maleh ae, ri taptapieki turim la unaisa Iesu, ka fas ri ini orek fatoftof igii:

⁵ “Nenge tom soso i la isi saprai kutun wit kia. Aunbiing i sapsaprai, fal ka luut tole sal ke fanu ri ka fefes lo, ke foron man ri ka ting tikii u.

⁶ Fal ka luut na olon fatfat, ma aunbiing ri kuum, ri ka mang, wara le nanal i sengseng.

⁷ Fale kutun wit ka luut na palgan foron finau ae imel e si. Ke finau ae ka kuum turim turan wit ma ka kuruung foron wit ae.

⁸ Isau le fale kutun wit ka luut na nanal rokap. Ka kuum ke ka fua. Temtem tikii na au na wit i fua ifasi aragii nenge mar e fua.”

Aunbiing ka use ta u arae, ka perek aragii, “Se imel e balbalu, i rokap le in wong ini.”

⁹ Ke berberat na fafausum kia ri ka diik u isi kamtinan orek fatoftof ae.

¹⁰ Ka fas ri aragii, “God i ta ta tasum usuf gam isi gamen usum na foron tier ae i kum na matanfuntih kia. Isau le usuf fale fanu, ian fausum ri ini foron orek fatoftof isi,

“Taftawa ri par,

isau le biil rin par failiim ti tier,

ri wong,

isau le biil rin malal.’

¹¹ “Kamtinan orek fatoftof ae, i aragii: Kutun wit i e orek ke God.

¹² Foron kutun wit ae ri luut tole sal, i arae fanu ae ri ongen orek, ke Satan ka tapiiek ma ka tel ufu orek ae tina balri, isi biil rin unune ke biil rin kep liu.

¹³ Foron kutun wit ae ri luut na olon fatfat, i arae fanu ae ri ongen orek ke ri ka somangat pes u ini laes. Isau le biil ri ti dolo, arae wit ae bauli biil i laumet. Na aunbiing fatoftof i tapiiek, ri ka luut.

¹⁴ Foron kutun wit ae ri luut na palgan foron finau ae imel e si, i arae fanu ae ri ongen orek, isau le aunbiing ri la, foron mamais, foron minsik ke foron laes foes tina liu igii, ka kuruung ri ma fua ri biil biitom i matuk ke ka us.

¹⁵ Isau le kutun wit ae i luut na rokap na nanal, i arae fanu ae ri ongen orek ke ri ka pose papte u ini tortores ma ini rokap na balri, papang na aunbiing ri ka fua.

Orek Fatoftof na Lam

Mak 4:21-25

¹⁶ “Biil tikas i fasok lam la ke ka luun u la na piklin paket, le na piklin luuf, biil. I luun u la tom na sala, isi fanu ae ri kau rik par malal lo.

¹⁷ Wara le foron tier tikii ae ri kiis mumun tah, rin kiis na malmalal. Ke foron tier tikii ae i kum tah, nami fanu rin usum lo ma ik tapiiek na malmalal.

¹⁸ Pesu, gamen wolwol rokap, arafa gam ongen orek la arae. Wara le se ae ka mel ta sing i, rin ta

tifal biitom sing i. Isau le se ae biil ti tier sing i, fabiro ae i wol le imel sing i, rin tel ufu koseng u.”

Tina Iesu turan foron Tualik

Metiu 12:46-50; Mak 3:31-35

¹⁹ Tina Iesu turan foron tualik ri ka tapiek isi par Iesu, isau le biil ifasi rin la fatat, wara na tara gur na fanu.

²⁰ Nenge kaltu ka fas Iesu aragii, “Tinam turan foron tuamlik ae na maleh ma ri ier isi par o.”

²¹ Iesu ka kiliis u aragii, “Tinang ke foron tuaklik e fanse ae ri ongen orek ke God ma ri ka mi lo.”

Iesu i Tikale Kif turan Panaf

Metiu 8:23-27; Mak 4:35-41

²² Nenge biing Iesu ka fas berberat na fafausum kia aragii, “Kere mang una nenge baban dan kawil.” Ri ka wof na nenge mon ke ri ka la.

²³ Aunbiing ri la, Iesu ka borong. Ke nenge tara kif ka apti awii na dan kawil, ke mon ae ka siing tes ma fatat rik fiu.

²⁴ Ke berberat na fafausum ri ka la usuf i, ri ka famat u ke ri ka tarah, “Tara Kaltu, Tara Kaltu! Kerek dom!”

Iesu ka aptih, ka fakiing kif turan piran panaf, ke ka rop ma ka siaroh e falifuh.

²⁵ Ke ka tara sing berberat na fafausum kia aragii, “Fiawa e unune kimi?”

Ri ka bitit ke ri ka fadiik faliu ini ri tom ini sokeh aragii, “Matngan kaltu arafa igii? I fakiing kif turan panaf ke ru ka wong sing i.”

Iesu i Tel ufu foron Tanwa Laulau koseng nenge Kaltu

Metiu 8:28-34; Mak 5:1-20

²⁶ Iesu turan berberat na fafausum kia ri sopaket dan kawil na Galili ta tina falifu na Galili, ma ri ka masa na nanal ken fan Gerasa.

²⁷ Aunbiing Iesu ka pu tina mon, nenge kaltu tina maleh ae ka tafe u, ae tanwa laulau i susuef lo. Dolon aunbiing biil i luun kaen la ke biil i kiis la na ti fel, i kiis la sau na foron matanfata una luun minet.

²⁸ Aunbiing i par pes Iesu, ka ngangeh ke ka luut uf na famu lo Iesu. Ke ka perek aragii, “Iesu Kalalik ke God Buuii kanaka na mawe, sani on tel u ini iau? Ia sising wo le gong o ta fangungut sing iau!”

²⁹ I use u arae, wara le Iesu ka fakiing ta tanwa laulau ae isi in suu koseng kaltu ae. Ifuun e aunbiing tanwa laulau i fatel u la. Fanu ri lose u la, rik kabet iun lima ke iun keke ini sen, isau le i tiifamut u la, ke tanwa laulau ae ka fatel u la isi in fin una foron kiptin biil.

³⁰ Ke Iesu ka diik u aragii, “Se asam?”

Ka kiliis u aragii, “Asang e Legion.*” Wara le ifuun e tanwa laulau ri susuef ta ulo.

³¹ Ma ri ka piispiis Iesu le gong i wuun ufu ri una tara turuung ae biil ti farfarop lo.

³² Nenge tara uh na boh ri suupsuup la na baban nenge pungpung fatat. Ke foron tanwa laulau ae, ri ka sising Iesu isi rin susuef ulon foron boh ae. Ke Iesu ka somangat ufu ri.

³³ Foron tanwa laulau ri ka suu koseng kaltu ae ke ri ka susuef una foron boh. Foron boh ae, ri ka fasasai pu na nenge bolonfam una dan kawil ke ri ka kong.

---

* **8:30:** Legion, kamtina le, gur na tom fapaket ae wewes lo ri ifasi aragii, 3,000 una 6,000.

³⁴ Aunbiing foron tom fofonoi na boh ri par sani ae i tapiiek tah, ri ka fin ma ri ka ususe na tara maleh ke na birbiron maleh sabin.

³⁵ Ke fanu ri ka la ma ri ka par sani ae i tapiiek tah. Aunbiing ri ka tapiiek sing Iesu, ri ka par kaltu ae foron tanwa laulau ri suu koseng ta u, i kiis ta fatat iun keke Iesu, ini kaen na pununfo ma wolwol kia ka malal mang. Ke ri ka lala sokeh.

³⁶ Fanse ae ri par ta sani i tapiiek tah, ri ka fas fanu arafa Iesu i faliu kaltu ae tanwa laulau i susuef ta ulo.

³⁷ Ke fanu tikii na falifu na Gerasa, ri ka sising Iesu isi in la koseng ri, wara le tara sokeh i kuru-ung ri. Ke Iesu ka wof na mon ma ka la.

³⁸ Kaltu ae tanwa laulau i suu koseng ta u, ka piispiis Iesu isi in la tura. Isau le Iesu ka wuun ufu ma ka fas u aragii,

³⁹ “Fis una fel kiam ma ok fafas ini tier laumet ae God ka tel ta u lo wo.” Ke kaltu ae ka la ma ka fafas ini sani ae Iesu i tel ta u ulo na maleh tikii ae.

Iesu i Faliu Keleflik ke Jairus, ke nenge Fifin ae i Sem Dah

Metiu 9:18-26; Mak 5:21-43

⁴⁰ Aunbiing Iesu ka fis, nenge tara gur na fanu ri ka laes isi, wara le ri tikii ri famam nene u.

⁴¹ Ke nenge kaltu asa e Jairus, i nenge famfamu tina felun lotu, ka la ma ka ilepul na mata Iesu. Ma ka sising u le in la una fel kia,

⁴² wara le keleflik kia fatat in met. Itikii tutus sau e keleflik kia ma i sangful ini u e bet kia.

Aunbiing Iesu ka la una fel ke Jairus, tara gur na fanu ri ka fasisit kawil u.

43 Nenge fifin aiwa i sem dah na sangful ini u e bet,[†] ma biil ifasi tikas in faliu u.

44 Ka la tina mi Iesu, ka sigil sun kaen kia ma fanpil ka mas e dah.

45 Iesu ka diik aragii, “Se i sigil iau?”

Aunbiing ri tikii ri ka fakawe, Pita ka tarah, “Tara Kaltu, tara gur na fanu ri kawil o ma ri ka sit o.”

46 Isau le Iesu ka tarah, “Tikas tom i sigil iau. Ia usum le rakrakai i suu koseng iau.”

47 Fifin ae i usum le biil ifasi in mumun, ka nananar ma ka ilepul na mata Iesu. Ma na matan fanu tikii, ka fas u isi sani ka sigil u ke ka fas u sabin le fanpil ka liu.

48 Ke Iesu ka tara sing i aragii, “Lik, unune kiam tom i faliu wo. La ini siaroh.”

49 Aunbiing Iesu i ororek la biitom, nenge kaltu ka la tina fel ke Jairus, famfamu tina felun lotu, ke ka tarah, “Kem keleflik ka met tah. Gong mang o fatel Tom Fafausum.”

50 Aunbiing Iesu ka ongen u arae, ka tara sing Jairus aragii, “Gong o sokeh. Unune sau, ke ik liu.”

51 Aunbiing Iesu ka tapiek na fel ke Jairus, biil i ier isi tikas in kau tura. Pita, Jon ke Jems sau, tura tama ru e tinan keleflik ae.

52 Ma fanu tikii ri famam luluen ke ri ka tingis u. Ke Iesu ka tara sing ri aragii, “Gong gam teng! Keleflik ae biil i to met, i masun sau.”

53 Ri ka yongne u, wara ri usum le ka met tah.

54 Isau le ka pose na lima ke ka tara sing i aragii, “Lik, aptih.”

[†] **8:43:** Fale Tom Tasum na Buk na Gogoh ri wol le fale orek biitom na rina igii, i aragii: *Ka farop tikii ta pitkalang kia lon foron dokta*

⁵⁵ Ke tanwa ka fis ulo, ma fanpil ka sotih. Ke Iesu ka fas ri isi rin fen u ini ti inen.

⁵⁶ Tama ru e tina ru ka lala bitit, isau le Iesu ka tikale ru isi gong ru fas tikas ini sani ae i tapiek tah.

9

*Iesu i Wuun Sangful ini U e Kalalik na Fafausum
kia*

Metiu 10:5-15; Mak 6:7-13

¹ Aunbiing Iesu ka tawi turim ta sangful ini u e kalalik na fafausum kia, ka ta rakrakai usuf ri una nagogon na olon foron tanwa laulau tikii ke una faliu fanu koseng foron sasem.

² Ke ka wuun ufu ri isi rin fafas ini matanfuntih ke God ke isi faliu foron sasem.

³ I fas ri aragii, “Gong gam kep ti tier na ninla kimi: Gong gam kep ti buk una la, ti sara, ti inen, ti pitkalang le ti kililiis kimi, gong.

⁴ Fel sa ae gam la ma gam ka kiis lo, gamen kiis tom aiwa, papang na aunbiing gamen kang koseng maleh ae.

⁵ Male fanu biil ri somangat pes gam, ke aunbiing gam kang koseng maleh kiri, gamen paket ufu piyiif tina kekmi isi ik arae fakileng usuf ri le ri kiis na piklin ngaliaf ke God.”

⁶ Ke berberat na fafausum ri ka la una foron maleh tikii, ri ka famam fafas ini Rokap na Fafas ma ri ka famam faliu fanu na foron falifu tikii.

⁷ Erot, famfamu na matanfuntih na Galili, ka ongen foron tier ae i taptapiek la ke ka wolpane, wara le fale fanu ri use u le Jon Tom tel Bapitaiso ka liu fis sabin.

9:5: Luk 10:4-11; Aposel 13:51

9:7: Metiu 16:14; Mak 8:28; Luk

9:19

⁸ Fal ri tara le Elaija ka tapiiek fis, ke fal sabin ri ka tara le nenge profet tinpakanini ka liu fis.

⁹ Isau le Erot ka tarah, “Ia ka bus ufu ta paklu Jon, ma se sabin igii ia ka ongen foron ususe lo?” Ke ka ier le in par Iesu.

Iesu i Fen Ilim e Arip e Fanu

Metiu 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-13

¹⁰ Aunbiing foron aposel ri ka fis, ri ka fas Iesu ini foron tier tikii ri tel ta u. Ka telpes ri ke ri keskes ri ka la tura una nenge maleh ae ri foteng u ini Betsaida.

¹¹ Isau le gur na fanu ri ka usum ke ri ka mi lo. Ka somangat pes ri ke ka fas ri ini matanfuntih ke God ma ka faliu fanu ae ri sasem.

¹² Ka efef laulau mang, ke sangful ini u e aposel ri ka la usuf i ma ri ka fas u aragii, “Wuun ufu fanu mang una foron maleh ke una foron fel fatat isi rik im inen ke falifu una borong, wara le kiptin biil sau igii.”

¹³ Iesu ka kiliis ri aragii, “Gam fen ri ini ti inen.”

Ke ri ka kiliis u aragii, “Ilim sau e beret turan iwu e kok igii sing kemem. Kol, o ier le kemen la ma kemek fiil ti inen an gur na fanu igii?”

¹⁴ Wewes lon fanu tamat aiwa, ifasi aragii ilim e arip.

Ke Iesu ka fas berberat na fafausum kia aragii, “Fakiis ri na foron uh. Nenge uh in fasih aragii ilim e sangful e kaltu.”

¹⁵ Berberat na fafausum ri ka tel u tom arae, ma fanu tikii ri ka kiis.

¹⁶ Ke Iesu ka kep ilim e beret turan iwu e kok ae, ka tar una kukulii, ka fotrokap lo ke ka sibik

foron beret ae. Namih, ka ta u usuf berberat na fafausum kia isi rin tulus fanu ini.

¹⁷ Ri tikii ri ien ma ri ka mas. Namih, berberat na fafausum kia ri ka siing fafuun sangful ini u e kes ini foron tigan inen ae ri mas tiga.

Pita i famalal u le Iesu i e Mesaia

Metiu 16:13-19; Mak 8:27-29

¹⁸ Nenge biing, aunbiing Iesu keskes i famam sising ma berberat na fafausum kia tinaiwa naisa, ka diik ri aragii, “Fanu ri tara le iau e seh?”

¹⁹ Ke ri ka kiliis u aragii, “Fal ri tara le wo Jon Tom tel Bapitaiso, fal ri ka tara le wo Elaija ke fal sabin ri tara le wo neng lon foron profet tinpakanini ae ka liu fis sabin.”

²⁰ Ke Iesu ka diik ri sabin aragii, “Arafa lo gam, gam tara le iau e seh?”

Pita ka kiliis u aragii, “O Mesaia ke God.”

²¹ Ke, Iesu ka fakiing ri isi gong ri fas tikas ini.

Iesu i Ororek Famu isi Minet kia

Metiu 16:20-28; Mak 8:30–9:1

²² Ke Iesu ka fas ri sabin aragii, “Kalalik ken Kaltu in kalsakai in fuun e tatawin tom, ma foron famfamu, foron laulaumet na pris turan foron tom fafausum ini nagonon rin ta pokta ri ulo. Fanu rin siimete u, ma na fatuul u e biing, ik apti fis sabin.”

²³ Ke ka fas ri tikii aragii, “Male tikas i ier le in mi lo iau, in wol ufu tom ma ik kusep aupaket kia na foron biing tikii ke ik mi lo iau.

9:19: Metiu 14:1,2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8

9:20: Jon 6:68-69

9:23: Metiu 10:38; Luk 14:27

24 Wara le se i gong kale liu kia, liu kia in mangmangal koseng u. Isau le se i sok ufu liu kia wara lo iau, in liu.

25 Male tikas i kep tikii foron tier tina piklinbat, isau le liu kia ka mangmangal koseng u ma ka laulau, ke foron tier ae in farokap u arafah?

26 Male tikas i matlawen isi fapos iau ke foron orek kiak, Kalalik ken Kaltu sabin in matlawen lo aunbiing in tapiék ini memeh kia ke memeh ke Tama turan foron angelo kalkaluu.

27 Tekentu kanaka ia fas gam, fal lo gam igii gam ti la, biil biitom rin met ke rik par matanfuntih ke God.”

Pununfo Iesu i Sokiliis

Metiu 17:1-8; Mak 9:2-8

28 Iwal e biing kale orek igii, Iesu ka lame pes Pita, Jon ke Jems ma rifet ka tatkau na nenge pungpung isi sising.

29 Aunbiing i sisising la, posong na mata ka par neng keskes ma kilkiliis kia ka kilangkilang arae pil.

30 Ke iwu e kaltu ru ka tapiék, Moses ru e Elaija, ke ru ka orek tura.

31 Ru tapiék ini tara memeh ma rituul ka ororek isi minet ke Iesu ae fatat in fasuut u na Ierusalem.

32 Pita rituul masun. Aunbiing rituul ka mat, rituul ka par memeh ke Iesu turan iwu e kaltu ae ru soti ta tura.

33 Aunbiing iwun kaltu ae ru ka ier isi la koseng Iesu, Pita ka fas u aragii, “Tara Kaltu, i rokap le kere mang agawa. Kemtuulen tel in tuul e

palpalbuang, neng kiam, neng ke Moses ke neng ke Elaija.” Pita biil i usum na sani i use u.

³⁴ Aunbiing Pita i ororek la, nenge laukaf ka tapiék ke ka afit ri. Ma Pita rituul ka sokeh aunbiing laukaf i afit ri.

³⁵ Ma kinen tikas ka orek tina laukaf aragii, “Igii e keng Kalalik ae ia ka tim pes ta u. Gamen wong sing i.”

³⁶ Aunbiing kinen tikas ae ka orek tikii tah, ri ka par Iesu keskes mang tinaiwa. Ma na aunbiing ae, tuul kalalik na fafausum biil rituul fas tikas ini sani ae rituul par ta u.

Iesu i Tel ufu nenge Tanwa Laulau koseng nenge Kalalik

Metiu 17:14-18; Mak 9:14-27

³⁷ Na biing namih, aunbiing Iesu turan tuul kalalik na fafausum kia rifet puh tinbae na pung-pung, nenge tara gur na fanu ri ka tafe u.

³⁸ Nenge kaltu tinaiwa na palgan gur na fanu ae, ka tautau aragii, “Tom fafausum, ia sising o le on par keng kalalik, wara le i sau itikii e kalalik kiak.

³⁹ Nenge tanwa laulau i susuef la ulo, ma kalalik ae ka ngangeh tuktuk la. I gokgok la ma busbus ka suu la tina ngusu. Tanwa laulau ae biil i suaf dolo u la, i falaulau u la tom.

⁴⁰ Ia sising ta berberat na fafausum kiam isi rin tel ufu, isau le biil ri fasih.”

⁴¹ Iesu ka tarah, “Kiskam, fanu na ulul igii, gam foron tabun unune ma gam ka la ger tah. Ia ka kiis dolo ta tura gam ma nangis mang gamek unune? Tangne kem kalalik uga.”

⁴² Aunbiing kalalik ae ka la usuf Iesu, tanwa laulau ae ka luu ini una nanal ke ka gokgok. Iesu ka balkut ufu tanwa laulau ae ke ka suu koseng kalalik ae. Kalalik ae ka liu, ke Iesu ka ta fafis u usuf tama.

⁴³ Fanu tikii ri ka bitit na tara rakrakai ke God.

Aunbiing fanu tikii ri wolwol la biitom tole foron tier tikii ae Iesu i fatapiek ta u, ka fas berberat na fafausum kia aragii,

⁴⁴ “Gam ongen fakasi sani igii ian fas gam ini: Rin ta ufu Kalalik ken Kaltu una liman fanu.”

⁴⁵ Isau le biil ri malal na kamtinan orek igii. I mumun lo ri, pesu biil ri kep u. Ri ka binbin isi rin diik u isi.

Se i Laumet

Metiu 18:1-5; Mak 9:33-40

⁴⁶ Berberat na fafausum ri ka types fakep ini orek na fatpoto ri le se lo ri i laumet.

⁴⁷ Iesu i usum na wolwol kiri, pesu ka tangne pes nenge fabiro kalalik ke ka fasoti u na baba.

⁴⁸ Ke ka tara sing ri aragii, “Male tikas i somangat pes fabiro kalalik igii na asang, i somangat pes iau sabin. Ke male tikas i somangat pes iau, i somangat pes ier sabin ae i wuun ta iau. Wara le se i fabiro lo gam tikii, i laumet kanaka.”

⁴⁹ Jon ka fas Iesu aragii, “Tara Kaltu, keme par nenge kaltu i tel ufu tanwa laulau ini asam, ke keme ka ier isi tikale u, wara le biil i neng lo kerer.”

⁵⁰ Ke Iesu ka tarah, “Gong gam tikale u, wara le se biil i tikale gam, i neng lo gam.”

Fan Samaria biil ri Somangat pes Iesu

⁵¹ Ka fatat mang e aunbiing ke Iesu isi God ik telpes u ubase na kukulii, pesu ka rakrakai e wolwol kia isi tatkau una Ierusalem.

⁵² Ka wuun famu fale tom fafas, ke ri ka la una nenge maleh na Samaria isi rik fageges foron tier nene u.

⁵³ Isau le fanu aiwa biil ri somangat pes u, wara le in la una Ierusalem.

⁵⁴ Aunbiing iun kalalik na fafausum kia, Jems ru e Jon ru ka par u arae, ru ka diik u aragii, “Kumguui, o ier le kaman tawi fapu yiif tina kukulii isi ik fasok ri tikii?”

⁵⁵ Isau le Iesu ka giliim usuf ru ma ka fakiing ruh.

⁵⁶ Ke ri ka la una nenge maleh sabin.

Fanu ae ri Ier isi Mi lo Iesu

Metiu 8:19-22

⁵⁷ Aunbiing ri toltole sal la, nenge kaltu ka tara sing Iesu aragii, “Ian mi lo wo una foron falifu tikii on la ulo.”

⁵⁸ Iesu ka kiliis u aragii, “Foron puul aka imel e solsol salri, ke foron man tina mua imel e polpolo ri, isau le Kalalik ken Kaltu biil ti falifu sala una borong.”

⁵⁹ Ke ka fas nenge kaltu sabin aragii, “Mi lo iau.”

Isau le kaltu ae ka kiliis u aragii, “Kumguui, somangat ufu iau ta bii isi iak la ma iak ile tata.”

⁶⁰ Iesu ka fas u aragii, “Sokufu foron minet rik ile foron minet kiri tom, isau le wo, la ma ok fafas ini matanfuntih ke God.”

⁶¹ Nenge kaltu biitom ka fas u aragii, “Kumguui, ian mi lo wo, isau le somangat ufu iau ta bii isi iak fis ma iak faorek ting ta fanu na fel kiak.”

⁶² Iesu ka kiliis u aragii, “Biil ti kaltu i giliim fis la una mih aunbiing i purak. Male in tel u arae, ke biil ifasi in tel foim na matanfuntih ke God.”

10

Iesu i Wuun ufu Ifit e Sangful ini u e Kaltu

¹ Namih, Kumguui ka tim pes ifit e sangful ini u sabin e kalalik na fafausum ke ka wuun famu ri. I wuun tem u tem u lo ri una piran maleh ke una birbiron maleh tikii, ae i sabin in la ulo.

² Ke ka fas ri aragii, “Ifuun kanaka e inen una ilfafua, isau le ituul sau e tom foim. Pesu, gamen sising usuf Kumguui na ilfafua, isi ik wuun ufu ti fal biitom e tom foim una mok kia.

³ Gam la. Ongen u, ia wuun ufu gam arae birbiron sipsip na fatpoton foron puul ngalngaliaf.

⁴ Gong gam kep ti pauus una siing pitkalang, ti sara le su. Ke gong sabin gam faorek pes tikas ae gam tafe u tole sal.

⁵ “Aunbiing gam kau na ti fel, famu gamen fas ri aragii, ‘Siaroh usuf gam.’

⁶ Male ti kaltu aiwa ifuun ini siaroh, ke siaroh kimi in kiis lo. Male biil, ke siaroh kimi in fis tom usuf gam.

⁷ Gamen melmel tom aiwa na fel ae, gamen ien ke gamek umin sani ae ri ta u usuf gam, wara le nenge tom foim i tortores tom le in kep fifil kia. Gong gam weswes fel na borong.

⁸ “Aunbiing gam tapiiek na ti maleh ma ri ka somangat pes gam, sani ae ri fen gam ini, ien u sau.

⁹ “Gam faliu foron sasem aiwa ke gamek fas ri le, matanfuntih ke God ka fatat ta isi ri.

¹⁰ Ke male gam tapiiek na ti maleh ma biil ri somangat pes gam, gamen la una foron sunsun sal na maleh ae ke gamek fas ri aragii,

¹¹ ‘Piyiif tina maleh kimi igii na kekmem, ke-mem tuke ufu isi ik arae fakileng usuf gam le gam kiis na palgan ngaliaf ke God. Ma gamen usum le matanfuntih ke God ka fatat.’

¹² Ia fas gam, na biingen nagogon, tatawin ae God in ta u usuf fan Sodom in lilibiit na tatawin ae in tapiiek lon fanu na maleh ae.

¹³ “Kiskam sing gam fan Korasin! Kiskam sabin sing gam fan Betsaida! Male rin fatapiek ta foron tier an fabitit igii ae ri fatapiek u usuf gam, usuf fan Tair ke fan Saidon, ke rik sokiliis ta liu kiri pakanini tom. Rik kilkiliis ini foron kaen na mamais ke rik saba ini piyiif.

¹⁴ Na biingen nagogon, tatawin ae God in ta u usuf fan Tair ke fan Saidon in lilibiit na tatawin ae God in ta u usuf gam.

¹⁵ Ma gam fan Kapernaum, gam wol le rin sik gam ubae na bat? Biil tom. Rin fapu gam ubuif sikit na Edes, salan foron minet.

¹⁶ “Se i ongen pes orek kimi, i ongen pes orek kiak. Se i ire gam, i ire iau. Ma se i ire iau, i ire ier sabin ae i wuun ta iau.”

¹⁷ Ke ifit e sangful ini u e kalalik na fafausum ae ri ka fis ini laes ma ri ka fas Iesu aragii, “Kumguui,

---

10:10: Aposel 13:51   **10:11:** Metiu 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5

10:12: Stat 19:24-28; Metiu 10:15; 11:24   **10:13:** Aisaia 23:1-18; Esekiel 26:1–28:26; Joel 3:4-8; Amos 1:9,10; Sekaraia 9:2-4   **10:15:** Aisaia 14:13-15   **10:16:** Metiu 10:40; Mak 9:37; Luk 9:48; Jon 13:20

foron tanwa laulau sabin ri wong sing kemem, aunbiing keme fes ufu ri ini asam.”

¹⁸ Ke Iesu ka kiliis ri aragii, “Ia par Satan i luut tinbae na kukulii arae pil.

¹⁹ Ia ka ta ta rakrakai usuf gam isi gamen fefes na foron sii ke na foron makal ke isi gamek fapu rakrakai ken tuui kimi ma biil ti tier in falaulau gam.

²⁰ Isau le, gong gam laes wara le foron tanwa laulau ri wong sing gam. Gamen laes, wara le ri ka siit ta asmi buui na kukulii.”

Iesu i Usefages Tama

Metiu 11:25-27; 13:16-17

²¹ Na aunbiing ae, Iesu ka fuun ini laes sing Tanwa Kalkaluu ke ka tarah, “Tata, o Kumguui na kukulii ke na piklinbat tikii. Ia usefages o wara le o fun ta foron tier igii sing foron tom tasum ke sing ri ae ri usum na marmarsan tier, ma o ka finngas u usuf fanu ae ri arae birbiron berberat. Iuu, Tata, o tel u arae wara o ier tom isi arae.

²² “Tata ka unune ufu ta foron tier tikii usuf iau. Biil tikas i usum lon Kalalik, Tama keskes sau. Ke biil tikas i usum lo Tama, Kalalik keskes sau turan fanse ae Kalalik ka tim pes ta ri isi in famalal Tama usuf ri.”

²³ Aunbiing Iesu keskes sau turan berberat na fafausum kia tinaiwa, ka giliim usuf ri ke ka fas ri aragii, “Gam kalok wara le gam par foron tier igii ini kolson matmi.

²⁴ Ia fas gam, ifuun e profet turan foron king ri ier kanaka ta isi rin par sani gam par u, isau le biil

ri par u. Ke ri ier kanaka ta isi rin ongen sani gam ongen u, isau le biil ri ongen u.”

Orek Fatoftoflon nenge Rokap na Sikin Samaria

²⁵ Nenge biing, nenge tom tasum na nagogon ka soti ke ka tof Iesu ini nenge fagalte aragii, “Tom Fafausum, sani ian tel u isi iak kep liu fitliu?”

²⁶ Ke Iesu ka kiliis u aragii, “Sani i use u e nagogon? Aunbiing o wes u, o wol arafah?”

²⁷ Kaltu ae ka kiliis u aragii, “‘On ier isi Kumguui, God kiam ini balam tikii, ini tanwam tikii, ini rakrakai tikii kiam ke ini wolwol tikii kiam,’ ke ‘On ier isi ier ae na fatat o, arae o ier isi wo tom.’”

²⁸ Iesu ka tarah, “Orek kiam i tortores. On tel u arae ke ok liu.”

²⁹ Isau le tom tasum na nagogon ae ka ier isi finngas u le i tortores na mata Iesu, pesu ka diik u aragii, “Ier ae na fatat iau, i seh?”

³⁰ Iesu ka kiliis u ini orek fatoftof igii, “Nenge kaltu i filaupu tina Ierusalem una Jeriko. Ma na ninla kia, fale tom suksukuum ri ka lose u. Ri ka kasis ufu kilkiliis kia, ri ka paket u ma ka met pelpel, ke ri ka fin koseng u.

³¹ Nenge pris i pu sabin lo e sal ae ma aunbiing i par u, ka alfe u ke ka la.

³² Ke nenge Liwai sabin arae. Aunbiing i tapiek na falifu ae, ka par u ke ka alfe u sabin.

³³ Isau le nenge sikin Samaria, na ninla kia ka tapiek na aisan kaltu ae. Aunbiing ka par u, ka purngis e bala isi. ³⁴ Ka la unaisa, ka to wel turan

wain na pununfo ae i dahdahnen ke ka mapmap lo. Ka sik u una dongki kia ke ka luun u na nenge felun ses ma ka fofonoi lo aiwa.

³⁵ Na biing namih, ka kep iwu e dinaria ke ka ta u usuf tom parpar kale na fel ae ma ka fas u aragii, ‘Fofonoi bii lo. Male ti tier sabin ae on lupes u ini, aunbiing ian fis ke iak kiliis fafis u usuf o.’

³⁶ “O wol arafah, se lo rituul i finngas u le kaltu ae foron tom suksukuum ri paket ta u, ae na fatat u?”

³⁷ Tom tasum na nagogon ka kiliis u aragii, “Kaltu ae i mais u.”

Ke Iesu ka fas u aragii, “La ma ok tel u sabin arae.”

Iesu i Kau na Fel ke Mata ru e Maria

³⁸ Aunbiing Iesu turan berberat na fafausum kia ri toltole sal la, ri ka tapiek na nenge maleh. Aiwa, nenge fifin asa e Mata ka somangat pes Iesu una fel kia.

³⁹ Nenge kisilik asa e Maria, i kiis fatat keke Kumguui ke ka ongongen orek la kia.

⁴⁰ Isau le Mata i lala wol na foron tier ae in fageges u biitom, pesu ka la ke ka fas Iesu aragii, “Kumguui, biil o wol lo iau? Kisiklik i la koseng iau ma iau keskes sau ia ka tel foron foim tikii. Fas u bii uga isi ik lupes iau.”

⁴¹ Isau le Kumguui ka kiliis u aragii, “Mata, Mata! I purngis kanaka e balam ma o ka lala wol isi ifuun e tier.

⁴² Itikii sau e tier i laumet. Maria ka tus pes ta sani ae i rokap kanaka, ae biil ifasi rin kep ufu sing i.”

11

Fafausum ini Sinangun Sising Metiu 6:9-13; 7:7-11

¹ Nenge biing Iesu i famam sising na nenge falifuh. Aunbiing ka sising tikii tah, nenge kalalik na fafausum kia ka tara sing i aragii, “Kumguui, fausum kemem ini sising, arae Jon Tom tel Bapitaíso i fausum ta berberat na fafausum kia.”

² Ke Iesu ka fas ri aragii, “Aunbiing gam sising, gamen tara aragii,
Tata,
keme bulat na asam ae i kalkaluu,
keme ier isi matanfuntih kiam in tapiék aga.

³ Fen kemem ini inen una temtem tikii na biing.

⁴ Pa ufu foron sinang laulau kimem,
arae kemem sabin keme ka wol ufu ta foron
sinang laulau
ae fal ri tel ta u ulo kemem.

Lame ufu kemem koseng foron fatoftof.”

⁵ Namih, Iesu ka fas ri aragii, “Male tikas lo gam i la usuf tala na fapot ke ka sising aragii, ‘Talang, ta in tuul bii e beret uga,

⁶ wara le nenge talang i la na nenge ninla ke ka tapiék naisang ma biil ti beret una fen u.’

⁷ Ke tala ae na fel ka kiliis u aragii, ‘Gong o famfabos iau! Ka babat ta e matanf fel ma iau turan berberat kiak kemem ka borong tah. Biil ifasi ian suu isi iak ta ti tier usuf o, biil.’

⁸ Ia fas gam, kaltu ae na fel kia, biil in suu isi ik fen kaltu ae ini ti inen, wara sau le i rokap na tala, biil. In suu ma ik fen u ini sani i ier isi, wara le tala biil i to matlawen ke biil i mangeh na sising.

⁹“Pesu ia ka fas gam, gamen sising ke gamek kep u. Gamen im ke gamek tafe u. Gamen pispisih ke matanfel ik sapeng isi gam.

¹⁰ Wara le fanu tikii ae ri sising, rin kep sani ae ri sising isi, ma se i im, in im tafe sani ae i im isi, ke se i pispisih, matanfel in sapeng isi.

¹¹“Se lo gam foron tamankak, male ke kalalik i sising u isi ti kok, ke ik fen u bin ini ti sii?

¹² Ke male i sising u isi ti katluunto ke ik fen u ini ti makal?

¹³ Taftawa le gam tel sinang laulau la, isau le gam usum tom na ta foron rokap na fafen usuf berberat kimi. Pesu, gamen usum tom le, Tama gam buuii na kukulii, in ta Tanwa Kalkaluu usuf fanu ae ri sising u.”

Iesu ke Belsebul

Metiu 12:22-30; Mak 3:20-27

¹⁴ Iesu i tel ufu nenge tanwa laulau ae biil i orek la lon nenge kaltu. Aunbiing tanwa laulau ae ka suu ke kaltu ae ka orek mang, ma gur na fanu ae ri ka bitit.

¹⁵ Isau le fal lo ri, ri ka tarah, “Iesu i tel ufu foron tanwa laulau la ini rakrakai ke Belsebul, i e laulaumet ken foron tanwa laulau.”

¹⁶ Fale fanu sabin ri ier isi tof u ke ri ka fas u isi in finngas ri ini ti fakileng tinbae na kukulii.

¹⁷ Isau le ka usum ta na wolwol kiri ke ka tarah, “Male fanu na nenge matanfuntih ri tampaek ma ri ka fapaket fis tom ini ri, ke matanfuntih ae in laulau sikit. Male fanu tina nenge matanfel ri tampaek ma ri ka fapaket fis tom ini ri, ke biil mang rin kiis turim sabin.

18 Male fanu ke Satan ri tampaek ma ri ka fapaket fis tom ini ri, ke matanfuntih kia in rakrakai arafah? Ia use u arae, wara le gam tara le ia tel ufu foron tanwa laulau la ini rakrakai ke Belsebul.

19 Ke, male ia tel ufu tanwa laulau la ini rakrakai ke Belsebul, ke fanu kimi ri tel ufu foron tanwa laulau la ini rakrakai kiseh? Ri tom rin nagogon fafis gam.

20 Isau male ia tel ufu foron tanwa laulau ini rakrakai ke God, ke gamen usum le matanfuntih ke God ka tapiiek ta usuf gam.

21 “Male nenge rakrakai na kaltu i ges ini foron tier tikii una fapaket ma ka parpar kale fel kia, ke minmara in kiis rokap.

22 Isau male tikas ae i rakrakai kanaka lo ka tapiiek, ka fapaket tura ma ka paket u ke, in tel ufu foron tier tikii una fapaket ae kaltu ae i luun unune kia lo ma ik tem sarara minmaran kaltu ae.

23 “Se biil i ti turang, i tuui kiak, ma se biil i lupes iau na tel turim fanu, i fes sarara ri la.

24 “Aunbiing nenge tanwa laulau i suu koseng nenge kaltu, ik la una foron falifu sengseng isi ik im isi ti falifu una mangeh. Ma aunbiing biil i tafe ti falifuh, ik tarah, ‘Ian fis tom una fel ae ia la koseng ta u.’

25 Ma aunbiing in tapiiek, ik par u le fel ae, ri ka sa fakasi ta u ma ri ka tumarng e ta u.

26 Ke ik la ma ik telpes in fit sabin e tanwa laulau ae ri laulau kanaka mang tom lo. Ri tikii rik kau na fel ae ke rik mel aiwa. Pesu, liu ken kaltu ae ik laulau kanaka mang tom na liu famu kia.”

²⁷ Iesu i ororek la biitom ke nenge fifin tinawii na palgan gur na fanu ae ka perek aragii, “I kalok e fifin ae i fang ta wo ma ka fasus ta wo.”

²⁸ Isau le Iesu ka kiliis u aragii, “Fanu ae ri ongen orek ke God ma ri ka misuut lo, ri kalok kanaka.”

Fanu ri Ier isi Par ti Fakileng

Metiu 12:38-42

²⁹ Aunbiing gur na fanu ri ka fuunfuun la kale Iesu, ka fas ri aragii, “Fanu na ulul igii, ri fanu laulau, ri ier le rin par ti fakileng, isau le biil ti fakileng in tapiiek usuf ri, fakileng sau ke profet Jona.

³⁰ Jona i arae fakileng usuf fan Niniwe, ke Kalalik ken Kaltu sabin in arae fakileng usuf fanu na ulul igii.

³¹ Na biingen nagogon, kuin tina Seba in tih ma ik pot matan fanu na ulul igii, wara le i la tom tina tapak isi ongen tasum ke king Solomon. Ongen u, igii sau e ier ae i laumet kanaka lo king Solomon.

³² Na biingen nagogon, fan Niniwe rin tih ma rik pot matan fanu na ulul igii, wara le ri kiliis ta liu kiri sau na fafas ke profet Jona. Ongen u, igii sau e ier ae i laumet kanaka lo Jona.

Malal na Pununfo

Metiu 5:15; 6:22-23

³³ “Biil tikas i fasok lam la ke ka fun u la, le ka luun u la na piklin paket, biil. I luun u la tom na sala, isi fanu ae ri kau rik par malal lo.

11:29: Metiu 16:4; Mak 8:12   **11:30:** Jona 3:4   **11:31:** 1King 10:1-10; 2Stori 9:1-12   **11:32:** Jona 3:5   **11:33:** Mak 4:21; Luk 8:16

³⁴ Kolson matam i e malal na pununfom. Male iun kolson matam i rokap, ke pununfom tikii in fuun ini malal. Isau male iun kolson matam i laulau, ke pununfom tikii sabin in fuun ini kubunor.

³⁵ Pesu, on tumarang, tarama malal ae na pununfom ka kubunor.

³⁶ Male pununfom tikii ifuun ini malal ma biil ti baba i kubunor, ke in popos kanaka arae lam ae malal lo i popos ulo wo.”

Sinangun foron Farasi turan foron Tom Fafausum ini Nagogon

Metiu 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47

³⁷ Aunbiing Iesu ka orek tikii tah, nenge Farasi ka sising pes u una fel kia isi rin ien turim. Ka kau ke ka ke sala na luuf una ien.

³⁸ Isau le Farasi ae ka bitit, aunbiing i par Iesu biil i sofolim famu ta bii isi ik ien.

³⁹ Isau le Kumguui ka tara sing i aragii, “Gam foron Farasi, gam gorse poktan kap la ke pelet, isau le balmi ifuun ini sinangun akalemok ke foron sinang laulau.

⁴⁰ Gam foron talos! Arafah, biil gam usum le ier ae i tel ta poktan foron tier, i tel ta palga sabin?

⁴¹ Isau le gamen fen foron lauu ini foron tier ae na palgan pelet isi foron tier tikii ik fuu usuf gam.

⁴² “Kiskam sing gam foron Farasi. Gam ta itikii la e aunawau tina nenge sangful e aun birbiron au, arae aun ianian, rikrik le fale matngan bi sabin, isau le biil gam misuut na foron nagogon ae i laumet, arae sinangun nagogon ae i fafasi usuf fanu tikii ke biil gam ier isi God. In rokap le gamen

ta in tikii tina nenge sangful usuf God, isau le gong gam ruruu na foron nagogon ae i laumet.

⁴³ “Kiskam sing gam foron Farasi, wara le gam ier la isi foron nian kiiskiis kausi na foron felun lotu. Ke gam ier la tom le fanu rin faorek pes gam ini bulat na foron salan la turim ken fanu.

⁴⁴ “Kiskam sing gam, wara le gam arae foron matmat ae biil ti fakileng lo, ae fanu ri la la na olo ma biil ri usum lo.”*

⁴⁵ Ke nenge tom tasum na nagogon ka tara sing Iesu aragii, “Tom fafausum, aunbiing o use u arae, o use falaulau kemem sabin.”

⁴⁶ Iesu ka kiliis u aragii, “Kiskam sing gam foron tom tasum na nagogon, wara le gam fakuskusep fanu la ini piran kiip tatawin ae i ngangaten kanaka ulo ri. Isau le gam tom, biil gam mamlik ta liumi la.

⁴⁷ “Kiskam sing gam, wara le gam tel foron fat na namnamne la na olon matmat lon foron profet ae foron tubutamat gam tom ri siimete ta ri.

⁴⁸ Isau le igii, gam famalal u le gam somangat na sinang ae foron tubutamat gam ri tel ta u. Wara le ri siimete ta foron profet, ma gam ka luun foron fat na namnamne na olri.

⁴⁹ I e wara ke God ae i tasum kanaka ka tarah, ‘Tan wuun foron profet turan foron aposel usuf ri, ma rik siimete fal lo ri ke rik ta fangungut sing fal.’

⁵⁰ Pesu, gam na ulul igii, gamen ti na nagogon isi daun foron profet ae ri siimete ta ri, types u na tanwaran fakfakiis.

---

* **11:44:** Nagogon ken fan Iudaia i tikale fanu isi gong ri la na olon matmat

⁵¹ Tipesu na dawu Abel, papang na dawu Sakaria ae ri siimete ta u na fatpoton Felun Tunmapek ke salan tunmapek. Tekentu kanaka ia fas gam, fanu na ulul igii, rin ti na nagogon kunan foron tier tikii igii.

⁵² “Kiskam sing gam, foron tom tasum na nagogon, wara le gam ka fut ufu ta ki tina matanfel na tasum. Gam tom biil gam kau ta ulo, biil. Ma gam ka tikale fanu sabin ae ri ier isi rin kau.”

⁵³ Aunbiing Iesu i suu tina fel ae, foron Farasi turan foron tom fafausum ini nagogon ri ka tipes ngaliaf ulo ke ri ka diikdiik faikis u ini ifuun e fagalte,

⁵⁴ isi rik tatakuun pes u ini ti orek ae in use u.

12

Gamen Soke God sau Metiu 10:26-33; 12:32; 10:19-20

¹ Aunbiing ifuun e arip na fanu ri tapiiek turim ma ri ka famam fasisit fis tom ini ri, Iesu ka fas famu ta berberat na fafausum kia aragii, “Gamen tumarang isi is ken foron Farasi, i e sinangun garan.

² Foron tier tikii ae ri kum tah, rin tapiiek malal, ke foron tier ae i mumun tah, fanu rin usum tikii lo.

³ Sani ae gam use ta u na kubunor, namih, rin ongen u na siat. Sani ae gam orek siksikau ta ini na balbalun tikas na palgan fel, nami rin ti na olon fel ke rik perek ini.

⁴ “Foron talang, ia fas gam, gong gam soke fanu ae ifasi rin siimete pununfo gam sau ma namih, biil mang ifasi rin tel ti tier.

⁵ Isau le ian fas gam ini se ae gamen soke u. Gamen soke ier ae ifasi in siimete pununfo gam ke imel sabin e rakrakai kia una lin gam una tara yiif ae biil i met la. Iuu, ia fas gam, gamen soke u sau.

⁶ Fanu ri fiil ilim e tomsiksik la ini iwu sau e siliin. Isau le God biil i ruu ufu tikas la lo ri.

⁷ Ma i tekentu kanaka, temtem tikii na olmi ae na paklu gam, God i usum tikii na wewes lo. Pesu, gong gam sokeh, liu kimi i temin tier lon ifuun e tomsiksik.

⁸ “Ia fas gam, se i famalal iau na matan fanu, ke Kalalik ken Kaltu sabin in famalal u na matan foron angelo ke God.

⁹ Isau le se i fakawe ufu iau na matan fanu, ian fakawe ufu sabin na matan foron angelo ke God.

¹⁰ Se i use ti orek laulau ulon Kalalik ken Kaltu, God ifasi in pa ufu. Isau le se i orek laulau ulon Tanwa Kalkaluu, God biil in to pa ufu sinang laulau kia.

¹¹ “Aunbiing ri fasoti gam na nagogon na foron felun lotu, le na matan foron tom nagogon turan foron famfamu na matanfuntih, gong gam lala wol arafa gamen orek kale gam arae ke sani gamen use u.

¹² Wara le na aunbiing ae, Tanwa Kalkaluu tom in fausum gam ini sani gamen use u.”

*Orek Fatoftoflon nenge Kaltu ae Ifuun e Minsik
kia*

13 Nenge kaltu tinawii na palgan gur ae ka fas Iesu aragii, “Tom fafausum, fas tuaklik isi ik tem foron minmara teumah lo kamah.”

14 Ke Iesu ka kiliis u aragii, “Ier, se i luun ta iau isi ian tapiiek arae tom nagogon ke iak tempaek foron minmara teumuh lo kamuh?”

15 Ka fas gur na fanu ae aragii, “Tumarang! Gamen tumarang isi marmarsan sinangun akalemok. Wara le liu ken nenge kaltu, biil i wara na ifuun e minmara, biil.”

16 Ka fas ri sabin ini orek fatoftof igii, “Nenge kaltu ae ifuun e minsik kia, mok kia i tapiiek rokap.

17 Ke kaltu ae ka tara sing i tom aragii, ‘Sani ian tel u? Biil mang ti mua na papah una siing turim foron inen kiak.’

18 “Nami ka tarah, ‘Ian tel u aragii: Ian rabat ufu foron papah kiak ke iak tel pes ti fal in laumet, isi ifasi iak siing tikii foron inen na mok kiak turan foron minmarang.

19 Ke iak tara sing iau tom aragii: Ifuun e rokap na tier kiak ia ka pakne ta u, ae in fasi na in fuun e bet. Liu kiak in malmuh, ian ien, iak yin ke iak laes.’

20 “Isau le God ka tara sing i aragii, ‘O talos! Igii sau na wor liu kiam in mangmangal koseng o. Ke se mang ik kep foron tier ae o ka fageges turim ta u le kiam tom?’

21 “In fasi sabin arae usuf se ae i luun turim foron minsik kia tom, isau le na mata God, i lauu.”

Gong Gam lala Wol

Metiu 6:25-34

22 Namih, Iesu ka fas berberat na fafausum kia aragii, “Pesu, ia ka fas gam, gong gam lala wol isi

liu kimi le sani gamen ien u, ke isi pununfo gam le sani gamen kilkiliis ini.

²³ Liu kimi i laumet na inen, ke pununfo gam i laumet na kilkiliis.

²⁴ Par foron kauko, biil ri soso la ke biil ri il turim inen la ke biil ti papah kiri, isau le God i fen ri la. Gamen usum tom le gam rokap kanaka lon foron man.

²⁵ Se lo gam ifasi in bunuut pes ti aunbiing sabin na olon liu kia, aunbiing i lala wol na liu kia?

²⁶ Male biil ifasi gamen tel fabiro tier igii, ke isi sani gam ka lala wol na fale tier sabin?

²⁷ “Gam par foron purpur arafa ri kuum la arae. Biil ri foim la ke biil ri tel kilkiliis la kiri, isau le ia fas gam, king Solomon na foron memeh tikii kia ae i ges la ini, biil i par rokap arae tikas lon foron purpur igii.

²⁸ God i me foron fifih na topormok ae ri liu igii ke lumen ri ka lin ri una yiif. Male i arae, ke God in fakilkiliis fakasi gam tom. Unune kimi i fabiro kanaka.

²⁹ Gong gam muduung na im isi sani gamen ien u ke sani gamen umin u. Gong gam lala wol isi.

³⁰ Fanu na piklinbat ae biil ri usum lo God, ri lala im la isi foron tier arae, isau le gam, Tama gam ka usum ta le gam dar foron tier ae.

³¹ Isau le, gamen im isi matanfuntih kia, ke foron tier tikii igii, ik ta u sabin usuf gam.

³² “Fabiro uh na sipsip, gong gam sokeh! Wara le Tama gam ka laes ta le in ta matanfuntih sing gam.

³³ Sufii foron minmara gam ma pitkalang lo, gamek ta u usuf foron lauu. Gam tel ti pauus kimi ae biil ifasi in mutmut, i e minsik kimi buuii na kukulii, ae biil in to rop, ma foron tom sisii biil ifasi rin la fatat u ke fitfit biil ifasi in ngutngut u.

³⁴ Wara le falifu sa ae minsik kimi i kiis lo, balmi sabin in kiis lo.

Sinangun Geges

³⁵ “Fitliu gamen kilkiliis geges isi tel foim ma lam kimi in sokok la tom,

³⁶ arae fanu ae ri nene laulaumet kiri in fis tina inen ken fakekel fuuh. Aunbiing in fis ma ka pispisih na matanfel, ke fanpil rin sapeng pes u.

³⁷ Ri kalok e foron fafauun ae laulaumet kiri i tapiek ma ka par u le ri geges ta tom ma ri ka nene u. Tekentu kanaka ia fas gam, laulaumet ae in kilkiliis isi tel foim, ik fakiis ri na luuf ma ik sosok ari.

³⁸ Ri kalok e foron fafauun ae laulaumet kiri i tapiek, taftawa le na fapot le na piklin ien ma ka par u le ae tom ri nene u la.

³⁹ Isau le gamen malal na tier igii: Male taman fel in usum na aunbiing sa ae tom sisii in tapiek lo, ke biil ifasi in wol fofoes ufu tom sisii ik sukuuum na fel kia.

⁴⁰ Gam sabin gamen geges, wara le Kalalik ken Kaltu in tapiek na aunbiing ae biil gam wol le in tapiek lo.”

⁴¹ Ke Pita ka diik u aragii, “Kumguui, o use orek fatoftof igii usuf kemem sau, le usuf fanu tikii?”

⁴² Kumguui ka kiliis u aragii, “Tom foim sa ae i tel fakasi foim ma imel sabin e rokap na wolwol

kia? Matngan tom foim arae, laulaumet kia in luun u isi ik famfamu ken foron fafauun kia ma ik fen ri na aunbiing tom una ien.

⁴³ In kalok e fafauun ae, aunbiing laulaumet kia in tapiiek ma ik par u le i tel fasuut foim kia tom.

⁴⁴ Tekentu kanaka ia fas gam, laulaumet ae in ta ufu foron minmara tikii isi tom foim ae ik fofonoi lo.

⁴⁵ Isau male fafauun ae ka wol le, laulaumet kia biil in to fis sape ke ka tipes paket foron tikiin foim kia, fanu tamat turan kelefin ke ka ien, ka umin dan rakrakai ma ka talos.

⁴⁶ Laulaumet kia ka tapiiek bin na nenge biing ae biil i wol le in tapiiek lo, ma na aunbiing ae biil i usum lo. Ke laulaumet kia ik tingting burburngi u ma ik luun u turan foron tabun unune.

⁴⁷ “Male fafauun ae ka usum ta na sani ae laulaumet kia i ier le in tel u, isau le biil i geges ke biil i tel fasuut foron foim arae na wolwol ken laulaumet kia, ke rin fatakal falaulau u.

⁴⁸ Isau male biil i usum na sani ae laulaumet kia i ier le in tel u ma ka tel nenge tier ae ifasi in kep fangungut isi, ke rin mamlik pis u sau. Se ae ri ta ta ifuun e tier sing i, rin kep in fuun sabin e tier sing i. Ke se ae ri unune ufu ta ifuun e tier usuf i, rin sising u isi in fuun tom e tier.

Iesu biil i La isi Ta Siaroh

Metiu 10:34-36

⁴⁹ “Ia la ta uga isi fasok piklinbat ma ia lala ier le aga mang ik soksok la.

⁵⁰ Isau le imel e bapitaiso biitom ae ian kep u. Iгии ia kalsakai tara tatawin papang na aunbiing in rop.

⁵¹ Arafah, gam wol le ia tapiiek ta isi ta siaroh na piklinbat? Biil. Ia fas gam, ia la uga isi tempaek fanu.

⁵² Tipes u igii, male in lim e kaltu na nenge matanfel, ke rin tempaek: In tuul koseng iwu ke in u koseng ituul.

⁵³ Ke nenge tamankak in tempaek koseng ke kalalik ke nenge kalalik koseng tama, nenge fin-sus koseng ke keleflik ke nenge keleflik koseng tina, nenge fifin koseng awa ke awa koseng u.”

Par Faliim Aunbiing

Metiu 16:2-3

⁵⁴ Iesu ka fas gur na fanu aragii, “Aunbiing gam par laukaf i fenzen la ubase na falifu ae pisiih i sup la wah, fanpil gam ka tara le, ‘Us in luut,’ ke ka tekentu tom.

⁵⁵ Ke aunbiing gam par taubar i tapiiek, gamek use u le, ‘In pisiih,’ ke ka tekentu tom.

⁵⁶ Foron tom gargaranmet! Gam par foron fakileng la na piklinbat ke na bat, ke gam ka usum le aunbiing arafa in tapiiek. Arafah, biil ifasi gamen iliim foron fakileng na aunbiing igii?

⁵⁷ “Isi sani gam tom, biil gam par failiim foron sinang ae i tortores?

⁵⁸ Aunbiing kamu e tuui kiam kamu la isi ti na nagogon, on totof rakrakai tom isi kamun fatala fis aunbiing kamu toltole sal la biitom, tarama ka dat o usuf tom nagogon, ke tom nagogon ka ta ufu wo una liman tom parpar kale felun kamkabet isi ik fakau wo una felun kamkabet.

⁵⁹ Ia fas o, biil ifasi on suuh, papang na aunbiing on ta tikii ifis e pitkalang ae on fiil u.”

13

Gamen Kiliis Liu

¹ Aunbiing sabin ae, fale fanu ri fas Iesu ini fale fan Galili ae Pailat i siimete ta ri, aunbiing ri tel tunmapek. Dawu ri ka faluuiluui turan dawun foron sipsip una tel tunmapek.

² Ke Iesu ka kiliis ri aragii, “Arafah, gam wol le fan Galili ae, ri foron tom tel sinang laulau tutus tom lon fan Galili tikii, i wara na matngan minet ae ri kalsakai ta u?

³ Biil tom. Isau le ia fas gam, male biil gam kiliis liu, ke gam tikii gamen fiu arae ri.

⁴ Ke arafa lon sangful ini wal e fanu na Ierusalem ae nenge fel na Siloam ae i dolo ubase na mawe, i masuuf na olri ma ka siimete ri tikii? Gam wol le sinang laulau kiri i laumet lon fanu tikii ae na Ierusalem?

⁵ Biil tom. Isau le ia fas gam, male biil gam kiliis liu, ke gam tikii gamen fiu arae ri.”

⁶ Iesu ka fas ri sabin ini orek fatoftof igii, “Nenge kaltu i so ta nenge au na fik na palgan porpor wain kia. Nami ka la isi par isi ti fuan fik ae, isau le biil i tafe tikas.

⁷ Pesu, ka fas kaltu ae i parpar la na porpor wain kia aragii, ‘Ka tuul mang e bet ia la la isi par isi ti fuan fik igii, isau le biil tom ia tafe tikas la. Pok ufu sau! Isi sa ka farop foes inen tina nanal?’

⁸ “Isau le tom parpar kale na mok ka fas u aragii, ‘Kumguui, taftawa bii arae na in tikii bin e bet. Ian susuup kawil u ke iak lin piin una wara.

⁹ Male in fua na bet apieki, ke i rokap. Male biil, ke pok ufu.’ ”

Iesu i Faliu nenge Fifin na Biingen Mangeh

¹⁰ Na nenge Biingen Mangeh, Iesu i famam fausum fanu na nenge felun lotu.

¹¹ Nenge fifin aiwa, tanwa laulau i fatel u, ma ka puuw e pokta na sangful ini wal e bet ma biil ifasi in ti tortores.

¹² Aunbiing Iesu ka par u, ka kam pes u ke ka tara sing i aragii, “Tin ier, o sengsegeng koseng sasem kiam!”

¹³ Iesu ka luun iun lima lo, fanpil ka sotih tortores ma ka usefages God.

¹⁴ Famfamu na felun lotu ae ka balkut, wara le Iesu i faliu fifin ae na Biingen Mangeh. Pesu, ka fas fanu aiwa aragii, “Iwon e biing una foim. Gam la isi rik faliu gam na foron biing ae, ma na Biingen Mangeh gong.”

¹⁵ Ke Kumguui ka kiliis u aragii, “Gam foron tom gargaranmet! Arafah, na foron Biingen Mangeh biil gam puk ufu foron bulmakau la ke foron dongki tina felu ri ke gam ka fasuu ri la isi faumin ri?”

¹⁶ Fifin igii i tina mat ke Abaram, isau le Satan i kabet ta u na nenge sangful ini wal e bet. Arafah, biil i tortores le ian puk ufu na Biingen Mangeh?”

¹⁷ Aunbiing Iesu i use u arae, foron tuui tikii kia ri ka matlawen. Isau le gur na fanu ae, ri laes isi foron rokap na tier ae Iesu i tel u.

Orek Fatoftof na Kutun Mastet ke na Is

Metiu 13:31-33; Mak 4:30-32

¹⁸ Ke Iesu ka tarah, “Matanfuntih ke God i arafah? Ke sani ian fatof u ini?”

¹⁹ I arae kutun mastet ae nenge kaltu i kep u ma ka so u na mok kia. Ka kuum ma ka tapiek nenge au ke foron man na mua ri ka tel polpolo ri na foron aka.”

²⁰ Iesu ka diik sabin aragii, “Sani ian fatof matanfuntih ke God ini?”

²¹ I arae is ae nenge fifin i kep u ke ka ikis u turan ifuun e palawa, ma palawa tikii ae ka sut.”

*I Fiuuk e Matanfel una Matanfuntih ke God
Metiu 7:13-14,21-23*

²² Aunbiing Iesu i tatatkau la una Ierusalem, ka famam fausum fanu na piran maleh ke na birbiron maleh sabin.

²³ Nenge kaltu ka diik u aragii, “Be Kumguui, in tuul sau e fanu ae God in faliu pes ri?”

Ke Iesu ka kiliis u aragii,

²⁴ “Gamen rakrakai tom isi gamek kau na matanfel ae i fiuuk. Ia fas gam, fanu fuun rin totof isi kau, isau le biil ri fasih.

²⁵ Aunbiing taman fel in apti ma ik babat na matanfel, gamen soti awii na maleh, gamek pispisih ke gamek famam fakam aragii, ‘Kumguui, sapeng pes kemem!’

“Isau le ik kiliis gam aragii, ‘Biil ia to usum lo gam, le gam tingah.’

²⁶ “Ke gamek fas u aragii, ‘Keme ien la ke keme ka yin la turam, ma o ka fafas la na foron sunsun sal kimem.’

²⁷ “Isau le ik fas gam aragii, ‘Biil ia to usum lo gam, le gam tingah. Gam ti koseng iau, gam tikii foron tom tel sinang laulau.’

²⁸ “Aunbiing gamen par Abaram, Aisak ke Jekop turan foron profet tikii na matanfuntih ke God, gamen teng ma gamek faririt ngismi, wara le ri ka lin fasuu ta gam una maleh.

²⁹ Fanu rin la tina ifet tikii e matan kif ke rik kiis na inen na matanfuntih ke God.

³⁰ Ongen u, fanu ae ri mi igii, nami rin famu, ke fanu ae ri famu igii, nami rin mih.”

I Tineng e Bala Iesu isi Ierusalem

Metiu 23:37-39

³¹ Na aunbiing ae, fale Farasi ri la usuf Iesu ke ri ka fas u aragii, “Kang koseng falifu igii ma ok la una ti maleh keskes, wara le Erot i ier le in siimete o.”

³² Ke Iesu ka kiliis ri aragii, “La, ma gamek fas tom gargaranmet ae le, igii ke lumen, ian tel ufu foron tanwa laulau ke iak faliu foron sasem ma na fatuul u e biing iak fasuut foim kiak.

³³ Ian la tom igii, lumen ke pakaii, wara le biil ifasi rin siimete ti profet na ti maleh keskes, biil. Na Ierusalem sau.

³⁴ “Ierusalem! Ierusalem! O siimete foron profet la ke o luumete fanu la ae God i wuun ta ri usuf o. Ifuun e aunbiing ia ier le ian tel turim berberat kiam, arae nenge tinantau ae i ruruuf na olon foron natu, isau le biil o ier isi.

³⁵ Par u, maleh kimi ik sum mang. Ia fas gam, biil sabin gamen par iau papang na aunbiing gamen tarah, ‘Fafakalok usuf ier ae i la uga ini asa Kumguui.’ ”

14

Iesu ae na Fel ken nenge Farasi

¹ Na nenge Biingen Mangeh, aunbiing Iesu i kau isi ien na fel ken nenge laulaumet ken foron Farasi, fanu ri ka lala luun matri lo.

² Nenge kaltu i sutsut e fo, tinawii na mata Iesu.

³ Iesu ka giliim ke ka diik foron Farasi turan foron tom tasum na nagogon aragii, “Arafah, na nagogon i tortores le rin fafaliu na Biingen Mangeh, le biil?”

⁴ Isau le biil ri orek. Ke Iesu ka pose lon kaltu ae, ka faliu u ke ka wuun ufu.

⁵ Iesu ka diik ri aragii, “Male tikas lo gam, ke kalalik le nenge bulmakau kia i luut siluung na toh na dan na Biingen Mangeh, ke arafah, biil in sangar sape na dat ufu?”

⁶ Biil ifasi rin kiliis u ini ti orek.

⁷ Aunbiing Iesu i par foron ses ri tim pes foron nian kiiskiis ae na famu, ka fas ri ini orek fatoftof igii:

⁸ “Male tikas i sising o una inen ken fakekel fuuh, gong o kep nian kiiskiis ae na famu, tarama tikas ae kiiskiis kia i laumet lo wo, ri sising u sabin una inen ae.

⁹ Ke ier ae i sising ta kamu una inen ae, ka la usuf o ma ka fas o aragii, ‘Kang tinawii, ma ier igii ik kep salam.’ Ke on matlawen ma ok kiis mang tom na nian kiiskiis ae na mih.

¹⁰ Isau le aunbiing ri sising o una ti inen, la ma ok kiis na nian kiiskiis ae tom na mih, isi kaltu ae i sising ta wo ik la ma ik fas o aragii, ‘Talang, kang

una nian kiiskiis ae na famu.’ Ke in sik asam na matan fanu tikii ae na inen ae.

¹¹ Se i falaumet u tom, God in fasabiro u, ma se i fasabiro u, God in falaumet u.”

¹² Iesu ka fas ier ae i sising pes ta u aragii, “Aunbiing o tel nenge inen, gong o sising pes foron talam, foron tuamlik, foron sikinting lo wo turan fanu ae ifuun e minsik kiri ae fatat o. Male on tel u arae, ke ri sabin rin sising pes o isi rik kiliis fafen kiam.

¹³ Isau le aunbiing o tel nenge inen, ke on sising pes foron lauu, fanu ae baban fo ri i met, foron peo ke foron kut.

¹⁴ Male on tel u arae, ke on kalok, wara le biil ifasi rin kiliis fafis u usuf o. God tom in kiliis fafis u usuf o na biingen apaptifis ken foron tom tortores.”

Orek Fatoftofna Tara Inen

Metiu 22:1-10

¹⁵ Neng lon fanu ae ri kiis ta tura Iesu, ka ongen u ke ka tarah, “I kalok e kaltu ae in ien na tel inen na matanfuntih ke God.”

¹⁶ Iesu ka kiliis u aragii, “Nenge kaltu i geges isi tel nenge tara inen ke ka sising fanu fuun isi rin tapiek.

¹⁷ Na biingen tel inen, ka wuun fafauun kia le in fas fanu ae i sising ta ri, aragii, ‘Gam la mang ugapiek, wara le foron tier tikii ka geges tah.’

¹⁸ “Isau le ri tikii ri ka tel marmarsan orek bin. Neng famu ka tarah, ‘Igi sau ia fiil nenge sun nanal una mok kiak. Kiskam, iak la ta bii isi par u.’

19 “Neng sabin ka tarah, ‘Igiu sau ia fiil nenge sangful e bulmakau kiak una foim. Kiskam, iak la ta bii isi iak tof ri.’

20 “Ke neng sabin ka tarah, ‘Ia am fakekel sau, pesu biil ifasi ian la.’

21 “Fafauun ae ka fis ke ka fas laulaumet kia ini foron orek ae. Laulaumet kia ka kut e bala ke ka fas fafauun ae aragii, ‘On sangar sau una foron saltih ke una foron sunsun sal na maleh ae ke ok telpes foron lauu, fanu ae baban fo ri i met, foron kut ke foron peo.’

22 “Namih, fafauun kia ka tarah, ‘Tara kaltu, sani o fas ta iau ini, ia ka tel ta u, isau le imel biitom e mua na fel.’

23 “Laulaumet kia ka fas u aragii, ‘La una foron saltih ke una foron sunsun sal na topormok ke ok fangongos pes ti fale fanu sabin ugapiiek, isi fel kiak ik fuun.

24 “Ia fas gam, biil tikas lon fanu ae ia sising famu ta ri, in tof ti inen na inen kiak, biil.’ ”

Orek Fatoftoflon Kaltu ae i Ier isi Mi lo Iesu

Metiu 10:37-38; 5:13; Mak 9:50

25 Tara gur na fanu ri la tura Iesu, ke Iesu ka giliim usuf ri ma ka tarah,

26 “Male tikas i ier isi mi lo iau, isau le i lala ier tom isi tama, tina, antu, berberat kia, foron tualik, foron fenelik ke liu kia tom, ma biil isi iau, biil ifasi in tapiiek kalalik na fafausum kiak.

27 “Ke se biil i kusep aupaket kia tom ma ka mi lo iau, biil ifasi in tapiiek kalalik na fafausum kiak.

28 “Male tikas lo gam i ier le in tel nenge fel ae i dolo ubase na mawe, famu in kiis fofu bii ke ik wol tole u, le infis e pitkalang in fasi una farop fel ae.

29 Male biil in tel u arae, ke in tanwara ta sau ma biil in farop u. Ma fanu tikii ae ri par fel ae, rin morot ini kalu ae.

30 Rin tara aragii, ‘Ter igii, i tartar u le in tel fel ae. I tanwara ta sau ma biil mang ifasi in farop u.’

31 “Male nenge king i ier isi fapaket turan nenge king, famu in kiis fofu ma ik wol rokap bii. Arafah, nenge sangful e arip e tom fapaket kia ifasi rin fapaket turan iwu e sangful e arip e tom fapaket ken nenge king?

32 Male biil ifasi, ke in wuun ti fale fanu isi tel ti orek una fatapiek siaroh turan king ae, aunbiing i tapak biitom.

33 Ifasi sau arae usuf gam, male tikas lo gam biil i wol ufu foron tier tikii kia, ke biil ifasi in tapiek kalalik na fafausum kiak.

34 “Tes i rokap, isau male in rop e musmus lo, ke arafa sabin rin famusmus fafis u arae?

35 Biil mang i rokap una ti tier sabin ke biil mang ifasi in farokap nanal, rin fore ufu sau.

“Se imel e balbalu, i rokap le in wong ini.”

15

Orek Fatoftoflon nenge Sipsip ae i Rong tah Metiu 18:12-14

1 Nenge aunbiing, foron tom kep takiis turan foron tom tel sinang laulau, ri tikii ri taptapiek turim la isi ongen Iesu.

² Isau le foron Farasi turan foron tom fafausum ini nagogon ri ka belbel orek aragii, “Kaltu igii i fatala bin turan foron tom tel sinang laulau ke ka ien turim tura ri.”

³ Ke Iesu ka fas ri ini orek fatoftof igii:

⁴ “Male tikas lo gam imel e nenge mar e sipsip kia ma neng lo ri ka rong, ke gam wol arafah? Biil in la koseng isiu e sangful ini siu aiwa na falifu foes ma ik im isi neng ae i rong tah, papang na aunbiing ik tafe u? ⁵ Ke aunbiing in tafe u, in laes ma ik kusep pes u

⁶ una maleh. Namih, ik kam turim foron tala turan fanu ae fatat u ma ik fas ri aragii, ‘Gamen laes turang, wara le ia ka tafe ta u e sipsip kiak ae i rong tah.’

⁷ Ia fas gam, in fasih sabin arae. Laes bae na kukulii in laumet kanaka aunbiing nenge tom tel sinang laulau i kiliis liu kia, na laes isi isiu e sangful ini siu e tom tortores ae biil ri dar ti sokiliis na liu kiri.

Orek Fatoftof na nenge Siliin ae i Rong tah

⁸ “Ke, male nenge fifin imel e nenge sangful e siliwa* kia ma ka farong neng, ke gam wol arafah? Biil in fasok ti lam, ik sa palgan fel kia ke ik im rokap isi, papang na aunbiing in tafe ta u tom?

⁹ Aunbiing in tafe u, ik kam turim foron tala turan fanu ae fatat u ma ik fas ri aragii, ‘Gamen laes turang, wara le ia ka tafe ta nenge siliwa kiak ae ia farong ta u.’

---

* **15:8:** Nenge siliwa i arae fifil ken nenge tom foim na nenge biing

¹⁰ Ia fas gam, imel sabin e matngan laes arae na fatpoton foron angelo ke God, aunbiing nenge tom tel sinang laulau i sokiliis liu kia.”

Orek fatoftoflon Kalalik ae i La koseng Tama

¹¹ Iesu ka tara sabin aragii, “Imel e nenge kaltu, ae iwu e kalalik tamat kia.

¹² Fawu u e kalalik kia ka fas tama aragii, ‘Tata, ta u mang e foron tier ae le kiak tina foron minmaram.’ Pesu, temruh ka tem foron minmara lo ruh.

¹³ “Fale biing nami sau, fawu u e kalalik ka kep foron tier ae kia ke ka la una nenge maleh tapak ma ka langre foron minsik kia na matngan liu ae biil i tortores.

¹⁴ Aunbiing ka farop tikii ta foron tier kia, nenge tara taul fitol ka tapiiek na maleh ae, ma ka tipes bilbiling.

¹⁵ Pesu, ka la ma ka patep isi nenge kaltu tina falifu ae. Ke kaltu ae ka wuun ufu una falifu kia, isi fenfen boh.

¹⁶ I ier isi ien sani sau ae i fen foron boh la ini, isau le biil tikas i fen u ini ti tier.

¹⁷ “Aunbiing ka tapiiek e rokap na wolwol sing i, ka tarah, ‘Foron tom foim tikii ke tata, ifuun e inen ari. Isau le iau, ia ka met aiak aga.

¹⁸ Ian aptih ma iak fis usuf tata ke iak fas u aragii: Tata ia ka tel ta sinang laulau na mata God ke na matam sabin.

¹⁹ Biil mang ia tortores isi ok foteng iau le, ia kem kalalik. On tel iau sau arae nenge tom foim kiam.’

²⁰ Ke ka aptih ma ka fis usuf tama.

“Isau le aunbiing i tapak biitom, tama ka par u ke ka lala mais u. Ka filau usuf i, ka diit pes u ma ka dor u.

²¹ “Ke ke kalalik ka tara sing i aragii, ‘Tata, ia ka tel ta sinang laulau na mata God ke na matam sabin. Biil mang ia tortores isi ok foteng iau le, ia kem kalalik.’

²² “Isau le, tama ka fas foron fafauun kia aragii, ‘Sangar! Kep ti rokap na kaen uga ma gamek fakilkiliis u ini. Gamek luun ti ring na katngan lima ke gamek fakau su na iun keke.

²³ Gam kep natun bulmakau ae i sut rokap uga ma gamek siimete u. Keren ien turim ma kerek laes.

²⁴ Wara le keng kalalik igii, i met tah ma igii ka liu fis sabin. I rong tah ma igii ia ka tafe u sabin.’ Ke ri ka types laes turim.

²⁵ “Isau le kalalik famu kia tinawii biitom na mok. Aunbiing ka la fatat fel, ka ongen kinen seksek ke niguui.

²⁶ Ke ka tawi pes nenge kalalik ma ka diik u aragii, ‘Sani i tara aragii?’

²⁷ “Kalalik ae ka fas u aragii, ‘Tuamlik ka fis tah, ke tamam ka siimete natun bulmakau ae i sut rokap, wara le i somangat pes ke kalalik ae i fis ini liu rokap.’

²⁸ “Aunbiing ka ongen u, ka kut e bala ma biil i ier isi kau. Pesu, temruh ka suuh ke ka famomo pes u isi in kau.

²⁹ Isau le ka kiliis tama aragii, ‘Ongen u, ifuun e bet ia foim ta kiam arae nenge fafauun ma biil ia ongen ufu ta ti orek kiam, ke biil tom o ta ta

ti fabiro meme usuf iau, isi iak laes turim turan foron talang.

³⁰ Isau le aunbiing kem kalalik ae i langre ta foron minmaram lon foron tamfaes ka tapiiek, o ka siimete natun bulmakau tom ae i sut rokap aia.'

³¹ "Tama ka kiliis u aragii, 'Keng kalalik, o kiis la turang na foron aunbiing tikii ke foron minmarang tikii kiam.

³² Isau le, i rokap le keren gesges ma kerek laes, wara le tuamluk i met tah ma igii ka liu fis sabin. I rong tah ma igii ia ka tafe u.' "

16

Orek Fatoftof ulon Tom Parpar Kale ae biil i Tekentu na Foim kia

¹ Iesu ka fas berberat na fafausum kia aragii, "Nenge kaltu ae ifuun e minsik kia, imel e tom foim kia ae i parpar kaleh na foron minmara, isau le ri ka tiu u le i langre foron minmara laulaumet kia.

² Ke laulaumet ae ka kam pes u ma ka diik u aragii, 'Orek arafa igii ia ongen u lo wo? On ta buk ae o siit papte foim kiam lo uga, wara le biil mang on parpar kaleh.'

³ "Tom parpar kale ae ka tara sing i tom aragii, 'Sani mang iak tel u? Laulaumet kiak ik tel ufu iau mang tina foim kiak. Biil ti miang una purak ma ia matlawen sabin isi ian sising fanu isi ti tier.

⁴ Ia usum na sani ian tel u, isi aunbiing in tel ufu iau tina foim kiak, ke fanu rin somangat pes iau una fel kiri.'

⁵ “Ke ka kam temtem tikii lon fanu ae imel e tuka kiri sing laulaumet kia. Ka diik neng famu aragii, ‘Ifis e tuka kiam sing laulaumet kiak?’

⁶ “Ka kiliis u aragii, ‘Iwal e mar e galen na wel na olif.’*’

“Tom parpar kale ae ka fas u aragii, ‘Aun buk na tuka kiam igii. Kiis ma ok siit sape ifet e mar sau.’

⁷ “Ka diik neng sabin aragii, ‘Ke wo, ifis e tuka kiam?’

“Ke ka kiliis u le, ‘Iwu e sangful e arip e kilogram na wit.’

“Ke tom parpar kale ka fas u aragii, ‘Aun buk na tuka kiam igii, kep u ma ok siit sangful ini won e arip e kilogram na wit.’

⁸ “Laulaumet ae ka usefages tom parpar kale ae biil i tekentu na foim kia, wara le sani i tel u, i finngas u le paklu i sapeng. Fanu tina piklinbat i sapeng tom e paklu ri na tumarnge foim kiri tom, lon fanu tina malal.

⁹ Ia fas gam, gamen fatala turan fanu ini minsik tinaga na piklinbat, isi le aunbiing in rop, ke God in somangat pes gam una maleh ae i kiis fitliu.

¹⁰ “Se ae ifasi rin unune ufu ituul e tier usuf i, ifasi sabin rin unune ufu in fuun e tier usuf i. Se ae biil i tekentu na ituul e tier, ke biil sabin ifasi in tekentu na in fuun e tier.

¹¹ Pesu, male biil gam tekentu na foron minsik tinaga na piklinbat, ke se in unune ufu foron minsik tekentu usuf gam?

¹² Male biil gam tekentu na fofonoi na min-maran tikas, ke se in ta ti tier sing gam isi kimi tutus tom?

---

* **16:6:** Na orek Grik ri siit u le “itikii e mar e batos” ma nenge batos ifasi ini iwal e galen.

¹³ “Biil ti tom foim ifasi in foim sing iwu turim e laulaumet, biil. Wara le, in ememse neng ma ik ier isi neng, in mi lo neng ma ik ire neng. Biil ifasi gamen foim sing God ke pitkalang sabin, biil.”

¹⁴ Foron Farasi ae ri lala ier la isi pitkalang, aunbiing ri ongen Iesu i use u aragii, ke ri ka mutmut orek ulo.

¹⁵ Ke Iesu ka fas ri aragii, “Gam tel gam arae gam tortores tom na matan fanu, isau le God i usum na balmi. Sani ae i laumet kanaka na parpar ken fanu, i laulau kanaka na mata God.

Fale Fafausum biitom ke Iesu

Metiu 11:12-13; 5:31-32; 19:9; Mak 10:11-12

¹⁶ “Nagogon ke Moses turan orek ken foron profet i papang sau na aunbiing ke Jon Tom tel Bapitaiso. Tipes u mang aiwa, ri fafas ini Rokap na Fafas na matanfuntih ke God ma fanu tikii ri ka totof rakrakai tom isi rin kau ulo.

¹⁷ I ngangaten isi kukulii turan piklinbat run mangmangal, isau le, i ngangaten kanaka tom isi ti fabiro tok na pen in mangmangal tina nagogon ke Moses.

¹⁸ “Male tikas i lin antu ma ka telpes ti fifin sabin, i tel sinangun puur, ke kaltu sabin ae i telpes fifin ae antu i lin u, i tel sinangun puur.

Lasarus ru e Kaltu ae Ifuun e Minsik kia

¹⁹ “I mel e nenge kaltu ae ifuun e minsik kia. I ges la tom ini foron rokap na kilkiliis ma i ien pikpiik la na foron biing tikii.

²⁰ Ma awii na matan ubiif kale fel kia, ri fakiis ta nenge lauu ae i lotlot e fo, asa e Lasarus.

21 I ier la le in ien foron peksen inen ae i luut la tina luuf una ien ken kaltu ae ifuun e minsik kia. Ke foron puul sabin ri ka dem foron lot la na pununfo.

22 “Namih, lauu ae ka met ke foron angelo ri ka tel pes u ke ri ka fakiis u na baba Abaram. Kaltu sabin ae ifuun e minsik kia ka met ke ri ka ile u.

23 Ma ka la una tara yiif ae biil i met la. Aiwa ka kalsakai tara fangungut. Aunbiing ka tar, ka par Abaram na tapak ma Lasarus awii naisa.

24 Ke, ka fakam usuf Abaram aragii, ‘Tata Abaram, mais iau! Wuun Lasarus bii ik falum tiptipan lima na dan ma ik famir kermeng, wara le ia kalsakai tara fangungut kanaka na yiif igii.’

25 “Isau le Abaram ka kiliis u aragii, ‘Liliif, wolpes u le o kep ta foron rokap na tier aunbiing o liu tah, ma Lasarus i kep ta foron tier laulau. Isau le igii, ka laes aga ma o ka kalsakai fangungut.

26 Ma nenge tier sabin i aragii: Ri ka tel ta nenge tara turuung na fatpoto kerer, isi biil ifasi tikas in la tinaga usuf gam, le tinawii uga usuf kemem.’

27 “Kaltu ae ka kiliis u aragii, ‘Tata, male i arae, ke ia piispiis wo le on wuun Lasarus bii una fel ke tata,

28 wara le ilim e tuaklik. Fas Lasarus le in fakiing ri isi gong sabin ri la una salan fangungut igii.’

29 “Abaram ka kiliis u aragii, ‘Nagogon ke Moses turan orek ken foron profet ae naisri, taftawa rik ongen u.’

30 “Kaltu ae ka tarah, ‘Auuh, tata Abaram! Male tikas tom in liu fis tina minet in la unaisri, ke rik sokiliis liu kiri.’

³¹ “Abaram ka fas u aragii, ‘Male biil ri wong na foron nagogon ke Moses turan orek ken foron profet, ke biil sabin rin to unune na orek ken tikas ae i apti fis tina minet.’ ”

17

Sinang Laulau

Metiu 18:6-7,21-22; Mak 9:42

¹ Namih, Iesu ka fas berberat na fafausum kia aragii, “Foron tier ae in fatel fanu isi rik luut na sinang laulau in tapiiek tom, isau le kiskam kanaka sing ier ae in fatapiiek u.

² In rokap ulo le rin kabet ta ti tara fat na kongkongo ma rik fadom ta u na palgantes, tarama ka faluut tikas lon birbiron berberat igii na sinang laulau.

³ Pesu, gamen tumarang!

“Male tuamlik i tel sinang laulau, ke on fakiing u. Male ka kiliis liu kia, ke on wol ufu sinangu.

⁴ Male i tel sinang laulau ulo wo ifit e aunbiing na nenge biing ma fafit ka fis usuf o ma ka fot kiskam, ke on wol ufu sinangu.”

Sinangun Unune

⁵ Foron aposel ri ka tara sing Kumguui aragii, “Falaumet unune kimem!”

⁶ Ke Kumguui ka kiliis ri aragii, “Male unune kimi i fabiro arae fabiro kutun mastet, ke ifasi gamen fas au igii le, ‘Kang ini baulim ma ok ti na palgantes,’ ke in wong sing gam.

Sinangun Fafauun

⁷ “Male tikas lo gam imel e fafauun kia ae i purak, le i fofonoi la na foron sipsip, aunbiing i fis tina potormok, ke biil on fas u le, ‘La ugapie, kep salam ma ok ien.’

⁸ Biil. On tara sing i aragii, ‘Fageges inen aiak! Kilkiliis ma ok sosok aiak ma iak ien, nami on ien ke ok yin.’

⁹ Arafah, on fot rokap sing fafauun kiam, wara le i tel fasuut sani o fas ta u le in tel u? Biil tom.

¹⁰ Pesu gam sabin, aunbiing gam ka tel fasuut ta sani ae God i fas ta gam isi tel u, ke gamen tara aragii, ‘Keme foron fafauun foes sau, keme tel fasuut foim sau kimem.’ ”

Iesu i Fafuu i Sangful e Kaltu ri Sem Lepra

¹¹ Na ninla ke Iesu una Ierusalem, i la na fatponton iwu e falifuh, Samaria ke Galili.

¹² Aunbiing ka tapiék na nenge maleh, i sangful e kaltu ae ri sem lepra ri ka la usuf i. Ri soti tapak tom

¹³ ke ri ka perek aragii, “Iesu, Tara Kaltu, mais kemem!”

¹⁴ Aunbiing Iesu ka par ri, ka fas ri aragii, “Gam la ma gamek finngas gam sing foron pris.” Ma aunbiing ri ka la, sasem ka rop ma pununfo ri ka fuuh.

¹⁵ Neng lo ri, aunbiing i par u le sasem ka rop mang koseng u, ka fis ma ka kukuk ini ususefages usuf God.

¹⁶ Ka ilepul na keke Iesu ke ka fot rokap. Kaltu ae i nenge sikin Samaria.

¹⁷ Ke Iesu ka diik aragii, “I sangful e kaltu ae sasem i rop ta koseng ri, bikiih? Isiu fiawah?”

18 Arafah, biil tikas lo ri i fis isi usefages God? Ses keskes sau igii i fis?”

19 Ke Iesu ka tara sing i aragii, “Aptih ma ok la. Unune kiam ka faliu ta wo.”

*Taptapieken Matanfuntih ke God
Metiu 24:23-28; 24:37-41*

20 Fale Farasi ri diik Iesu isi aunbiing sa matanfuntih ke God in tapiiek, ke ka kiliis ri aragii, “Aunbiing matanfuntih ke God in tapiiek, biil ifasi rin par u.

21 Ke biil ifasi rin tara le, ‘Igii,’ le, ‘Ae,’ wara le matanfuntih ke God ae mang ta naismi.”

22 Namih, ka tara sing berberat na fafausum kia aragii, “Nenge aunbiing in tapiiek ae gamen lala ier isi par tikas e biing na foron biing ken Kalalik ken Kaltu, isau le biil gamen par u.

23 Fale fanu rin tara sing gam aragii, ‘Par u, Kalalik ken Kaltu ae,’ le ‘I igii.’ Gong gam la ke gong gam mi lo ri.

24 Wara le biing ken Kalalik ken Kaltu, in arae pil ae i maeng ma ka famalal tikii bat tina nenge baba una nenge baba.

25 Isau le famu, in kalsakai in fuun e fangungut ma fanu na ulul igii rin ire u.

26 “Fon biing ken Kalalik ken Kaltu, in fasi sau arae na fon biing ke Noa.

27 Fanu ri famam ien, yin ke ri ka fakekel papang na biing ae Noa ka kau na sip. Ke nor ka tapiiek ma ka falaulau ri tikii.

28 “Ifasi sabin arae na foron biing ke Lot. Fanu ri famam ien ke yin, ri famam fifiil ke ri ka sufii foron tier, ri ka famam soso ke ri ka famam tel fel.

29 Isau le na biing Lot ka la koseng Sodom, yiif turan salfa ka luut arae us tina kukulii ma ka falaulau ri tikii.

30 “In fasi sabin arae na aunbiing Kalalik ken Kaltu in tapiek.

31 Na biing ae, male tikas bae na olon fel kia, gong i pu isi kep fasuu ti minmara. Ke male tikas awii na mok, gong i fis una fel isi kep ti tier.

32 Gam wolpes antu Lot!

33 Se i totof isi gong kale liu kia, liu ae in mang-mangal koseng u. Isau le se i sok ufu liu kia, ke in liu.

34 Ia fas gam, na wor ae, in u run borong turim na nenge luuf ke rik kep pes itikii, koseng neng.

35-36 Ke in u e fifin run gosgos wit turim la, rik kep pes itikii, koseng neng.”*

37 Ke berberat na fafausum ri ka diik aragii, “Kumguui, fia in tapiek wa e foron tier igii?”

Ke Iesu ka kiliis ri aragii, “Falifu ae imel e minet lo, foron kauko rin la turim aiwa.”

18

Orek Fatoftoflon nenge Makos turan nenge Tom Nagogon

17:28: Stat 18:20–19:25   **17:31:** Metiu 24:17,18; Mak 13:15,16

17:32: Stat 19:26   **17:33:** Metiu 10:39; 16:25; Mak 8:35; Luk 9:24;

Jon 12:25   * **17:35-36:** Fale tom tasum na Buk na Gogoh ri wol le, fale orek biitom na rina igii, i aragii: *In wu e kaltu run foim turim na mok, rin kep pes itikii, koseng neng.*

¹ Ke Iesu ka fas berberat na fafausum kia ini nenge orek fatoftof isi rin sising mulmul ma gong ri angos.

² Ka tarah, “Na nenge maleh, imel e nenge tom nagogon ae biil i bulat la lo God ke biil sabin i mais fanu la.

³ Na maleh sabin ae, imel e nenge makos ae i la mulmul la usuf i ke ka sising u la aragii, ‘On fatortores tatawin ae na fatpoto kama e tuui kiak.’

⁴ “Na dolon aunbiing biil i wong la sing i, isau le namih, ka tara sing i tom aragii, ‘Biil ia bulat la lo God ke biil sabin ia mais fanu la,

⁵ isau le, iwara makos igii i fatel kanaka iau la, pesu ian fatortores tatawin kia, tarama ka famut fong na belbel la unaisang.’ ”

⁶ Ke Kumguui ka tara sing ri aragii, “Gam ongen orek ken tom nagogon laulau ae.

⁷ Arafah, gam wol le God biil in tel tortores na nagogon usuf fanu kia ae i tim pes ta ri, ae ri tautau la usuf i isi falupes na foron siat ke na foron wor? Arafah, in fofu na lupes ri?

⁸ Ia fas gam, in lupes sape ri ke ik tel nagogon ae i tortores usuf ri. Isau le aunbiing Kalalik ken Kaltu in tapiiek, ke arafah, in tafe ti fanu tom ae imel e unune kiri aga na piklinbat, le biil?”

Orek Fatoftoflon nenge Farasi ke nenge Tom kep Takiis

⁹ Iesu i use orek fatoftof igii ulon fanu ae ri unune le ri tom ri tortores ma ri ka puris fal la:

¹⁰ “Iwu e kaltu ru tatkau una Felun Tunmapek isi sising, neng lo ru i nenge Farasi ma neng i nenge tom kep takiis.

¹¹ Farasi ae ka sotih ke ka sising isi i tom aragii, ‘God, ia fotrokap lo wo wara le biil ia arae fale fanu: Foron tom sisii, foron tom tel sinang laulau, foron tom tel sinangun puur ke biil sabin ia arae tom kep takiis igii.

¹² Fawu ia fafel la na nenge wik ke ia ka ta itikii la tina nenge sangful na foron tier tikii ae ia fatapiek u la.’

¹³ “Isau le tom kep takiis ae i soti tapak. Biil i ier isi tar una kukulii, isau le ka pose na matan mangia ke ka tarah, ‘Kiskam God, on mais iau, ia tom tel sinang laulau.’

¹⁴ “Ia fas gam, tom kep takiis ae, aunbiing i fis una fel kia, ka tortores ta na mata God ma neng biil. Wara le se i falaumet u tom, God in fasabiro u. Ma se i fasabiro u tom, God in falaumet u.”

*Iesu i Tara le rin Sok ufu Berberat usufi
Metiu 19:13-15; Mak 10:13-16*

¹⁵ Fale fanu ri ka kaf foron mirmiriiu sabin usuf Iesu isi in luun lima lo ri. Isau le aunbiing berberat na fafausum kia ri ka par u, ri ka fakiing ri.

¹⁶ Isau le Iesu ka fakam isi berberat ke ka tarah, “Gamen sok ufu birbiron berberat usuf iau. Gong gam tikale ri. Wara le matanfuntih ke God, ken fanu ae ri arae berberat igii.

¹⁷ Tekentu kanaka ia fas gam, male tikas i ier isi kau na matanfuntih ke God, isau le biil i arae fabiro kalalik, biil tom ifasi in kau.”

*Kaltu ae Ifuun e Minsik kia
Metiu 19:16-30; Mak 10:17-31*

¹⁸ Nenge famfamu ka diik Iesu aragii, “Rokap na Tom Fafausum, sani ian tel u isi iak kep liu fitliu?”

¹⁹ Ke Iesu ka kiliis u aragii, “Isi sani o ka foteng iau le ia rokap? Biil tikas i rokap, God keskes sau.

²⁰ O ka usum ta na foron nagogon: ‘Gong o tel sinangun puur, gong o siimete tikas, gong o suk-sukuum, gong o tiu foes tikas, on bulat lo tamam ru e tinam.’ ”

²¹ Ke kaltu ae ka kiliis u aragii, “Tipos u na aunbiing ia kalalik, papang igii, ia misuut la tom na foron nagogon tikii igii.”

²² Aunbiing Iesu i ongen u, ka tara sing i aragii, “Nenge tier biitom o pongpong isi. On sufii tikii foron minmaram ma pitkalang lo, ok ta u usuf foron lauu. Male on tel u arae, kiam e minsik buiii na kukulii. Namih ok fis ke ok mi lo iau.”

²³ Aunbiing i ongen u arae, ka purngis e bala, wara le ifuun kanaka e minmara.

²⁴ Iesu ka par kaltu ae ke ka tarah, “I ngangaten kanaka isi fanu ae ifuun e minsik kiri, rin kau na matanfuntih ke God!

²⁵ Tekentu, i ngangaten usuf kamel isi in kau na solsol na nil una somap, isau le i ngangaten kanaka tom usuf kaltu ae ifuun e minsik kia isi in kau na matanfuntih ke God.”

²⁶ Fanu ae ri ongen orek ae, ri ka diik aragii, “Male i arae, ke se mang ifasi in kep liu fitliu?”

²⁷ Ke Iesu ka kiliis ri aragii, “Sani ae fanu biil ifasi rin tel u, God ifasi in tel u.”

²⁸ Pita ka tara sing i aragii, “Par u! Keme ka la koseng ta foron tier tikii kimem, isi kemen mi lo wo.”

²⁹ Iesu ka tara sing ri aragii, “Tekentu kanaka ia fas gam, se i la koseng fel kia, le koseng antu, le koseng foron tualik, le koseng tama ru e tina, le koseng berberat kia, iwara na matanfuntih ke God,

³⁰ sani in kep u na aunbiing i liu biitom, in fuun kanaka mang tom na sani i la koseng ta u. Ke na liu ae namih, in liu fitliu.”

*Fatuul Iesu i use u le in Met
Metiu 20:17-19; Mak 10:32-34*

³¹ Iesu ka lame pes sangful ini u e kalalik na fafausum kia una baba ke ka tara sing ri aragii, “Par u, igii kerek tatkau mang una Ierusalem ma foron tier tikii ae foron profet ri siit ta u le in tapiiek lon Kalalik ken Kaltu, ik suut mang.

³² Rin ta ufu na liman fanu ae biil ri fan Iudaia ke rik morot ini, rik orek laulau ulo, rik ubis u, rik pis u ke rik siimete u.

³³ Isau le na fatuul u e biing ik apti fis sabin.”

³⁴ Berberat na fafausum biil tom ri malal na ti tier ae i use u. Kamtinan orek ae i mumun lo ri ke biil ri usum na sani i use u.

*Iesu i Farokap Matan nenge Kut
Metiu 20:29-34; Mak 10:46-52*

³⁵ Aunbiing Iesu fatat in tapiiek na Jeriko, nenge kut i kiis ta na bulin sal ma ka famam sising fanu.

³⁶ Aunbiing ka ongen gur na fanu ae ri lala fatat u, ka diik aragii, “Be, sani aragii?”

³⁷ Ke ri ka kiliis u aragii, “Iesu tina Nasaret apie.”

³⁸ Ke kut ae ka tautau aragii, “Iesu, kalalik ke Dewit, on mais iau!”

³⁹ Fanu ae ri famfamu la ri ka fakiing u isi in kiis fofo. Isau le ka lala tautau mang tom aragii, “Kalalik ke Dewit, mais iau!”

⁴⁰ Iesu ka soti ke ka tara le rin lame u usuf i. Aunbiing ka la fatat, Iesu ka diik u aragii,

⁴¹ “Sani o ier le ian tel u ini wo?”

Ke kut ae ka kiliis u aragii, “Kumguui, ia ier la ian par.”

⁴² Iesu ka tara sing i aragii, “On par! Unune kiam tom ka faliu ta wo.”

⁴³ Fanpil ka par ke ka mi lo Iesu ini ususefages usuf God. Ke fanu tikii ae ri par sani i tapiek tah, ri sabin ri ka usefages God.

19

Iesu i Kau na Fel ke Sakias

¹ Iesu i kau na Jeriko ma ka liu ufu.

² Nenge kaltu aiwa, asa e Sakias. I nenge famfamu ken foron tom kep takiis ma ifuun e minsik kia.

³ I ier le in par u le Iesu i e seh. Isau le, i fatukli ma biil ifasi in par u, iwara na gur na fanu.

⁴ Pesu ka filau famu ke ka fen na nenge au ae ri foteng u ini sikamo, isi in par Iesu, wara le Iesu in la lo e sal ae.

⁵ Aunbiing Iesu ka tapiek na falifu ae, ka tar ke ka tara sing i aragii, “Sakias, pu sape! Wara le igii, ian kiis na fel kiam.”

⁶ Fanpil Sakias ka puh ke ka somangat pes u ini laes.

⁷ Fanu tikii ri par u ke ri ka ngurngurngur aragii, “I tapiek ses ken nenge tom tel sinang laulau.”

⁸ Isau le Sakias ka sotih ke ka tara sing Kumguui aragii, “Kumguui, par u, igii ian ta baban min-marang kuruur usuf foron lauu. Male ia ka fabal pes ta ti tier sing tikas ke fafet ian kiliis fafis u.”

⁹ Ke Iesu ka tara sing i aragii, “Iгии tom, fafaliu i tapiiek na matanfeli igii, wara le kaltu sabin igii, i nenge tubutamati e Abaram.

¹⁰ Wara le Kalalik ken Kaltu i tapiiek isi im isi fanse ae ri rong tah ke isi faliu ri.”

Orek Fatoftof lon i Sangful e Fafauun ae ri kep Pitkalang

Metiu 25:14-30

¹¹ Aunbiing fanu ri ongongen orek la igii, ka fas ri sabin ini nenge orek fatoftof. Ke ri ka wol le matanfuntih ke God fatat in tapiiek, wara le Iesu ka la fatat Ierusalem.

¹² I fas ri aragii, “Nenge tara kaltu i geges isi in la una nenge falifu tapak isi ik kep as arae king ke nami ik fis.

¹³ Ka kam pes i sangful e fafauun kia ke ka ta i sangful e mina* usuf ri ke ka tarah, ‘Gamen foimnge u isi ik mel e kubu, papang na biing ian fis.’

¹⁴ “Isau le fanu tom tina maleh kia ri ememse u ke ri ka wuun fale fanu nami isi rin tara le, ‘Biil keme ier isi kaltu igii in tapiiek king kimem.’

¹⁵ “Ka tapiiek king tah ke ka fis una maleh kia. Ka fawuun isi foron fafauun ae i ta ta pitkalang usuf ri isi ik usum na ifis e kubu ri ka fatapiiek ta u.

¹⁶ “Fafauun famu ka tapiiek ke ka tarah, ‘Ier, ka sangful sabin e mina na olon mina kiam.’

19:10: Metiu 18:11   *   **19:13:** Nenge mina, i arae fifil ken nenge kaltu na ituul e funiil

17 “Ke ka kiliis u aragii, ‘Rokap kanaka, o nenge rokap na fafauun! Wara le o tel fasuut fabiro foim ae ia unune ufu ta usuf o, ke igii ian luun o isi ok nagogon in sangful e maleh.’

18 “Ke fawu u ka tapiek ke ka tarah, ‘Ier, ka lim sabin e mina na olon mina kiam.’

19 “Ke ka kiliis u aragii, ‘O sabin on nagogon in lim e maleh.’

20 “Ke fatuul u ka tapiek ke ka tarah, ‘Ier, par u, igii tom e mina kiam. Ia afit u ini nenge dangan kaen ke ia ka luun fakasi ta u tom.

21 Ia soke wo, wara le o luun rakrakai na nagogon la na olon foron fafauun kiam. O kep foron tier la ae biil o luun ta u ke o ka il inen la ae biil o so ta u.’

22 “Ke tara kaltu ae ka kiliis u aragii, ‘O fafauun laulau! Ian nagogon o namin foron orek kiam tom. O usum le ia luun rakrakai na nagogon la na olon foron fafauun kiak. Ia kep foron tier la ae biil ia luun ta u, ke ia ka il inen la ae biil ia so ta u.

23 Isi sani biil o luun ta pitkalang kiak na felun luun pitkalang, isi aunbiing ian fis, iak kep fafis u ini ti kubu?’

24 “Ke ka tara sing fanu ae ri soti fatat aragii, ‘Kep ufu mina ae sing i, ma gamek ta u usuf ier ae i pose na itikii e sangful.’

25 “Isau le ri ka kiliis u aragii, ‘Ier, ka mel ta e nenge sangful ae sing i!’

26 “Ka kiliis ri aragii, ‘Ia fas gam, se ae ka mel ta sing i, rin ta tifal biitom sing i. Ma se ae biil tikas sing i, ituul ae sing i, rin tel ufu.

27 Isau le foron tuui kiak ae biil ri ier isi ian tapiék king kiri, gam tel pes ri uga ma gamek siimete ri aga na matang.’ ”

Iesu i Kau na Ierusalem arae King

Metiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19

28 Aunbiing Iesu ka use ta foron orek fatoftof igii, ka famu lo ri ubase na Ierusalem.

29 Aunbiing ka la fatat Betfage ke Beteni na pungpung ae ri foteng u ini Pungpung na Olif, ka wuun ufu iwu e kalalik na fafausum kia ini orek igii,

30 “Kamu la una maleh ae na famu lo kamuh. Aunbiing kamun tapiék, kamun par nenge fabiro dongki ae biil biitom tikas i kiis lo, ri kabet ta u aiwa. Puk ufu ke kamuk tangne u uga.

31 Male tikas in diik kamu le, ‘Isi sani kamu ka puk ufu?’ ke kamun kiliis u le, ‘Kumguui imel e foim kia lo.’ ”

32 Uner ae Iesu i wuun ta ruh, ru ka la ke ru ka tafe u tom arae Iesu i fas ta ruh.

33 Ma aunbiing ru ka pukpuk fabiro dongki la ae, taman dongki ae ka diik ru aragii, “Kamu puk ufu dongki ae isi sanih?”

34 Ke ru ka kiliis u aragii, “Kumguui imel e foim kia lo.”

35 Ru ka tangne u usuf Iesu ke ru ka sol ini iun dolon kaen kiru na olon dongki ae ma ru ka fakiis Iesu na olo.

36 Aunbiing ka toltole sal la, fanu ri ka sol ini foron dolon kaen kiri tole sal.

37 Aunbiing ka la fatat na falifu ae sal i pu tina Pungpung na Olif, tara gur na berberat na fafausum, ri tikii ri ka tipes usefages God ini laes

isi foron tier an fabitit tikii ae ri ka par ta u ma ri ka kukuk aragii:

³⁸ “Fafakalok usuf king
ae i la uga ini asa Kumguui!”

“Siaroh ubae na kukulii
ma memeh ubae kanaka na mawe!”

³⁹ Fale Farasi aiwa na palgan gur ae, ri ka tara sing Iesu aragii, “Tom fafausum, fakiing berberat na fafausum kiam!”

⁴⁰ Ke Iesu ka kiliis ri aragii, “Ia fas gam, male rin babat na ngusri, ke foron fat rin kukuk.”

Iesu i Tingis Ierusalem

⁴¹ Aunbiing Iesu ka la fatat Ierusalem, ka par u ke ka tingis u.

⁴² Ka tarah, “Jerusalem, male ok usum ta sau na sani ae in ta siaroh usuf o na biing igii, ke in rokap. Isau le i mumun na matam.

⁴³ Fale biing in tapiek, ae foron tuui kiam rin fiti ti ubiif kale o, rin kawil o ma rik sit o tina foron babam tikii.

⁴⁴ Rin faleplep o na nanal, wo turan berberat ae lo wo. Biil rin sok ufu ti fat isi ik borong na olon neng, wara le biil o iliim aunbiing God i tapiek naisam.”

Iesu i Fes Fasuu Fanu tina Felun Tunmapek Metiu 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22

⁴⁵ Iesu ka kau na palgan ubiif kale Felun Tunmapek ke ka fes fasuu fanu ae ri famam sufii foron tier isi fanu rik fiil u.

⁴⁶ Ke ka fas ri aragii, “Ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, ‘Fel kiak in fel una sising,’ isau le gam ka tel u bin arae ‘salan mumumun ken foron tom sisii.’ ”

⁴⁷ Foron biing tikii Iesu i fausum fanu la na Felun Tunmapek. Isau le foron laulaumet na pris, foron tom fafausum ini nagogon turan foron famfamu ken fanu ri ka famam im sal una siimete u.

⁴⁸ Isau le ri im pane isi ti sal una siimete u, wara le fanu tikii ri lala ier tom isi ongen foron orek kia.

20

*Ri Galte Iesu isi Rakrakai ae i Tel Foim ini
Metiu 21:23-27; Mak 11:27-33*

¹ Nenge biing, aunbiing Iesu i fafausum fanu la ke ka famam fafas ini Rokap na Fafas na palgan ubiif kale Felun Tunmapek, foron laulaumet na pris, foron tom fafausum ini nagogon ke foron famfamu ri ka la usuf i,

² ma ri ka diik u aragii, “Fas kemem, rakrakai tinga o tel foron tier igii ini? Ma se i ta u e rakrakai igii sing o?”

³ Iesu ka kiliis ri aragii, “Ia sabin ian diik gam ini nenge fagalte. Gam fas iau,

⁴ bapitaiso ke Jon, tinbae na kukulii le sing fanu sau?”

⁵ Ke ri ka ngurke u tom na fatpoto ri aragii, “Male keren tara le tinbae na kukulii, ke in diik kerer le, ‘Isi sani biil gam unune lo?’

⁶ Isau male keren tara le, ‘sing fanu,’ ke fanu rin luumete kerer. Wara le fanu tikii ri unune tom le Jon i e nenge profet.”

⁷ Ke ri ka kiliis u sau aragii, “Biil keme usum le tingah.”

⁸ Iesu ka fas ri aragii, “Iau sabin, biil ian fas gam le rakrakai tinga ia tel foron tier igii ini.”

Orek Fatoftof lon foron Tom Foim na Porpor Wain

Metiu 21:33-46; Mak 12:1-12

⁹ Iesu ka fas fanu sabin ini orek fatoftof igii: “Nenge kaltu i so nenge porpor wain ke ka ta u usuf fale tom foim isi rin parpar kale ta bii lo ma ka la na nenge ninla ma biil i to fis sape.

¹⁰ Na taul lulus, ka wuun nenge fafauun usuf foron tom foim ae, isi rik ta ti fale fuan wain tina porpor wain. Isau le foron tom foim ri ka pakti ke ri ka wuun fafis u ini lima kanan sau.

¹¹ Ke ka wuun ufu nenge fafauun kia sabin, ri ka pakti, ri ka famatlawen u ke ri ka wuun fafis u sabin ini lima kanan sau.

¹² Namih, ka wuun ufu fatuul u e fafauun ke ri ka paket falaulau u ke ri ka lin fasuu u.

¹³ “Ke taman porpor wain ae ka tarah, ‘Sani ian tel u? Ian wuun keng kalalik ae ia ier kanaka isi. Awii ngan rin bulat lo.’

¹⁴ “Isau le aunbiing foron tom foim ae, ri par u, ri ka put orek aragii, ‘Ier igii, in ti kiliis tama. Kerek siimete u, isi kirer mang e porpor wain igii, ae tama i fakale ta u ini.’

¹⁵ Ri ka luu suu ini tina porpor wain ae ke ri ka siimete u.

“Sani sabin taman porpor wain ae ik tel u ini ri?”

¹⁶ In la ma ik siimete foron tom foim ae ke ik ta porpor wain ae usuf fale fanu keskes.”

Aunbiing fanu ae ri ongen orek igii, ri ka tarah, “Biil tom!”

¹⁷ Iesu ka par tortores usuf ri ke ka tarah, “Ke sani e kamtinan orek ae ri siit ta u na Buk na Gogoh ae i tarah,

‘Tuh ae foron tom tel fel ri puris ta u
ka tapiék temin tuh.’

¹⁸ Fanu tikii ae ri luut una tuh ae rin burburngih ma se ae tuh igii i luut na olo, in pekpekes.”

¹⁹ Foron tom fafausum ini nagogon turan foron laulaumet na pris ri ka im sal isi luse Iesu na aunbiing tom ae, wara le ri usum le i use orek fatoftof igii ulo ri. Isau le ri soke fanu.

Fagalte isi Sinangun Fiil Takiis

Metiu 22:15-22; Mak 12:13-17

²⁰ Foron tom fafausum ini nagogon turan foron laulaumet na pris ri ka luun matri lo Iesu. Ke ri ka wuun fakum fale fanu isi rin ongen u. Rin garan le ri foron tom tortores, isi rik tatakuun pes u ini ti orek ae in use u, isi rik ta u na liman laulaumet tina Rom ma ik nagogon u.

²¹ Ke fanu ae ri wuun ta ri, ri ka diik Iesu aragii, “Tom fafausum, keme usum le orek turan fafausum kiam i tortores. Fafausum kiam i fafasi sau usuf fanu tikii ma o fausum tekentu ri la tom ini sinangu God.

²² Arafah, i tortores le keren fiil takiis usuf Sisar,* le biil?”

²³ Ka iliim ta garan kiri, pesu ka tara sing ri aragii,

20:17: BukSong 118:22   * **20:22:** Sisar i e laulaumet na matanfuntih na Rom, turan foron falifu tikii ae ri kiis na piklin nagogon tina Rom

24 “Finngas iau ini ti dinaria.† Tantanwa se ke asa se igii lo?”

25 Ke ri ka kiliis u aragii, “Sisar.”

Ka fas ri aragii, “Pesu, sani ke Sisar, ta u usuf Sisar, ma sani ke God, ta u usuf God.”

26 Biil ifasi rin tatakuun pes u ini orek ae i use u na matan fanu. Ma ri ka bitit na orek ae i kiliis ri ini ke ri ka babat na ngusri.

Fagalte isi Fakekel na Biingen Apaptifis

Metiu 22:23-33; Mak 12:18-27

27 Fale Sadusi ae ri use u la le biil ti apaptifis, ri ka la usuf Iesu ini nenge fagalte ke ri ka tarah,

28 “Tom fafausum, Moses i siit ta u usuf kerer aragii, ‘Male nenge kaltu i met koseng antu ma biil ti kalalik kiruh, ke tualik in telpes makos ae, isi ik fapuar ti berberat ke tualik ae ka met tah.’

29 Nenge ifit latualik, neng famu i fakekel ta ke ka met koseng antu, ma biil ti kalalik kiruh.

30 Fawu u,

31 ke fatuul u sabin arae. Ifit latualik tikii ae, ri telpes ta fifin ae, ke ri ka met ma biil ti kalalik kiri.

32 Namih, fifin sabin ae ka met.

33 Ke, na biingen apaptifis, fifin ae in antu se tutus mang lo ri? Wara le ri fit tikii, ri telpes ta u.”

34 Ke Iesu ka kiliis ri aragii, “Na liu igii, fanu ri fakekel la.

35 Isau le na liu ae namih, fanu ae ri tortores isi rin apti fis tina minet, biil rin to fakekel sabin, biil.

36 Ke biil sabin rin met, wara le rin arae foron angelo. Ri berberat ke God, wara le ri ka apti fis ta tina minet.

---

† 20:24: Nenge pitkalang ken fan Rom, ri foteng u ini dinaria.

20:27: Aposel 23:8   20:28: Lo 25:5

³⁷ Moses sabin i finngas ta u le foron minet rin apti fis, wara le, na ususe na au ae i sok, i foteng Kumguui le, ‘God ke Abaram, God ke Aisak ke God ke Jekop.’

³⁸ God biil i God ken foron minet, biil. I God ken fanu ae ri liu, wara le na mata, ri tikii ri liu.”

³⁹ Fale tom fafausum ini nagogon ri ka tarah, “Tom fafausum, i rokap kanaka e orek kiam!”

⁴⁰ Ke ri ka binbin le rin diik u sabin ini ti fagalte.

Kalalik Kise e Mesaia?

Metiu 22:41-46; Mak 12:35-37

⁴¹ Iesu ka diik ri aragii, “Isi sani ri ka tara le Mesaia i e kalalik ke Dewit?

⁴² Wara le Dewit tom i use u na Buk Seksek aragii:

‘Kumguui God i tara sing Kumguui kiak:

Kiis na miang,

⁴³ papang na aunbiing ian luun foron tuui kiam na piklin kekem.’

⁴⁴ Dewit i foteng ta Mesaia le Kumguui kia. Male i arae, ke in tapiek kalalik ke Dewit arafah?”

Tumarang lon foron Tom Fafausum ini Nagogon

Metiu 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-52

⁴⁵ Aunbiing fanu tikii ri ongongen orek la ke Iesu, ka tara sing berberat na fafausum kia aragii,

⁴⁶ “Gamen tumarang lon foron tom fafausum ini nagogon. Ri ier la isi rin soleng fanu ini foron rokap na kilkiliis ke ri ier la isi fanu rin faorek pes ri ini bulat na foron salan la turim ken fanu. Ma ri ier isi kiis la tom na foron nian kiiskiis kausi na

foron felun lotu ke na foron nian kiiskiis ken foron laulaumet na foron tel inen.

⁴⁷ Ri farop minmaran foron makos la, ke ri ka tel foron dolon sising la isi fanu rik par ri. Matngan fanu arae, in laumet kanaka e fangungut rin kep u.”

21

Fafen ken nenge Lauu na Makos

Mak 12:41-44

¹ Aunbiing Iesu i giliim, ka par fanu ae ifuun e minsik kiri ri famam luun pitkalang na salan luun pitkalang na Felun Tunmapek.

² Ke ka par nenge lauu na makos sabin, i luun iwu e fabiro pitkalang.

³ Ke Iesu ka tarah, “Tekentu kanaka ia fas gam, lauu na makos igii i ta tara pitkalang lon fanu tikii igii.

⁴ Fanu tikii igii ri ta fafen kiri tina piran minsik kiri. Ma makos igii, i lauu, isau le i ta ufu foron tier tikii ae in fasi na kiis kia.”

Foron Fakileng na Farfarop na Biing

Metiu 24:1-2; Mak 13:1-13

⁵ Fale berberat na fafausum kia ri famam paeng Felun Tunmapek la, le ri me ta u ini foron rokap na fat ke ini foron fafen ae ri ta ta u usuf God. Isau le Iesu ka tarah,

⁶ “Foron tier igii gam par u, nenge aunbiing in tapiiek ae biil mang in tikii e fat in borong na olon neng. Rin lin sabalke ri tikii.”

⁷ Ke ri ka diik Iesu aragii, “Tom fafausum, nangis foron tier igii in tapiiek? Ke matngan fakileng arafa in finngas u le foron tier igii, fatat in tapiiek?”

⁸ Ka kiliis ri aragii, “Gamen tumarang, tarama tikas ka fabal gam. Wara le in fuun rin la ini asang ma rik use u lo ri tom le, ‘Tau e Mesaia,’ ma rik tara le, ‘Aunbiing ka fatat.’ Isau le gong gam mi lo ri.

⁹ Aunbiing gam ongen ususe na foron fapaket ke fale falifu i rigorigo, gong gam nangnangih, wara le foron tier ae in tapiiek famu, isau le farfarop na biing biil biitom in tapiiek sape.”

¹⁰ Ke ka fas ri sabin aragii, “Nenge funmat in fapaket turan nenge funmat ke nenge matanfuntih in fapaket turan nenge matanfuntih.

¹¹ Piran gih turan fitol ke pirpiran sasem in tapiiek na fale maleh ke marmarsan tier ae in fasoksoke fanu ke piran fakileng tinbae na bat in tapiiek.

¹² “Aunbiing foron tier ae biil biitom in tapiiek, ke rin luse gam ma rik ta fangungut usuf gam. Rin nagogon gam na foron felun lotu kiri ma rik luun gam na kamkabet. Rin fasoti gam na matan foron king ke foron famfamu na matanfuntih, i wara na asang.

¹³ Aunbiing foron tier ae in tapiiek lo gam, ke in rokap na aunbiing kimi una famalal iau usuf ri.

¹⁴ Isau le gong i fik e balmi isi orek arafa gamen orek kale gam ini,

¹⁵ wara le iau tom ian ta orek turan rokap na wolwol usuf gam, isi foron tuui kimi biil ifasi rin panpan ufu ke biil ifasi rin fakawe ufu.

¹⁶ Foron teumi turan foron tinmi, foron tualik gam, foron sikinting lo gam turan foron talmi tom rin ta ufu gam na liman foron tuui ke rik siimete fal lo gam.

¹⁷ Fanu tikii rin ememse gam, iwara na asang.

¹⁸ Isau le biil in tikii e olmi tina paklu gam in mangmangal.

¹⁹ Male gam tifat, ke gamen kep liu.

*Iesu i Use Famu u le Ierusalem in Laulau
Metiu 24:15-21; Mak 13:14-19*

²⁰ “Aunbiing gamen par foron tom fapaket rin kawil Ierusalem, ke gamek usum le fatat ik laulau.

²¹ Na aunbiing ae, fanse ae na falifu na Iudaia, rin fin una foron pungpung. Ke fanu ae na Ierusalem rin fin suuh ma fanu ae ri mel fatat Ierusalem, biil rin kau una Ierusalem.

²² Wara le aunbiing ae, in aunbiing una kep fangungut isi foron orek tikii ae ri siit ta u na Buk na Gogoh ik suut.

²³ Kiskam kanaka sing foron tian ke kelefin ae ri fasfasus na aunbiing ae. Tara tatawin in tapiiek na nanal na Israel ma ngaliaf ke God in luut na olon fanu igii.

²⁴ Rin siimete fal ini popok una fapaket ma rik dat fal isi kamkabet na fale falifu keskes. Fanu ae biil ri fan Iudaia rin fosfose Ierusalem, papang na biing, aunbiing ken fanu ae biil ri fan Iudaia ik rop.

*Taptapieik ken Kalalik ken Kaltu
Metiu 24:29-31; Mak 13:24-27*

²⁵ “In mel e fakileng in tapiiek bae na pisiih, na funiil ke na foron keltot. Ma aga na piklinbat, foron funmat tikii in fik e balri ma rik nangnangih kunan kinen tuun ke piran panaf.

²⁶ In taltal e matan fanu ini sokeh ke ik fik e balri le sani in tapiék na piklinbat, wara le foron tier buuui na bat rin nut.

²⁷ Na aunbiing ae, fanu rin par Kalalik ken Kaltu in tapiék na laukaf ini rakrakai ke ini tara memeh kia.

²⁸ Aunbiing foron tier ae in tanwaran tapiék, gamen sotih ma gamek tar ini gesges, wara le biing una fasengsegeng gam ka fatfatat la mang.”

Orek Fatoftof na Au na Fik

Metiu 24:32-35; Mak 13:28-31

²⁹ Iesu ka fas ri ini nenge orek fatoftof aragii: “Gam par au na fik turan fale au sabin.

³⁰ Aunbiing gam par foron awu ka tampalas, gamen usum le foron funiil ae falifu i tuntun la ka fatat.

³¹ Ifasi sabin arae, aunbiing gam par foron tier ae ia use ta u i taptapiék la, ke gamek usum le matanfuntih ke God ka fatat.

³² “Tekentu kanaka ia fas gam, fanu na ulul igii biil biitom rin mangmangal, ke foron tier tikii igii ik tapiék.

³³ Kukulii ke piklinbat run mangmangal, isau le foron orek kiak biil in to mangmangal.

Gamen Tumarang

³⁴ “Gamen tumarang, tarama sinangun umin dan rakrakai ke talos, ke mamais isi foron tier tina piklinbat ka fatel gam ma biing ae ka fabitit gam arae kuun.

³⁵ Wara le biing ae in tapiék lon fanu tikii ae ri liu aga na piklinbat.

³⁶ Fitliu gamen geges ke gamek sising, isi ifasi gamek alfe foron tier tikii ae fatat in tapiek, ke isi ifasi gamek soti na mata Kalalik ken Kaltu.”

³⁷ Foron biing tikii, Iesu i fausum fanu la na Felun Tunmapek. Ma na foron efef tikii ka tatkau la una pungpung ae ri foteng u ini Pungpung na Olif ma ka kiis la aiwa na foron wor.

³⁸ Ma na foron biingbiing saksak, fanu tikii ri la la usuf i, isi ongen u na Felun Tunmapek.

22

Iudas i Somangat le in Ta ufu Iesu

Metiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Jon 11:45-53

¹ Ka fatat e aunbiing isi ngasa ae ri foteng u ini Beret ae biil ti is lo,* ri foteng u sabin ini Ngasa na Liuliu Kulef.

² Foron laulaumet na pris turan foron tom fafausum ini nagogon ri ka famam im sal una siimete Iesu, wara le ri soke fanu.

³ Ke Satan ka susuef lo Iudas ae nenge asa sabin e Iskariot, i neng lon sangful ini u e kalalik na fafausum.

⁴ Ka la usuf foron laulaumet na pris turan foron laulaumet ken foron tom parpar kale Felun Tunmapek ke ka pidai orek tura ri arafa in ta ufu Iesu arae usuf ri.

⁵ Ri ka lala laes ke ri ka somangat le rin suat u.

⁶ Ke Iudas ka mangat ke ka im isi ti rokap na aunbiing ae biil ti fanu fuun lo, isi ik ta ufu Iesu usuf ri.

21:37: Luk 19:47   **22:1:** KisimBek 12:1-27   * **22:1:** Ri tel Inen na Beret ae biil ti is lo, una wolpes aunbiing ri la koseng Isip

Iwu e Kalalik na Fafausum ru Fageges Inen na Liuliu Kulef

Metiu 26:17-19; Mak 14:12-16

⁷ Na biingen Ngasa na Beret ae biil ti is lo, ae ri siimete natun sipsip la una Ngasa na Liuliu Kulef,

⁸ Iesu ka wuun ufu Pita ru e Jon ke ka fas ru aragii, “Kamu la ma kamuk fageges inen arer una Ngasa na Liuliu Kulef.”

⁹ Ke ru ka diik u aragii, “Fia o ier isi kaman fageges u wah?”

¹⁰ Ka kiliis ru aragii, “Aunbiing kamun tapiiek na Ierusalem, nenge kaltu ae i kusep nenge luunluun dan in tafe kamuh. Kamun mi lo una fel ae in kau lo,

¹¹ ke kamuk diik taman fel ae aragii, “Tom fafausum i diik le, fiawa e falifu ae i turan berberat na fafausum kia rin ien inen na Liuliu Kulef lo?”

¹² Ke in finngas kamu ini nenge tara sun fel, bae na mawe na fel, ae ri ka tumarngge ta u. Kamun fageges inen aiwa.”

¹³ Ru la ke ru ka tafe foron tier tikii arae tom Iesu i fas ta ru ini. Ke ru ka fageges inen na Liuliu Kulef aiwa.

Inen ke Kumguui

Metiu 26:20-30; Mak 14:17-26; 1Korin 11:23-25

¹⁴ Aunbiing ka fasi mang, ke Iesu turan foron aposel kia ri ka kiis turim isi ien.

¹⁵ Ke ka fas ri aragii, “Imel e tara wolwol kiak ta tom le ian ien inen na Liuliu Kulef igii tura gam, aunbiing biil biitom ia kalsakai fangungut.

¹⁶ Wara le, ia fas gam, biil sabin ian ien ti inen na Liuliu Kulef, papang na aunbiing kamtina tutus ik suut na matanfuntih ke God.”

¹⁷ Iesu ka kep nenge kap na wain, ka fotrokap lo ke ka tarah, “Gam kep u ma gamek famir ini.

¹⁸ Wara le, ia fas gam, biil sabin ian umin danun wain igii papang na aunbiing matanfuntih ke God ik tapiek.”

¹⁹ Iesu ka kep beret, ka fotrokap lo usuf God ke ka simsibik u ma ka ta u usuf ri. Ke ka tarah, “Iгии e pununfong, ae ia ta u usuf gam. Gamen tel u aragii una namnamne tirik isi iau.”

²⁰ Aunbiing ri ka ien tikii tah, ka tel u sabin arae na kap na wain. Ka kep u ke ka tarah, “Kap igii, i e puput fuuh na daung ae i ring isi gam.

²¹ Isau le, par u, liman kaltu ae in ta ufu iau, igii na olon luuf turang.

²² Kalalik ken Kaltu in met arae tom God ka ninwei ta u. Isau le kiskam kanaka sing ier ae in ta ufu una liman foron tuui.”

²³ Ke ri ka fadiik fis tom ini ri le, se tom ifasi in tel u arae.

Se i Laumet?

²⁴ Ke ri ka fakep ini orek na fatpoto ri le, se tom lo ri, ri par u le in laumet kanaka.

²⁵ Ke Iesu ka tara sing ri aragii, “Gam usum le foron king ken fanu ae biil ri fan Iudaia, ri lala nagonon fanu la. Ma foron famfamu kiri ae ri luun foron rakrakai na nagonon ulo ri, ri ier isi rin foteng ri le, ri foron rokap na tom falupes.

²⁶ Isau le, gong gam arae ri. Se i laumet na fatpoto gam, in arae kalalik. Ma famfamu, in arae nenge tom foim.

22:20: Jeremia 31:31-34
18:1; Mak 9:34; Luk 9:46

22:21: BukSong 41:9

22:24: Metiu

22:26: Metiu 20:25-27; 23:11; Mak 9:35;

10:42-44

²⁷ Gam wol le se i laumet? Ier ae i kiis nene isi ien, le ier ae i sosok la? Ier ae i kiis nene isi ien, bikiih? Isau le iau, ia kiis na fatpoto gam arae ier ae i sosok la.

²⁸ Gam ti ta turang na foron fatoftof ae i tapiek ta lo iau.

²⁹ Arae Tata i ta ta matanfuntih usuf iau, ke ian somangat ufu gam

³⁰ isi gamen ien ma gamek yin turang na luuf una ien kiak na matanfuntih kiak. Ke gamek kiis na foron nian kiiskiis una nagogon nenge sangful ini u e mat tina Israel.”

Iesu i Use u le Pita in Fakawe ufu

Metiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38

³¹ Ke Iesu ka tarah, “Saimon, Saimon! Par u, Satan ka sising ta isi in tof gam arae kaltu ae i simke ufu piin tina wit.

³² Isau le ia ka sising ta isi wo Saimon, isi unune kiam gong i luut. Ma aunbiing o ka sokiliis ta liu kiam, ke ok farakrakai foron tuamlik.”

³³ Pita ka kiliis u aragii, “Kumguui, ia geges isi ian la turam una kamkabet ke isi met turam.”

³⁴ Ke Iesu ka tara sing i aragii, “Pita, ia fas o, agii, aunbiing to biil biitom in teng, ke fatuul ok fakawe le biil o usum lo iau.”

Kep Pauus, Sara ke Popok una Fapaket

³⁵ Ke Iesu ka diik ri aragii, “Aunbiing ia wuun ta gam, ke ia ka fas ta gam le gong gam kep ti pauus na pitkalang, le ti sara, le ti su, ke arafah, gam dar ta ti tier?”

Ke ri ka kiliis u aragii, “Auuh, biil.”

³⁶ Ka tara sing ri aragii, “Isau le igii, se imel e pauus kia, in kep u ke sara sabin. Male se biil ti popok kia una fapaket, in sufii dolon kaen kia pes pitkalang ma ik fiil tikas kia.

³⁷ Ia fas gam, rin fasuut orek ae ri siit ta u na Buk na Gogoh ulo iau, aragii, ‘Ri wes fakau u turan fanu laulau.’ I tekentu, sani ae ri siit ta u ulo iau, ik suut mang.”

³⁸ Berberat na fafausum ri ka tarah, “Kumguui, par u! Iwu e popok una fapaket igii.”

Ke ka kiliis ri aragii, “Ifasi.”

Iesu i Sising na Pungpung na Olif

Metiu 26:36-46; Mak 14:32-42

³⁹ Iesu ka suu tinaiwa una Pungpung na Olif, arae tom i tel u la. Ke berberat na fafausum kia ri ka mi lo.

⁴⁰ Aunbiing ri ka tapiek na falifu ae, ka tara sing ri aragii, “Gamen sising isi gong gam luut na fatoftof.”

⁴¹ Ka mamlik la koseng ri, ifasi arae nenge kaltu in luu ini ti fat. Ke ka ilepul ma ka sising aragii,

⁴² “Tata, male o ier isi, ke ok tel ufu kap[†] igii koseng iau. Isau le gong o mi lo arae na wolwol kiak, mi tom lo arae na wolwol kiam.”

⁴³ Ke nenge angelo tinbae na kukulii ka tapiek sing i, ke ka farakrakai u.

⁴⁴ I kalsakai tara tatawin na liu kia, ke ka lala sising mang tom. Ma songsong na pununfo ka toroptorop arae dah una nanal.[‡]

22:37: Aisaia 53:12   † **22:42:** Kap i e fakileng na fangungut ae Iesu in kalsakai u   ‡ **22:44:** Fale tom tasum na Buk na Gogoh ri wol le Luk biil i siit ta rina 43 ke 44. Ri wol le nenge kaltu keskes tom i siit u.

⁴⁵ Ka sising tikii tah ke ka fis usuf berberat na fafausum kia. Ka par u le ri masun, wara le i mut e fo ri ini mamais.

⁴⁶ Ka diik ri aragii, “Isi sani gam ka masun? Aptih ma gamek sising, tarama gam ka luut na fatoftof.”

Ri Luse Iesu

Metiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11

⁴⁷ Aunbiing Iesu i ororek la biitom, nenge gur na fanu ri ka tapiiek. Ma Iudas, neng lon sangful ini u e kalalik na fafausum kia, i famfamu la pes ri. Ka la tortores usuf Iesu isi in dor u.

⁴⁸ Ke Iesu ka diik u aragii, “Be Iudas, on dor Kalalik ken Kaltu isi ok ta ufu na liman foron tuui?”

⁴⁹ Aunbiing berberat na fafausum ri par sani i ier isi tapiiek, ri ka tarah, “Kumguui, arafah, kemen fating ini popok una fapaket?”

⁵⁰ Ke neng lo ri ka ting nenge fafauun ken famfamu ken foron pris, i kasim ufu balbalu na mia.

⁵¹ Isau le Iesu ka tara sing ri aragii, “Gong!” Ka sigil balbalun kaltu ae, ke ka rokap fis.

⁵² Namih, Iesu ka diik foron laulaumet na pris, foron tom parpar kale Felun Tunmapek turan foron famfamu ae ri la isi luse u aragii, “Arafah, awii ngan ia nenge tom sisiimete, ae gam ka la uga ini foron popok una fapaket turan foron kapsil?”

⁵³ Foron biing tikii, ia kiis la tura gam na Felun Tunmapek ke biil gam luse iau. Isau le igii e aunbiing kimi, aunbiing kubunor i nagogon.”

Pita i Fakawe ufu Iesu

Metiu 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27

⁵⁴ Ke ri ka luse Iesu ma ri ka lame ufu una fel ken famfamu ken foron pris. Pita i mimi susu la tom.

⁵⁵ Ri map ta nenge yiif na palgan ubiif kale fel ae ke ri ka kiis kawil u. Pita sabin i kiis tura ri.

⁵⁶ Ke nenge tah, fafauun tina fel ae, ka par Pita i kiis ta na malal na yiif ae, ka lala kanap u ke ka tarah, “Ier igii, i la la sabin tura Iesu.”

⁵⁷ Isau le Pita ka fakawe ufu aragii, “Tinier, biil ia usum lo.”

⁵⁸ Biil i sawin, ke nenge kaltu sabin ka tara sing i aragii, “O sabin o neng lo ri.”

Pita ka kiliis u aragii, “Ier, ia biil!”

⁵⁹ Biil i mongmong, ke nenge kaltu sabin ka rakrakai aragii, “Tekentu tom, ier igii i la la tura, wara le i nenge sikin Galili.”

⁶⁰ Isau le Pita ka kiliis u aragii, “Ier, biil ia to usum na sani o use u!” Aunbiing i orek la biitom, ke nenge to ka teng.

⁶¹ Kumguui ka giliim ke ka par tortores usuf Pita. Ke Pita ka wolpes orek ae Kumguui i fas ta u ini aragii: “Agi, aunbiing to biil biitom in teng, ke fatuul ok fakawe ufu iau.”

⁶² Ke Pita ka suu tinaiwa, ke ka sikpes tineng.

Ri Morot ini Iesu

Metiu 26:67-68; Mak 14:65

⁶³ Fanu ae ri parpar kale Iesu ri mormorot la ini ma ri ka pakpaket u la.

⁶⁴ Ri ka kabet kale mata ke ri ka diik u aragii, “On orek profet, se i tut o?”

⁶⁵ Ke ri ka use ifuun e orek laulau sabin ulo.

Iesu i Soti na Matan foron Famfamu ken fan Iudaia

Metiu 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24

⁶⁶ Aunbiing pisiih ka susupiek, foron famfamu ken fan Iudaia tikii ri ka kiis turim, foron laulaumet na pris turan foron tom fafausum ini nagonon. Ri ka fiti Iesu na matri, ma ri ka tara sing i aragii,

⁶⁷ “Fas kemem, o Mesaia, le biil?”

Ke Iesu ka kiliis ri aragii, “Male ian fas gam, ke biil ifasi gamen unune lo iau.

⁶⁸ Ke male ian diik gam ini ti fagalte, ke biil gamen kiliis u.

⁶⁹ Isau le tipes u igii, Kalalik ken Kaltu in kiis na mia God ae i Rakrakai.”

⁷⁰ Ri tikii ri ka diik u aragii, “O Kalalik ke God, beh?”

Ka kiliis ri aragii, “Arae tom gam use u le iau.”

⁷¹ Ke ri ka tarah, “Isi sa biitom kere ka ier isi ti orek una tiu u? Kere ka ongen ta u tina ngusu tom.”

23

Iesu i Soti na Mata Pailat

Metiu 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38

¹ Ke foron famfamu tikii ae ri ka aptih ke ri ka lame Iesu usuf Pailat.

² Ke ri ka tipes tiu u aragii, “Keme tafe ier igii, i lame fager fanu kimem, ka tikale fanu isi gong ri fiil takiis usuf Sisar ke ka tara sabin le i e Mesaia, nenge king.”

³ Pailat ka diik u aragii, “Be, o king ken fan Iudaia?”

Ka kiliis u aragii, “Arae tom o use u.”

⁴ Pailat ka fas foron laulaumet na pris turan gur na fanu ae aragii, “Biil ia tafe ti tier kaltu igii i tel fager u.”

⁵ Isau le ri ka rakrakai tom aragii, “I farigorigo fanu na falifu tikii na Iudaia ini fafausum kia, tipes u na falifu na Galili, uga.”

Iesu i Soti na Mata Erot

⁶ Aunbiing Pailat ka ongen u arae, ka diik ri aragii, “Kaltu igii i nenge sikin Galili?”

⁷ Aunbiing ka usum mang le Iesu tina falifu ae i kiis na piklin nagogon ke Erot, ka wuun ufu usuf i. Wara le Erot tinaiwa na Ierusalem na aunbiing ae.

⁸ Aunbiing Erot i par Iesu, ka lala laes, wara le tinawii tom i nene la isi in par u. Ka ongen ta ususe lo, pesu ka ier isi par ti fakileng Iesu in fatapiek u.

⁹ Ka diikdiik faikis u ini ifuun e fagalte, isau le Iesu biil i to kiliis u.

¹⁰ Foron laulaumet na pris turan foron tom fafausum ini nagogon ri soti ta aiwa ma ri ka lala tiu u.

¹¹ Erot turan foron tom fapaket kia ri ka mutmut orek ulo, ke ri ka morot ini. Ri ka fakilkiliis u ini nenge rokap na kaen arae ken king, ke Erot ka wuun fafis u usuf Pailat.

¹² Erot ru e Pailat tinpakanini ru tuui tah, isau le na biing ae, ru ka fatala mang.

Pailat i Somangat isi rin Fakulkulik Iesu na Aupaket

Metiu 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:38–19:16

¹³ Pailat ka tawi turim foron laulaumet na pris, foron famfamu turan fanu

¹⁴ ke ka tara sing ri aragii, “Gam lame kaltu igii usuf iau ke gam ka tara le i famam lame fager fanu. Ma igii, ia ka diikdiik faikis ta u na matmi ma biil ia tafe ti tier i tel fager u na foron tier ae gam tiu u ini.

¹⁵ Erot sabin biil i tafe ti tier i tel fager u, pesu ka wuun fafis u usuf kerer. Par u, kaltu igii biil i tel fager ti tier tah, isi ik met kuna.

¹⁶⁻¹⁷ Pesu, ian ta fangungut sau usuf i, ke nami iak sok ufu.”*

¹⁸ Isau le ri ka teme perek tikii aragii, “Siimete u! Fasuu Barabas usuf kemem!”

¹⁹ Ri luun ta Barabas na kamkabet, wara le i fapti ta nenge tara fapaket na Ierusalem ma i siimete ta fale fanu.

²⁰ Pailat ka ier isi sok ufu Iesu, pesu ka faorek ri sabin.

²¹ Isau le, ri tongon perek tom aragii, “Fakulkulik u na aupaket! Fakulkulik u na aupaket!”

²² Fatuul Pailat ka faorek ri ke ka diik ri aragii, “Isi sah? Sani i tel fager ta u? Biil ia tafe ti tier ae in met kuna. Pesu, ian ta fangungut sau usuf i, ke iak sok ufu.”

²³ Isau le ri ka lala perek mang tom ke ri ka rakrakai tom le, “Fakulkulik u na aupaket!” Ma kukuk kiri ka ian.

²⁴ Ke Pailat ka mi mang na wolwol kiri.

²⁵ Ka fasuu ufu Barabas, ier ae ri sising ta isi. I kiis na kamkabet, wara le i fapti ta nenge tara

---

* **23:16-17:** Fale tom tasum na Buk na Gogoh ri wol le rina 17, i aragii: *Na foron bet tikii na Ngasa na Liuliu Kulef, i fasuu ufu nenge kaltu la tina kamkabet usuf ri.*

fapaket ke ka siimete ta fale fanu. Ke Pailat ka ta ufu Iesu, namin wolwol kiri tom.

Ri Fakulkulik Iesu na Aupaket

Metiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27

²⁶ Foron tom fapaket ri ka lame ufu Iesu ke ri ka pose lon nenge kaltu tina Sairini asa e Saimon. I la tina nenge maleh isi in tatkau una Ierusalem. Ri ka fakuskusep u ini aupaket ke ri ka fangongos u isi in mi lo Iesu ini.

²⁷ Fanu fuun ri mimi la lo turan kelefin sabin ae ri mais u ma ri ka tingis u.

²⁸ Ke Iesu ka giliim ma ka tara sing ri aragii, “Kelefin na Ierusalem! Gong gam tingis iau. Gamen tingis gam tom turan berberat kimi.

²⁹ Wara le nenge aunbiing in tapiiek, ke gamek tara aragii, ‘Ri kalok e foron koros ae biil ri fafang ma biil ri fasmus la!’

³⁰ Namih,
‘rin tara sing foron pungpung aragii,
“Luut una olmem!”

Ke rik tara sing birbiron pungpung aragii,
“Wof kemem!” ’

³¹ Wara le, male fanu rin tel foron tier igii aunbiing au i matek biitom, ke sani rin tel u aunbiing au ae in mang?”

³² Iwu e kaltu sabin, ru iun kaltu laulau, ri lame fasuu ru isi rin siimete ru tura Iesu.

³³ Aunbiing ri ka tapiiek na falifu ae ri foteng u ini Tuan Paklun Kaltu, aiwa ri ka fakulkulik Iesu turan iwu sabin e kaltu laulau na iwu e aupaket, neng na mia, ke neng na kaisa.

³⁴ Ke Iesu ka tarah, “Tata, wol ufu sinang laulau kiri, wara le biil ri to usum na sani ae ri tel u.” Ke ri ka fangfang laki isi rik tem foron kilkiliis kia.

³⁵ Fanu ri soti aiwa ma ri ka alal ke foron fam-famu sabin ri ka morot ini. Ri tarah, “I faliu ta fal, taftawa ik faliu fafis u tom, male i e Mesaia ke God ae i tim pes ta u.”

³⁶ Foron tom fapaket sabin ri ka la ma ri ka morot ini. Ri ka faumin u ini wain ae i mingin

³⁷ ke ri ka tara sing i aragii, “Male o king ken fan Iudaia, ke ok faliu fafis wo tom!”

³⁸ Nenge sisiit sabin bae na olon aupaket kia, i tara aragii:

IGII E KING KEN FAN IUDAIA.

³⁹ Neng lon iwu e kaltu laulau ae ru kulkulik ta aiwa, ka orek laulau ulo aragii, “Be, o Mesaia? Ok faliu wo tom ke kama sabin!”

⁴⁰ Isau le neng ka fakiing u aragii, “Uui! Biil o soke God, beh? O kep u sabin e matngan fangungut arae i.

⁴¹ Fangungut ae ri ta u usuf karah, i tortores, wara le i e fifil na foron sinangu karah. Isau le ier igii, biil i to tel fager ta ti tier, biil.”

⁴² Ke ka tarah, “Iesu, wolpes iau aunbiing on king na matanfuntih kiam.”

⁴³ Iesu ka fas u aragii, “Tekentu kanaka, ia fas o, igii tom on kiis turang na Paradais.”

Iesu i Met

Metiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30

⁴⁴ Ifasi aragii sangful ini u e aunbiing na siat, falifu tikii ka kubunor, papang na ituul e aunbiing na efef,

⁴⁵ wara le pisiih biil i to popos. Tara kaen na palgan Felun Tunmapek ka tamsih na fatpoto una iwu e danga.

⁴⁶ Ke Iesu ka lala ngangeh aragii, “Tata, ia luun tanwang na limam.” Aunbiing ka use ta u arae, ke ka fut paket mangia.

⁴⁷ Aunbiing kabisit ken foron tom fapaket ka par sani ae i tapiek, ka usefages God aragii, “Tekentu kanaka, kaltu igii i nenge tom tortores!”

⁴⁸ Aunbiing fanu tikii ae ri la turim ta isi par sani i tapiek, ri ka par foron tier ae, ke ri ka pose na matan mangia ri ini mamais, aunbiing ri pipiek.

⁴⁹ Isau le fanu tikii ae ri usum lo Iesu turan kelefín ae ri mi ta lo tina Galili, ri soti tina tapak ma ri ka alim foron tier ae i tapiek.

Ri Luun Pununfo Iesu na Matanfát

Metiu 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42

⁵⁰ Imel e nenge kaltu asa e Josep, i tina Arimatia nenge maleh na Iudaia. I nenge rokap na kaltu ma i nenge tom tortores.

⁵¹ I nene la isi matanfuntih ke God. Taftawa le i neng lon foron famfamu ken fan Iudaia, isau le biil i to somangat na wolwol kiri ke na sani ri ka tel ta u.

⁵² I la usuf Pailat ke ka sising u isi pununfo Iesu.

⁵³ Ka fapu pununfo Iesu tina aupaket ke ka afit u ini nenge rokap na kaen. Nami ka fakau u na

matanfata una luun minet ae ri tuung ta u na balan fat. Matanfata ae biil biitom ri luun ti minet lo.

⁵⁴ Biing ae i e Biingen Geges ma fatat ik tanwara e Biingen Mangeh.

⁵⁵ Kelefin ae ri la ta tura Iesu tina Galili, ri ka mi lo Josep ke ri ka par matan fat ae ma arafa ri faborong pununfo Iesu arae.

⁵⁶ Namih, ri ka piek una foron fel kiri ke ri ka fageges foron tier ae i furung rokap turan wel ae imel e rokap na sana. Isau le na Biingen Mangeh, ri ka mangeh namin nagogon kiri.

24

Apaptifis ke Iesu

Metiu 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10

¹ Na biingbiing saksak na biing famu na wik ae, kelefin ae ri ka kep foron tier ae i furung rokap ae ri fageges ta u ke ri ka la una matan fat una luun minet.

² Ri ka par u le fat tinawii na matanfata ae, ri ka fabulbulis ufu tah.

³ Isau le aunbiing ri kau, biil ri to tafe pununfo Kumguui Iesu.

⁴ Aunbiing ri wolwol la biitom tole u, fanpil, iwu e kaltu ae foron kilkiliis kiruh i kilangkilang arae pil, ru ka tipiek na baba ri.

⁵ Ri ka lala sokeh ke ri ka parau una nanal. Isau le uner ae, ru ka fas ri aragii, “Isi sah gam ka im isi ier ae i liu na fatpoton foron minet?”

⁶ Mangmangal aga. Ka apti fis tah! Gamen wolpes orek ae i fas ta gam ini, aunbiing i kiis biitom tura gam na Galili.

⁷ I use ta u aragii, 'Rin ta ufu Kalalik ken Kaltu una liman foron tom tel sinang laulau ke rik fakulkulik u na aupaket. Ma na fatuul u e biing, ik apti fis.' "

⁸ Ke ri ka wolpes foron orek kia.

⁹ Aunbiing ri ka fis tina matanfats ae, ri ka fas sangful ini tikii e kalalik na fafausum turan fale fanu sabin ini foron tier tikii.

¹⁰ Kelefin ae ri fas foron aposel ini foron tier ae, e: Maria Makdalin, Joana, Maria tina Jems ke fale kelefin sabin.

¹¹ Foron aposel ri wol le orek ken kelefin ae i orek foes sau, pesu biil ri to unune lo.

¹² Isau le Pita ka aptih ke ka filau una matanfats una luun minet. Ka parau ma ka par foron kaen sau tinaiwa. Ka fis ma ka lala wol tole sani i tapiiek tah.

Iesu i Tapiiek sing iwu e Kaltu na Sal una Emaus
Mak 16:12-13

¹³ Na biing sabin ae, iwu lo ri ae ru mi la lo Iesu, ru tole sal una nenge maleh asa e Emaus. I tapak aragii sangful ini tikii e kilomita tina Ierusalem.

¹⁴ Ma ru ka ngurngurke foron tier tikii ae i tapiiek tah.

¹⁵ Aunbiing ru ororek la biitom ma ru ka ngurngurke foron tier la ae, Iesu tom ka tapiiek ma ka la tura ruh.

16 Isau le matruh arae i kut, pesu biil ru par failiim u.

17 Ka diik ru aragii, “Sani kamu ngurngurke u, aunbiing kamu toltole sal la?”

Ru ka sotih ma ka mamais e matruh.

18 Neng lo ruh asa e Kleopas, ka diik u aragii, “Kol, wo keskes sau lon foron ses na Ierusalem ae biil o usum na foron tier ae i tapiiek ta na foron biing igii?”

19 Ka diik u aragii, “Foron sanih?”

Ke ru ka kiliis u aragii, “Foron tier ae i tapiiek ta lo Iesu tina Nasaret. I nenge profet ma i rakrakai kanaka e orek turan foim kia na mata God ke na matan fanu tikii.

20 Foron laulaumet na pris turan foron famfamu kirer ri ta ufu tah, isi rin nagogon u isi in met ke ri ka fakulkulik ta u na aupaket.

21 Isau le keme unune ta le, i e ier ae in fassen-gsegeng fan Israel. Ma igii, fatuul u mang e biing nami na foron tier tikii ae i tapiiek tah.

22 Nenge tier sabin, fale kelefin lo kemem ri fabitit kemem. Nangen na biingbiing saksak, ri la una matanfat una luun minet,

23 isau le biil ri tafe pununfo. Ri fis ke ri ka fas kemem le ri par nenge parpar. Iwu e angelo ru fas ri le, ka liu fis tah.

24 Ke fal lo kemem sabin ri ka la una matanfat ae ke ri ka tafe u tom arae kelefin ae ri use ta u, isau le biil ri to par Iesu.”

25 Ke, Iesu ka tara sing ru aragii, “Kamu talos! Balmu i fofokanaka isi kamun unune na foron orek tikii ae foron profet ri use ta u.

²⁶ Arafah, biil kamu usum le Mesaia in kalsakai u tom e foron tier tikii igii ke nami ik kau una memeh kia?”

²⁷ Ke ka puk foron orek tikii ae ri siit ta u ulo, tipos u na foron buk ke Moses, papang na foron sisiit tikii ken foron profet.

²⁸ Fatat rituulen tapiiek na maleh ae run la ulo, ke Iesu ka tel u arae le in la sikit.

²⁹ Isau le ru ka lala piispiis u aragii, “O agawa naismah, wara le ka efef mang ma ka kumkubunor la e falifuh.” Ke rituul ka kau ma ka kiis aiwa na aisruh.

³⁰ Aunbiing ka kiis isi ien tura ruh, ka kep beret, ka fotropak lo, ka sibik u ke ka ta u usuf ruh.

³¹ Fanpil, matruh ka sapeng ke ru ka par failiim u, isau le ka rorom na matruh.

³² Ke ru ka fadiik fis ini ru tom aragii, “Be arafah, balrah biil i karef arae yiif, aunbiing i faorek karah tole sal ma aunbiing i puk foron orek ae na Buk na Gogoh usuf karah?”

³³ Ru aptih ke ru ka fis una Ierusalem. Aiwa, ru ka tafe sangful ini tikii e kalalik na fafausum turan fal sabin, ri kiis turim tah.

³⁴ Ke ri ka fas ru aragii, “I tekentu tom! Kumguui ka apti fis tah ke ka tapiiek sing Saimon.”

³⁵ Namih, ru ka fas ri ini foron tier tikii ae i tapiiek ta tole sal ke arafa ru par failiim Iesu arae, aunbiing i sibik beret.

Iesu i Tipiek na matan Berberat na Fafausum kia Metiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23; Aposel 1:6-8

³⁶ Ru ususe foron tier la biitom ae, ke Iesu tom ka tipiek na fatpoto ri ke ka tarah, “Siaroh usuf gam.”

³⁷ Isau le ri ka bitit ke ri ka sokeh. Ri wol le ri par nenge kinit.

³⁸ Ka tara sing ri aragii, “Isi sani ka purngis e balmi? Ke isi sani ka wu e wolwol kimi?”

³⁹ Iau sau igii. Par iun limang ke iun kekeng. Gam sigil iau ma gamek par u. Kinit biil ti pinsa ke biil ti foron tua, arae gam par u igii lo iau.”

⁴⁰ Aunbiing ka use ta u arae, ka finngas ri ini iun lima ke iun keke.

⁴¹ Isau le biil biitom ri unune, wara le laes i kuruung ri ma ri wolpane. Ke Iesu ka diik ri aragii, “Biil ti inen awii sing gam?”

⁴² Ke ri ka fen u ini nenge kiptin kok ae ri tun ta u.

⁴³ Ka kep u ma ka ien u na matri.

⁴⁴ Ka fas ri aragii, “Aunbiing ia kiis biitom tura gam, ia fas ta gam ini orek igii: Foron tier tikii ae ri siit ta u ulo iau, ae na Nagogon ke Moses, na sisiit ken foron Profet ke na Buk Seksek, in suut tom.”

⁴⁵ Ke ka sapeng na wolwol kiri, isi rik malal na foron orek ae na Buk na Gogoh.

⁴⁶ Ka fas ri aragii, “Igai e orek ae na Buk na Gogoh: Mesaia in kalsakai fangungut ma na fatuul u e biing, ik apti fis tina minet.

⁴⁷ Ma na asa, rik fafas, tipes u na Ierusalem ke usuf foron funmat tikii, isi rik sokiliis liu kiri ma God ik pa ufu foron sinang laulau kiri.

⁴⁸ Gamen fas fanu ini foron tier ae gam par ta u.

⁴⁹ Ongen u, ian wuun ufu Tanwa Kalkaluu, arae tom Tata i falimlim ta gam ini. Gamen kiis tom agawa, papang na aunbiing gamen fuun ini rakrakai tinbae na mawe.”

God i Kep Fatatkau Iesu una Kukulii

Mak 16:19-20; Aposel 1:9-12

⁵⁰ Namih, ka lame fasuu ri una nenge falifu fatat Beteni. Aiwa, ka sik iun lima ke ka fakalok ri.

⁵¹ Aunbiing i fafakalok ri la biitom, God ka kep ufu koseng ri una kukulii.

⁵² Ke ri ka lotu unaisa, namih, ri ka fis una Ierusalem ini tara laes.

⁵³ Ma fitliu ri kiis la na Felun Tunmapek isi usefages God.

Fanamaket Baibel
The New Testament in the Fanamaket Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Fanamaket long Niugini
copyright © 2011-2021 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fanamaket

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-03-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 13 Dec 2023

8f38b319-3df0-59e5-9ee5-193b805bbef2